

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**AGNĖ BALČIŪNAITĖ
EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ VALDYMO
MAGISTRATŪROS NUOLATINĖS STUDIJOS
INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ
TAIKYMAS STUDIJOSE: TREČIOJO AMŽIAUS
UNIVERSITETO ATVEJIS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Irena Žemaitaitytė

VILNIUS, 2016

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**AGNĖ BALČIŪNAITĖ
EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ VALDYMO
MAGISTRATŪROS NUOLATINĖS STUDIJOS**

**APPLICATION OF INFORMATION COMMUNICATION
TECHNOLOGY IN STUDIES: THIRD AGE UNIVERSITY
CASE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Irena Žemaitaitytė

VILNIUS, 2016

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016-12-12

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Socialinės gerovės fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto, Edukacinių
technologijų valdymo programos studentė Agnė Balčiūnaitė, patvirtinu, kad šis magistro
darbas:

„INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMAS STUDIJOSE:
TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETO ATVEJIS“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbo
metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas
gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)

Turinys

ĮVADAS	4
Sąvokų apibrėžimai.....	8
1. INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ SAMPRATA IR SĄSAJOS SU TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETU	9
1.1 IKT taikymas trečiojo amžiaus universitete	14
1.2 IKT taikymo sunkumai Trečiojo amžiaus universitete.....	21
2. TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETŲ ANALIZĖ	24
2.1 Studijų organizavimo teorinės įžvalgos	27
2.2 Studentų poreikiai	32
TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODIKA.....	36
3. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ	42
IŠVADOS	65
Rekomendacijos.....	67
LITERATŪRA	68
Santrauka	73
Summary.....	74
PRIEDAI.....	75

Lentelių ir paveikslų sąrašas

Lentelė 1 AMPP modelis	20
Lentelė 2 „Studijų organizavimo tema“.....	42
Lentelė 3 „Informacinių komunikacinių technologijų panaudojimo tema“	49
Lentelė 4 „Proceso vertinimo tema“	57
Paveikslas 1 „IKT suaugusiųjų švietime“	16
Paveikslas 2. „Teorinis suaugusiųjų mokymosi pagrindas“	28

IVADAS

Aktualumas. Sparčiai senėja visuomenė, emigruoja gyventojai, mažėja gimstamumas. Nesuvaldydami išvykstančių gyventojų srauto, turėtumėme atkreipti dėmesį į šiuo metu didelę dalį sudarančius ir vis didėjančius išteklius – suaugusius asmenis. Lietuvoje 2011 metų pradžioje buvo 484,7 tūkst. arba 13,9 proc. pagyvenusio amžiaus žmonių. Šis skaičius vis dar didėja nuo 2001 metų. Prognozuojama, kad 2030 m. pradžioje beveik trečdalį (28,9 proc.) Lietuvos gyventojų sudarys pagyvenę žmonės (ES 27–30,4 proc.), o 80 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų skaičius padidės net 1,5 karto. (Zumeras, 2013). Ilgėjanti gyvenimo trukmė, kitos priežastys verčia valstybę imtis priemonių, todėl sparčiai pradėti steigti trečiojo amžiaus universitetai, kuriuose asmenys gali kelti kvalifikaciją, mokytis naujų, bei tobulinti jau žinomus dalykus, lankyti įvairius kursus, patenkinti pažinimo poreikį ir kt. Suaugusieji dažnai nurodo, kad mokytis juos skatina saviraiškos poreikis, noras tobulėti, bendrauti su kitais žmonėmis. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo kursų ir seminarų metu suaugusieji nori mokytis užsienio kalbų, teisės ir verslo pagrindų, psichologijos, kompiuterinio raštingumo, menų dalykų, literatūros, filosofijos. Taip pat aktualus pilietiškumo, saugaus eismo, karjeros valdymo kompetencijų tobulinimas. Šiuo metu, remiantis aikos.t (2016) tinklapio duomenimis yra net 70 neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklų, kurios turi ne tik patenkinti specifinius suaugusiųjų mokymo(si) poreikius, tačiau ir atsižvelgti į sparčiai besikeičiančią visuomenę ir orientuoti suaugusiųjų studijas į naujausią „žinių visuomenę“. Vienas pagrindinių aspektų, atspindinčių šiuolaikinį pasaulį yra informacinių komunikacinių technologijų naudojimas. Tiek pedagogai – andragogai, tiek piliečiai turėtų aktyviai naudoti IKT priemones norint neatsilikti nuo darbo rinkos ir besikeičiančio laikmečio, palengvinti mokymo(si) procesą bei išvengti daug nesklandumų. Tačiau yra žinoma, kad įvairios technologijos atsirado palyginus neseniai (prieš 20-30 metų pradėtos diegti Lietuvoje), todėl dauguma vyresnio amžiaus žmonių neturi įgūdžių, noro ar galimybių naudotis IKT priemonėmis, kurios svarbios norint sėkmingai integruotis į visuomenę. Tačiau kyla klausimas – kokias IKT priemones naudoja studijų organizatoriai organizuodami studijų procesą? Kiek ir kokių priemonių galima įtraukti mokant suaugusiuosius? Nuo ko tai priklauso? Studijų organizavimas yra viena iš svarbiausių funkcijų. Švietimo organizavimo funkcija yra padalyta tarp trijų sričių – rinkos, visuomenės ir valstybės institucijų, kuriant mokymosi galimybes pagal besimokančiųjų poreikius ir Memorandume įvardytus tikslus (pilietinius, visuomeninius, ekonominius ir asmeninius) (Linkytė ir Žilinskaitė, 2008). Taip pat aktualumą pagrindžia ir švietimo įstatymuose,

reglamentuojančiuose suaugusiųjų švietimą, tiksluose. Lietuva 2030 (2012) - sukurti veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, efektyviai pritaikančią informacinių ryšių technologijų galimybes, užtikrinančią dinamiškai visuomenei būtinų žinių bei gebėjimų įgijimą ir tobulinimą. ET 2020 (2010) - siekti, kad mokymasis taptų patrauklesnis, kuriant naujas mokymosi formas ir naudojant naujas mokymo bei mokymosi technologijas. Plačiam IKT naudojimui suaugusiųjų ugdyme skiriamos lėšos, vedami specialūs kursai tobulinant IKT naudojimo(si) kompetencijas, vis atnaujinamos priemonės, sistemos, technologijos, vykdomos tyrimų analizės bei projektai IKT plėtrai suaugusiųjų švietime. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtotei 2014–2016 m. skirta beveik 60 mln. eurų, kurie bus panaudoti stiprinti šioms sritims: bendrųjų kompetencijų įgijimui ir teigiamų mokymosi nuostatų formavimui, mokymosi visą gyvenimą galimybių profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose plėtrai, taip pat finansinių ir organizacinių paskatų sistemai suaugusiųjų mokymuisi kurti. <...> Tarptautinio suaugusiųjų gebėjimų tyrimo PIAAC rezultatai rodo, kad maždaug penktadalis Europos suaugusiųjų turi menkus raštingumo ir skaičiavimo gebėjimus, o trečdalis – prastus informacinių komunikacinių technologijų naudojimo gebėjimus. Tai tampa didele kliūtimi sėkmingam šių asmenų konkuravimui darbo rinkoje ir dalyvavimui socialiniame gyvenime.

Iširtumas. Informacinių komunikacinių technologijų taikymą švietime nagrinėjo Puškorius, Tolutienė (2014). Dr. Aleknaitė-Bieliauskaitė (2009) tyrė Lietuvos suaugusiųjų ugdymo sistemos ypatumus. Straipsnyje pabrėžiama, kad suaugęs asmuo yra vyresnis nei 18 metų, tačiau šiame darbe labiau analizuojama IKT integravimas į trečiojo amžiaus universiteto studijas atsižvelgiant į asmenų, lankančių trečiojo amžiaus universitetą poreikius bei integravimosi į visuomenę galimybes. Taip pat ir kiti Lietuvos bei užsienio autoriai nagrinėjo šią bei kitas panašias temas. Mokslinėje literatūroje atsižvelgta į virtualios bendruomenės kūrimą (Drąsutė ir kt., 2012), kurį pasitelkus organizuoti studijas galima virtualioje aplinkoje. Apie neformalų suaugusiųjų švietimą išsamiai nagrinėjo Žemaitaitytė (2001, 2007). Suaugusiųjų studijų procesas aptariamas ne tik Lietuvos, tačiau ir Europos bei viso pasaulio lygmeniu. 2000 m. spalio 30 d. Lisabonoje paskelbtame „Mokymąsi visą gyvenimą memorandum“ viena iš svarbiausių tezių yra: „nauji įgūdžiai visiems“. Šios tezės tikslas – garantuoti visuotinį ir nuolatinį mokymosi prieinamumą įgyjant ir atnaujinant įgūdžius. Nauji svarbiausi įgūdžiai, įrašyti Lisabonos Europos tarybos išvadose yra šie: informacinės technologijos, užsienio kalbos, technologinė kultūra, verslininkystė ir socialiniai gebėjimai. (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000). Išskirti pagrindiniai įgūdžiai skatina ne tik Lietuvos, bet ir Europos mokslininkus tirti studijų organizavimą, atsižvelgiant į

ugdomas sritis. Mokymosi visą gyvenimą pagrindus nagrinėjo R. H. Dave (2014), taip pat suaugusiųjų mokymąsi nagrinėjo autorė Balschke (2012) analizuodama andragogiką, mokymąsi visą gyvenimą, socialines medijas ir kt. Stock (2013) apžvelgė 30 metų pokytį mokymosi visą gyvenimą kontekste. Strategijas, politiką bei mokymosi visą gyvenimą ateitį tyrė Hodgson (2013). Avis, Fisher ir kt. (2015) aprašė viso gyvenimo mokymosi mokymą teorinius bei praktinius aspektus. Knygoje išskirti pagrindiniai aspektai aktualūs šių laikų suaugusiųjų mokymuisi, mokymosi visą gyvenimą dalys, andragogams keliami standartai ir kt. Svarbu apžvelgti, kaip organizuojamas suaugusiųjų ugdymas kitose Europos sąjungos šalyse, atsižvelgiant į tai, kad Lisabonoje priimtas memorandumas taikomas daugelyje Europos sąjungos šalių. Europos sąjungoje politiniame lygmenyje suaugusiųjų švietimo klausimai yra svarstomi aukščiausiu lygmeniu ir jiems teikiamas ypatingas dėmesys. Kaip viena iš sėkmingo mokymosi visą gyvenimą koncepcijos realizavimo politinių gairių yra įvardijamas suaugusiųjų mokymosi prieinamumas ir jam užtikrinti yra numatomos konkrečios priemonės Europos Komisijos veiksmų plane. (Kuncaitis, 2009) Galima pastebėti, kad daugelyje Europos sąjungos šalių suaugusiųjų mokymasis remiasi tais pačiais dokumentais, todėl principas, siekiamybės bei tikslai yra panašūs, tačiau skiriasi atsižvelgiant į pačių asmenų poreikius, socialinę, ekonominę, politinę padėtį.

Naujumas. Nors suaugusiųjų švietimas nagrinėtas gan plačiu aspektu, tačiau, galime pastebėti, kad dažniausiai tyrimai atliekami iš mokinių pusės, apžvelgiant bei tiriant nuolat kintančius besimokančiųjų poreikius, požiūrį, galimybes ir kt. Mokslinėje literatūroje pasigendama šių dienų realios situacijos apie IKT įtraukimą į suaugusiųjų ugdymo procesą iš andragogų pozicijos. Svarbu atkreipti dėmesį, kaip andragogai organizuoja ugdymo procesą įtraukdami vieną iš pagrindinių, šiuos laikus atspindinčių, aspektų – IKT. Aleknaitė-Bieliauskienė (2009) teigia, kad daugiau dėmesio mokslininkai galėtų atkreipti į suaugusiųjų mokymą organizuojančių centrų ir kitų darinių veiklą. „Andragoginės studijos“ (2012) pateikia suaugusiųjų švietimo sistemos modelį, kuriame nurodoma, jog mokymosi organizavimas yra antrame lygmenyje ir yra viena svarbiausių sudėtinių dalių. Taip pat Rutkienė ir kt. (2012) siekė išryškinti IKT naudojimą suaugusiųjų švietime antrojeje apklausoje apklausdami andragogus, vykusius tobulėti į užsienį 2001-2010 m. Grundtvig programoje. Vis dėl to, trūksta informacijos, kaip studijas organizuojantys asmenys pasitelkia IKT organizuojant Trečiojo amžiaus universiteto studijas.

Tyrimo objektas – studijas organizuojančių asmenų patirtis įtraukiant informacines komunikacines technologijas į Trečiojo amžiaus studijų organizavimą

Tyrimo probleminiai klausimai – kokia studijas organizuojančių asmenų (prodekanai, dekanai, studijų vadovai) patirtis naudojant IKT TAU studijų organizavime? Kaip IKT veikia studijas organizuojančių asmenų patirtį ir gyvenimą? Nuo ko priklauso IKT naudojimo galimybės organizuojant TAU studijas?

Tyrimo tikslas:

- išanalizuoti studijas organizuojančių asmenų patirtį įtraukiant informacines komunikacines technologijas į Trečiojo amžiaus universitetų studijų organizavimą

Darbo uždaviniai:

- išnagrinėti informacinių komunikacinių technologijų panaudojimo galimybes TAU;
- apžvelgti Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimo ypatumus;
- ištirti studijas organizuojančių asmenų patirtį įtraukiant IKT į TAU studijų organizavimą.

Tyrimo metodai:

- Teoriniai. Mokslinės literatūros apžvalga ir analizė
- Empiriniai. Atliktas kokybinis tyrimas, tyrimo metodas – interviu.

Darbo struktūra: 3 dalys; 4 poskyriai; 4 lentelės; 2 paveikslai; 3 priedai; 74 puslapiai be priedų; 78 puslapiai su priedais

Sąvokų apibrėžimai

Trečiojo amžiaus universitetas - savarankiška, savanoriška organizacija, savo veikla užtikrinanti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinanti jų efektyvų, produktyvų ir turiningą gyvenimą, palaikant jų darbingumą, fizinį aktyvumą. (Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė, 2012)

Informacinės komunikacinės technologijos - informacinės technologijos, papildytos ryšio priemonėmis. Ypatingas dėmesys skiriamas kompiuterių tinklams, informacijos perdavimo būdams. Santrumpa – IKT (Dagienė, Grigas, Jevsikova, 2016).

Švietimo kontekste IKT galima apibrėžti kaip: technologijas, apimančias kompiuterį (techninę ir programinę įrangą), kompiuterinius tinklus ir (arba) kitus skaitmeninius įrenginius ir kurios gali būti naudojamos, pritaikomos arba integruojamos edukacinėje, mokymosi arba kitose veiklose, komunikavimą traktuojant šių veiklų sudėtine dalimi. (Labutė, Žemaitaitytė, 2015).

Andragogas - įgijęs valstybės nustatytą išsilavinimą ir andragogo kvalifikaciją, patvirtinančią galimybę dirbti andragoginį darbą. (Andragogo veiklos aprašas, 2013)

Patirtis - įgytos informacijos ir išmoktų veiksmų visuma. Skiriama trejopa patirtis: 1) rūšies (įgyta filogenetinio vystymosi metu); 2) individuali (įgyta ontogenetinio vystymosi metu); 3) visuomeninė (įgyta mokantis visuomeninio istorinio žmonijos palikimo – filosofijos, mokslo, technikos ir t. t.). Moksleivių patirties elementai: žinios, mokėjimai, įgūdžiai, pažiūros, jausmai (Jovaiša, 2007).

1. INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ SAMPRATA IR SĄSAJOS SU TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETU

Šių dienų gyvenimas neįsivaizduojamas be kompiuterių, mobiliųjų telefonų, interneto bei technologijų diegimo į įvairias sritis plačiąja prasme. Jos diegiamos įvairiose įmonėse (kur dažnai rankų darbas pereina prie darbo kompiuteriu, skaitmeninio turinio diegimo, įvairių programų ar net robotų gamybos), visuomeniniame gyvenime (diegiamos elektroninės sistemos viešajame transporte, naudojantis el. bankininkyste galima išsinuomoti mašiną, dviratį ar kitus prietaisus, galima apsipirkti skaitmeninėje erdvėje ar kt.), politikoje (dauguma politikų turi savo tinklalapį, norima įdiegti sistemą, kurioje bus galima balsuoti internetu) ir kitose srityse, tarp jų ir švietimo (naudojami kompiuteriai, planšetės, įvairūs technologiniai prietaisai padedantys pristatyti pranešimą, parengti, redaguoti, parodyti tam tikrą medžiagą ir kt.). Technologijų plitimas nesirenka amžiaus grupės, kuriai reikės jomis naudotis, todėl prisitaikyti tenka visoms amžiaus grupėms, norint tinkamai funkcionuoti šiuolaikinėje visuomenėje. Trumpai aptarta, kad technologijos šiomis dienomis sparčiai plinta į visas gyvenimo sritis, todėl, svarbu išsiaiškinti informacinių komunikacinių technologijų sąvoką, norint suprasti kodėl tai svarbu kasdieniniame gyvenime ir Trečiojo amžiaus universitete. Taip pat svarbu paminėti ir atskiras, neatsiejamas, šios sąvokos dalis – informaciją, komunikaciją, technologijas.

Informacija - yra mokslinės, visuomeninės, politinės, techninės žinios, perduodamos vienu asmenų kitiems žodžiu, raštu arba žiniasklaidos priemonėmis (per spaudą, radiją, televiziją, kiną, kompiuterių tinklus) (Sačkauskienė, Katinienė, 2015). Informacijos apibrėžčių galima rasti daug ir įvairių, nes tai abstrakti, pirminė sąvoka. Filosofiniu požiūriu informacija – tai žmogaus suvoktas objekto turinys. Informatikos požiūriu informacija – apdoroti, interpretuoti duomenys, ypač pabrėžiant jų sklaidą. Enciklopediniame kompiuterijos žodyne (2016) pateikiamos tokios sąvokos: *Informacijos apdorojimas*. Gautą (perduotą, priimtą) informaciją stengėmės suprasti, išskirti, kas mums svarbiausia, ir tai įsiminti. Informaciją nuolat lyginame, gretiname. Iš turimų žinių darome išvadas, kuriame hipotezes, o joms patvirtinti arba paneigti ieškome naujos informacijos. Visą mūsų protinį darbą galima laikyti informacijos apdorojimu (Batarlienė, 2011). Naudojant kompiuterį situacija visiškai pasikeitė - žmogus atrado naujų informacijos apdorojimo galimybių – tvarkyti tekstus, paveikslus, piešinius, didelės apimties skaičiavimus ir kt. Kompiuteris tapo daugelio informacijos procesų valdytoju. *Informacijos perdavimas*. Žinios, kurias turi sukaupęs vienas

individas, tampa informacija iš esmės tik tuomet, kai jos perduodamos kitam. Informacijos perdavimas glaudžiai susijęs su informacijos mainais, komunikacija. Informacijos saugojimas bei kaupimas įgyja prasmę tuomet, jei vėliau šią informaciją bus galima perduoti. Informacijos perdavimas vyksta dviem aspektais – erdvėje ir laike, .t.y.:

- 1) būtina perduoti informaciją iš vienos vietos į kitą
- 2) ir būtina, kad ji pasiektų priėmėją norimu laiku.

Kitaip tariant, jeigu informacija yra neperduodama iš vienos vietos į kitą arba informaciją gavėją pasiekia ne numatytu laiku ji pakeičia savo prasmę. Tokiu atveju informacija gali būti suprasta netinkamai. Informacinės komunikacinės technologijos šiuo aspektu gali palengvinti arba apsunkinti šį procesą. Pavyzdžiui, jeigu informaciją norime perduoti labai greitai, IKT mums gali padėti tai pateikti greitai, dideliame kiekiui arba tik numatytam žmonių skaičiui, tačiau tuo pačiu metu procesas gali tapti nevaldomas ir pasiekti netinkamus asmenis arba ne tinkamu metu. Rašytinę ir spausdintinę informaciją anksčiau perduodavo paštas, spauda, knygos. Tai paprasčiausi informacijos perdavimo būdai. Išradus telegrafą, radiją, telefoną, televiziją, informacija buvo perduodama kur kas greičiau. Kompiuteris ne tik dar labiau paspartino informacijos perdavimą, bet ir suteikė galimybę kiekvienam žmogui perdavinėti didelius kiekius informacijos daugeliui žmonių vienu metu, sukūrė kitas informacijos perdavimo funkcijas. *Informacijos paieška*. Kol informacijos buvo nedaug, susirasti reikimą nebuvo sunku. Šiandien joks specialistas nebepajėgia net peržiūrėti pasaulyje leidžiamų jo specialybės žurnalų. Informacijos paieška kasdien tampa vis sudėtingesne problema. Kuriamos automatinės paieškos sistemos, bibliotekų katalogai perkeliama į kompiuterių tinklus ir t.t. Skyrius, Mikalauskiene ir Zalieckaitė, (2008), kalbėdami apie informaciją išskiria tris pagrindines sąvokas – duomenis, informaciją bei žinias. Pasak autorių (Skyrius ir kt., 2008) „duomenys yra tam tikrų realaus gyvenimo objektų savybės, charakteristikos, faktai, užrašyti sutartiniais būdais kokiose nors laikmenose ar siunčiami tam tikrais perdavimo kanalais. <...> Informacija – duomenys, turintys prasmę; kitaip sakant duomenys virsta informacija, kai tam tikram subjektui jie tampa suprantami. Tam paprastai reikalingi kiti susiję duomenys ar informacija, laikomi šios prasmės kontekstu. <...> Pastaruoju metu paplitusi žinių vadybos sąvoka pateikia žinias kaip suformuluojamą ir išreiškiamą patirtį, objektų ir veiksmų ryšius, veiklos logiką ir taisykles – iš esmės žinių samprata netolima kitai žinių sampratai, naudojamai ekspertinėse sistemose ir jų sudėtyje esančiose žinių bazėse.“ Galima daryti prielaidą, kad duomenys yra pirmasis šaltinis, su kuriuos susiduriame bet kurioje srityje ir, ypač, švietimo, iš duomenų atsiranda informacija, kuri yra prasminga mums. Taigi ne visi duomenys tampa informacija, kadangi kiekvienas

atsirenka tai, kas būtent jam naudinga. Dėka informacijos, kurią tinkamai apdorojame, gauname žinias, kurios yra ilgalaikės, nes formuoja patirtį, veiklos logiką ir taisykles.

Taigi informacija, kaip veiksmas, gali atlikti daug funkcijų, kurias mes patys pasirenkame. Būtent trečiojo amžiaus universitete atliekama daugelis iš šių funkcijų, todėl, kad žmonės ateina jau turėdami tam tikrą patirtį bei informaciją, kurią jau yra savaip apdoroję, tačiau vis dar dalinasi, ieško naujos informacijos ir kt. Taip pat prie informacijos procesų prisideda ir technologijos, kurios yra neatsiejamos šiandieniniame pasaulyje. Trečiojo amžiaus studentams jos gali padėti apdoroti, rinkti, ieškoti ar perteikti informaciją. Šiame darbe bus analizuojamos informacinės komunikacinės technologijos, todėl svarbu išsiaiškinti ir kitas sąvokas. *Komunikacija* - žmonių ryšys, bendravimas, keitimasis informacija, paprastai naudojantis technologinėmis priemonėmis. (angl.k. communication) Enciklopedinis kompiuterijos žodynas (2016). *Informacinės technologijos* - priemonių ir būdų visuma informacijai apdoroti. Santrumpa IT. Apima įvairius metodus ir priemones (aparatinę ir programinę įrangą), skirtas duomenims apdoroti: rinkti, rikiuoti, laikyti, perduoti arba kitaip tvarkyti kompiuteriu. (angl.k. information technology (IT)) Enciklopedinis kompiuterijos žodynas (2016).

Informacinės ir komunikacinės technologijos - informacinės technologijos, papildytos ryšio priemonėmis. Santrumpa IKT. Ypatingas dėmesys skiriamas kompiuterių tinklams, informacijos perdavimo būdams. (angl.k. information and communication technology (ICT)). Enciklopedinis kompiuterijos žodynas (2016). Skyrius ir kt. (2008) informacines technologijas apibrėžia „kaip informacijos apdorojimo būdų ir priemonių visuma. Jai priklauso kompiuteriai ir kita techninė įranga, bendros paskirties programinė įranga, duomenų saugojimo ir perdavimo priemonės, taip pat jų naudojimo būdai ir deriniai. Taip pat autoriai išskiria tokias informacines technologijas:

- visos kompiuteriais pagrįstos technologijos;
- tradicinės popierinė technologijos;
- ryšių technika – telefonas, telegrafas, faksimilinis ryšys;
- saugyklos – kartotekos, archyvai, bibliotekos;
- specialaus užrašymo ir kodavimo sistemos – stenografija, kriptografija;
- garso / vaizdo įrašymo ir atkūrimo būdai;
- kita.

Kalbant apie IKT galima teigti, kad tai yra dalis informacinių technologijų, turinčių komunikacijos bruožus, todėl informacinių komunikacinių technologijų galima ieškoti tarp informacinių technologijų. Informacinės komunikacinės technologijos (IKT) – informacijos

kaupimo, laikymo, apdorojimo, pateikimo ir perdavimo būdų ir priemonių visuma. Šiuolaikinės IKT įgalina labai veiksmingai gauti, apdoroti, saugoti, pateikti ir perduoti informaciją, todėl sparčiai skverbiasi į visas mokslo, verslo, gamybos ir kt. gyvenimo sritis. Galima pritarti ir Petrausko (1998) apibrėžimui: informacines ir komunikacines technologijas jis apibūdina kaip kompiuterinę sistemą, apimančią aparatūrą, programinę įrangą, duomenis, procedūras, žmogų. Panašiai ir Markauskaitė (2000) IKT suvokia kaip aplinkas, kuriose kompiuteris yra pagrindinis elementas: kompiuterinė techninė ir programinė įranga, tinklai, kiti skaitmeniniai įrenginiai, su kuriais yra susiję žmogiškieji bei organizaciniai aspektai. Apibendrinant pateiktuosius apibrėžimus galima teigti, jog IKT apima: pirma – aplinkas, kuriose kaip pagrindinis įrankis naudojamas kompiuteris, kompiuteriniai tinklai; antra – būdus ir procesus, kuriais veikiama tose aplinkose (cit. pgl. Brazdeikis, 2009). Nepaisant skirtingų apibrėžimų IKT gali turėti vienodą arba skirtingus tikslus priklausomai nuo plotmės, į kurią yra diegiamos. Apibendrinant pateiktus apibrėžimus, galima išskirti tokį informacinių komunikacinių technologijų apibrėžimą – tai priemonių ir būdų visuma padedanti apdoroti, priimti, perteikti, laikyti informaciją, naudojant kompiuterį arba kompiuterinę įrangą. Ypatingas dėmesys kreipiamas į informacijos perdavimą, ryšio palaikymą. Galima išskirti tokias informacines komunikacines technologijas, kurios gali būti svarbios trečiojo amžiaus universitete bei kitose švietimo srityse:

- Personalinis kompiuteris;
- Nešiojamas kompiuteris;
- Mokomosios kompiuterinės programos;
- Ausinės su mikrofonu;
- Skaitmeninis projektorius;
- Grafo projektorius;
- Interaktyvi lenta;
- Filmavimo kamera;
- Web kamera;
- Foto aparatas;
- Video aparatas;
- Televizorius;
- Magnetofonas;
- Skeneris;
- Spausdintuvas;

- Kopijavimo aparatas
- Virtuali mokymosi aplinka
- Internetas
- Ir kt. (Informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimas gerinant mokymo ir mokymosi mokykloje kokybę, 2006).

Skyrius ir kt. (2008) aprašant elektronines komunikacijos priemones labiausiai išskiria elektroninį paštą – „pirmiau minėtuose programų rinkiniuose (angl. suties) paprastai yra el.pašto programos, pavyzdžiui, Microsoft Office sudėtyje yra programos Outlook ir Outlook Express. Yra ir paskirtos nepriklausomų gamintojų programos – Eudora, Pegasus. Taip pat el.pašto paslaugas siūlo ryšių bendrovės (Lietuvoje „Lietuvos telekomas“ ir „Omnitel“), interneto paslaugų bendrovės (pavyzdžiui, Yahoo, Google). Be el.pašto programų galima paminėti labiau specifinės paskirties programas FTP (nuotolinis duomenų siuntimas ir gavimas), TELNET (darbas nutolusiame kompiuteryje), tiesioginio bendravimo realiu laiku įrangą (ICQ tipo programos, pokalbių kambariai – angl. chat rooms) ir kt.“. Galima teigti, kad tai tikrai labai svarbi ir plačiai naudojama IKT priemonė tiek Trečiojo amžiaus universitetuose tiek kitoje veikloje. Elektroninis paštas šiuo metu yra ne tik kaip galimybė susisiekti, tačiau el. pašte galima saugoti informaciją, dalintis dideliais (dažnai ribotais) kiekiais duomenų, susikurti draugų, pažįstamų ratą, skaityti naujienlaiškius ir kt. Trečiojo amžiaus universitete tai viena iš geriausių priemonių norint perduoti studentams informaciją ne studijų metu. Taip pat tai labai universalus dalykas, nes el. paštu galima susisiekti su įvairiais asmenimis (šeimos nariais, dėstytojais, draugais ir pan.) bei susikurti įvairius aplankus, nuorodas, etiketes, kurios leidžia grupuoti laiškus ir taip greičiau susirasti reikiamą informaciją. Galima daryti išvadą, kad el. paštas atlieka nemažai funkcijų, yra paprastas bei labai naudingas dalykas, palengvinantis kai kuriuos andragogų arba studentų atliekamus darbus, tačiau, el. paštui būtinas interneto ryšys, kompiuterinė priemonė ar kitos technologijos, leidžiančios skaityti el. laiškus bei bent minimalūs kompiuterinio raštingumo įgūdžiai.

IKT vis dar sparčiai kuriamos, atsiranda nauji įrenginiai, naujos arba patobulintos funkcijos, galimybių gausa vis didėja. Šiuose procesuose svarbu paminėti žmogaus svarbą. IKT tampa naudinga tik tuomet, kuomet ji yra naudojama tikslingai, pagal poreikius. Targamadžė (2011) teigia, kad „šiuolaikiniame mokymosi procese reikia pabrėžti IKT svarbą. IKT įtaka gali būti:

- Tiesioginė – kai technologijos naudojamos pačiame mokymosi procese;

- Netiesioginė – kai taikant technologijas mokymosi turinys papildomas informacijos resursais (pvz., ieškant informacijos) arba kai technologijos tik kuria foną mokymuisi (pvz., naudojamos laisvalaikiu, skaitant, komunikuojant).“

Darbe bus plėtojama ši mintis ir kalbama ne tik apie technologijų funkcijas, tačiau apie jų santykį su žmogumi ir kodėl jos tampa svarbios. Petkūnas (2007), nagrinėdamas informacinių komunikacinių technologijų įtaką edukacinei paradigmai, išskyrė du požiūrius – edukacinį ir technologinį. Technologinio požiūrio atstovai IKT įvardija tik kaip pagalbą tradicinei pedagogikai pajavairinti. Kita vertus, edukacinio požiūrio šalininkai IKT sieja su paties mokymo ir mokymosi kaita“ (cit. pgl. Rutkienė, Teresevičienė, 2012). Dažniausiai technologijos kuriamos, kad palengvinti žmogaus gyvenimą. Švietime įvairios technologinės priemonės taip palengvina individualius poreikius, tačiau skiriamos ir viso švietimo proceso modernizavimui. Puškorius ir kt. (2014) išskiria, kad „pagrindinis IKT naudojimo švietime tikslas – modernizuoti švietimo procesą ir sudaryti sąlygas siekti šiuolaikiškų švietimo tikslų: 1) ugdyti svarbius visaverčiam gyvenimui žinių visuomenėje gebėjimus (mokymosi įgūdžius, kritinį mąstymą, kūrybiškumą, informacinius ir technologinius gebėjimus); 2) atnaujinti mokymo turinį ir integruoti įvairias žinias; 3) taikyti naujus mokymo metodus; 4) formuoti naują mokymosi ir gyvenimo kultūrą.“. Vis dėl to, galima atkreipti dėmesį, kad uždaviniai išskaidomi ir yra orientuoti į patį asmenį, į jo prisitaikymą šioje sparčiai kintančioje visuomenėje. Taigi, kaip IKT pasitarnauja trečiojo amžiaus universitetų vadovybei, kurie nori palengvinti studentų gyvenimą? Kam IKT padeda labiausiai? Taigi paliesime dar vieną aspektą – IKT svarbą švietimo srityje.

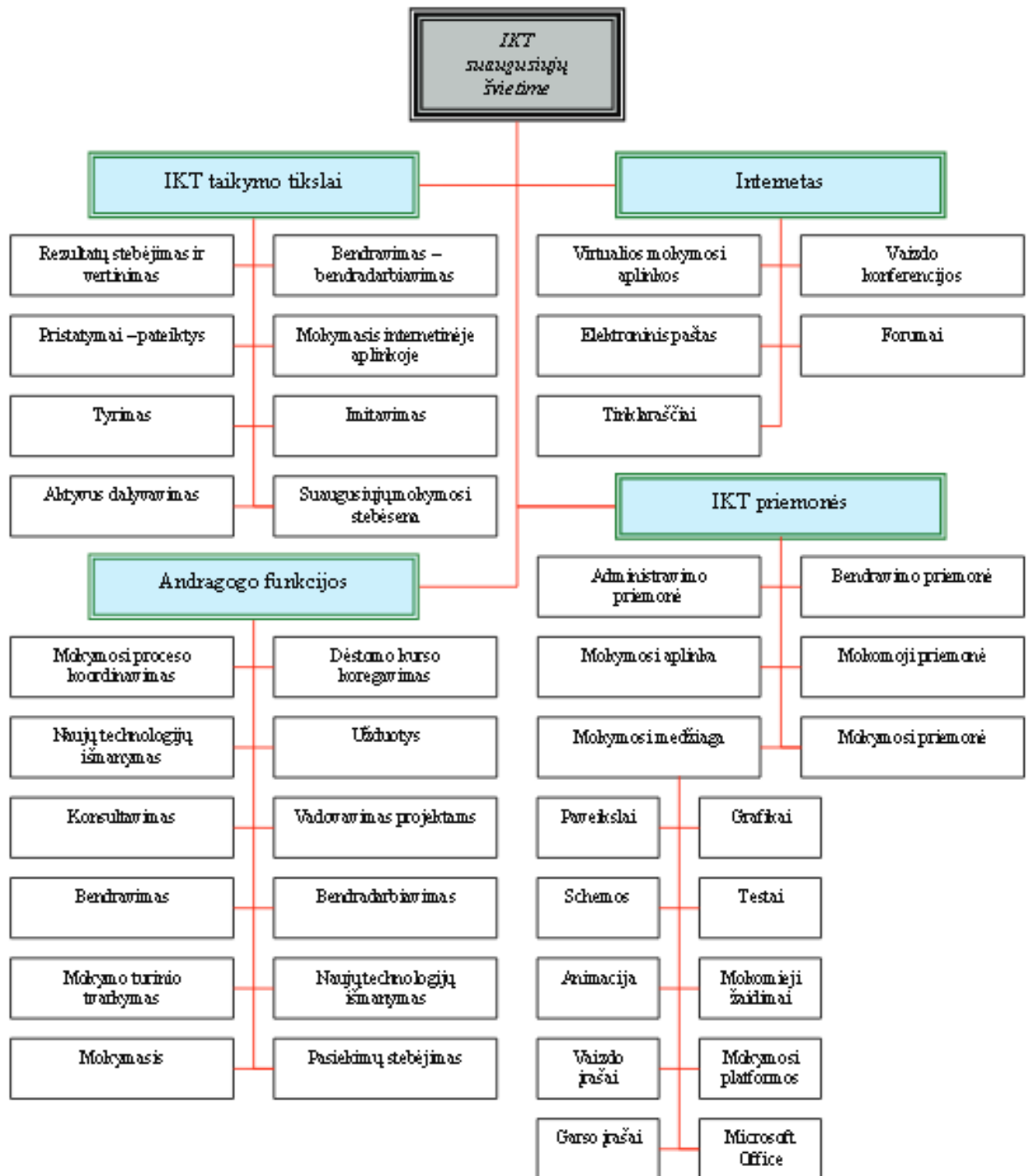
Apžvelgus IKT sampratą galima teigti, kad tai, pagrinde, kompiuterines įrangą apimančios priemonės, kurios įtraukia ir komunikacijos procesą. Tai reiškia, IKT yra ne tik informacijos saugojimo ir kaupimo priemonė ar pan., tačiau vienas iš pagrindinių aspektų yra informacijos perdavimas. Taigi tai gali bet koks kompiuterinės įrangos prietaisas, kuris perduoda informaciją. Informacinės technologijos, tarp jų ir IKT yra sparčiai diegiamus į visas sritis – asmeninę gyvenimo, politinę, socialinę, švietimo ir pan., todėl tai paliečia ir Trečiojo amžiaus universitetą.

1.1 IKT taikymas trečiojo amžiaus universitete

Kaip jau buvo aptarta, informacinės komunikacinės technologijos yra informacijos kaupimo, saugojimo, laikymo, apdorojimo, pateikimo priemonių ir būdų visuma, naudojant kompiuterį arba kompiuterines priemones ir atliekanti komunikacinę funkciją. Iš esmės gan plati sąvoka, apimanti daugelį aspektų. Šiandien visi Lietuvos universitetai turi

interneto sistemas, kompiuterizuotas auditorijas ir bibliotekas, gali naudotis Lietuvos nuotolinio mokymo tinklo lie DM, kuriame sukaupta daugiau kaip 1500 nuotolinio mokymo kursų, paslaugomis (Mickus ir kt., 2009). Taigi vienas iš IKT panaudojimo būdų – nuotolinis mokymas(is). Nuotolinės studijos – tai studijos, organizuojamos taikant informacines komunikacines technologijas, suteikiančias galimybę studijuoti pasirinktu laiku, reikiamoje vietoje ir tinkamu intensyvumu (Nuotolinės studijos, 2014). Diegiant nuotolines studijas į Trečiojo amžiaus universitetą, tai galėtų būti populiaru tarp asmenų, kurie turi mažas arba visai neturi galimybės lankytis universitete, tačiau nori įgyti žinių, naujų įgūdžių. Tai praplečia studijų proceso galimybes. Visgi, tam reikia ir papildomų išteklių, ir kompiuterinio raštingumo įgūdžių tarp besinaudojančių šiomis aplinkomis bei kuriančių šias aplinkas. Sakalauskas, Preidys (2009), teigia, kad „nuotolinių studijų kokybė priklauso nuo nuolatinio, kokybiško, laiku atliekamo kiekvieno studijų dalyvio darbo“.

Taip pat galima paminėti ir kitas mokymo(si) formas, kurios gali būti naudojamos Trečiojo amžiaus universitete - e. mokymasis; mišrusis mokymasis; tradicinis mokymasis ir pan. Mickus ir kt. (2009) išskiria tokį modelį – „pagalbinių funkcijų modelis, kuriame nenumatomi esminiai esamos auditorinio mokymo metodikos pakeitimai, o IKT skiriamos tik kaip pagalbines mokymo aptarnavimo funkcijos: vaizdinių iliustracijų ir savarankiškų studijų medžiagos pateikimas. Naudojant šį modelį, dažniausiai apsiribojama paskaitose naudojamų kompiuterinių pateikčių, savarankiškoms studijoms skirtų elektroninių knygų arba nuorodų į atvirus interneto šaltinius parengimu ir konsultacijomis e. paštu. Kompozicinio modelio atveju dalyko programoje numatoma privaloma dalis, kurios užsiėmimai organizuojami tradiciniu būdu auditorijose, o likusią dalį studentas gali pasirinkti pats iš jam siūlomų nuotolinėms studijoms pritaikytų tematinių modulių (Mickus ir kt., 2009). Dažniausiai, Trečiojo amžiaus universitete paskaitos vyksta tradiciniu būdu, tačiau, galimybių spektras yra platus, nes, teoriniame lygmenyje, galima pritaikyti bet kurį iš šių modelių. Tolutienė, Puškorius, (2014) pateikia išsamų IKT taikymo suaugusiųjų švietime modelį (1 pav.).

(Tolutienė ir kt., 2014)

Kaip matome, šiame paveiksle yra išskirtos keturios skiltys, iš kurių viena – internetas. Tai tikrai didelė IKT priemonė, kuria naudojasi daugelis andragogų, bei, tikriausiai, studentų. Prie išskirtų skilčių, internetas atlieka ir daug smulkesnių funkcijų, kuriomis galima naudotis švietime. Apibendrinant šias funkcijas, galima teigti, kad interneto,

kaip IKT priemonės pagalba švietime yra informacijos (vaizdo medžiagos, video, garso, ir kt.) paieška, talpinimas, saugojimas, viešinimas; bendravimas ir bendradarbiavimas pasitelkiant internetą (taip pat ir el. pašta bei kitas priemones); ir pan. Galima teigti, kad internetas yra viena didžiausių IKT priemonių, todėl, kad pasitelkiant šią priemonę galima ne tik valdyti, tačiau ir perteikti informaciją. Interneto dėka įmanoma organizuoti nuotolines, mišrias ir kitokio pobūdžio studijas, taip pat jį galima integruoti ir į tradicines paskaitas. Internetas dažnai veikia kaip paieškos priemonė ir organizuojant studijas jį galima pritaikyti labai plačiai, todėl jis tampa daugiafunkcine priemone. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad vienoje iš skilčių išskirtos andragogo funkcijos, o tai reiškia, kad andragogas atlieka itin didelį vaidmenį IKT naudojimo studijose procese turėdamas atsakomybes, kurios įpareigoja tinkamai atlikti funkcijas siekiant IKT taikymo tikslų, pasitelkiant internetą ir kitas IKT priemones. Taip pat šioje dalyje yra išskirtas bendravimas ir bendradarbiavimas, pasiekimų stebėjimas ir kitos funkcijos, kurios yra orientuotos į studentus, tačiau nėra paminėta bei išskirta studentų funkcijų. Galima daryti prielaidą, kad vadovaujantis šiuo modeliu studentai neturi funkcijų, nors jie turi reaguoti į tam tikrus IKT aspektus. Pavyzdžiui bendraujant ar bendradarbiaujant studentai turi teikti grįžtamąjį ryšį. Taip pat ir naudojantis kitomis virtualaus mokymosi paslaugomis studentai gali talpinti atsiskaitymus, bendrauti bei bendradarbiauti tarpusavyje, rinkti bei kaupti informaciją. Svarbu paminėti, kad šiame paveiksle yra išskirti ir IKT taikymo tikslai, o tai reiškia, kad IKT turi būti taikoma tikslingai ir, dažniausiai, yra pasirenkamas vienas iš šešių pavaizduotų tikslų, o tikslui pasiekti naudojamos IKT priemonės, kurias mokslininkai išskyrė į dar vieną skiltį. Pateiktos priemonės skiriasi nuo kitų mokslininkų išskirtų IKT priemonių, nes išryškintos ne tam tikri technologiniai prietaisai, tačiau apžvelgtos IKT, padedančios įgyvendinti išskirtus tikslus. Taip pat tai detalizuoja bei papildo anksčiau išvardintas IKT priemones.

Analizuojant IKT taikymą Trečiojo amžiaus universitete galima apžvelgti ir keleto universiteto internetinių svetainių, bei ten skelbiamą informaciją susijusią su IKT. Išanalizavus Medardo Čoboto (MČ) trečiojo amžiaus universiteto projektinę veiklą galima teigti, kad su IKT susijusios veiklos yra mažai. Daugiausiai projektų organizuojama kultūros, fizinės sveikatos srityse. Galima teigti, kad senjorams labai aktualus gyventi dorai, išlikti jaunatviškiems, sveikiems, stiprinti savo fizinę sveikatą. Taip pat jiems svarbu išlaikyti kultūrą, perteikti dainas, šokius, pasakojimus ir kt. svarbią informaciją. Pastebėta, kad vienas projektas – „Trans e-Scouts“, kurio tikslas – paskatinti jaunimo ir vyresniųjų žmonių bendruomeniškumą užmegzti skirtingų kartų dialogą bei tarpusavio supratimą – kurti mokymosi ratą, kuriame jaunuoliai mokytų vyresnius naudotis informacinėmis

technologijomis, o senjorai pasidalintų savo gyvenimiška patirtimi, moko senjorus naudotis informacinėmis technologijomis. Galima atkreipti dėmesį ir į tai, kad kažikurie projektai, net nesusiję su IKT arba IT mokymais vienu ar kitu aspektu panaudoja šias priemones (pristatymuose, užduočių rengimuose ir pan.), todėl tai tampa neišvengiama gyvenimo dalimi. Taip pat, šis universitetas turi savo tinklalapį bei socialinių tinklų paskyrą. Universitete yra ir informacinių technologijų fakultetas, kuriame asmenys mokomi kompiuterinio raštingumo. Tai yra naudinga visos visuomenės atžvilgiu, nes MČ universitetą lankantys asmenys turi papildomą galimybę tobulėti nemokamai, kas kelia visos visuomenės kompiuterinio raštingumo lygį.

Šiaulių miesto Trečiojo amžiaus universitetas neturi savo tinklalapio arba paskyros socialiniuose tinkluose. Informacija apie universitetą yra skelbiama tik Šiaulių miesto savivaldybės tinklalapyje. Galima daryti išvadą, kad informacija apie studijas plinta kitais būdais. Tai gali būti laikraščiai, radijas, pokalbiai, draugų rekomendacijos ir kt. Tačiau šis universitetas kelia tokį uždavinį - sudaryti galimybę vyresniojo amžiaus žmonėms įgyti žinių, kurių jiems reikia arba reikės ateityje. Remiantis šiuo uždaviniu galima daryti prielaidą, kad universitetas teikia mokymus arba įtraukia IKT į studijas, nes tai neišvengiama mūsų gyvenimo dalis, o ateityje žinių apie IKT bei kitas technologijas reikės dar daugiau.

Lietuvos sporto universitetas turi gan inovatyvų tinklalapį. Tai susiję ir su tuo, kad tai viso (formalaus ir neformalaus suaugusiųjų švietimo) universiteto tinklalapis, o trečiojo amžiaus universitetas turi tik savo skiltį. Nors pristatyme labiausiai akcentuojamas fizinis aktyvumas, mankštos, sveika gyvensena ir kiti panašūs dalykai, tačiau tvarkaraštyje galima rasti „kompiuterinio raštingumo pagrindų“ paskaitą. Galima daryti prielaidą, kad šis universitetas rūpinasi visapusišku trečiojo amžiaus universiteto studentų išprusimu, bei visapusiška savijauta. LR sveikatos sistemos įstatyme (2005) sveikata apibrėžiama kaip - *asmens ir visuomenės fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė*. PSO sveikatą įvardina taip – *tai fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė, o ne tik ligos ar negalios nebuvimas*. Taigi Lietuvos sporto universitetas teikia trečiojo amžiaus studentams visapusiškas žinias apie sveikatą bei ją rūpinasi. Šio universiteto rektorius, kaip vieną iš tikslų įvardina kaip – „paieška optimalių technologijų senyvo amžiaus žmonių sveikos gyvensenos arba sveikam senėjimui“ (Skurvydas, 2015).

Alytaus Trečiojo amžiaus universitetas taip pat turi savo tinklalapį, tačiau informacijos ten paskelbta labai mažai. Pavyzdžiui, sunku atrasti tvarkaraščius bei kitą naudingą informaciją. Galima daryti prielaidą, kad ši svarbi informacija plinta kitais šaltiniais, tarp jų, galimas variantas, kad naudojamos ir IKT priemonės.

Panašiai atrodo ir kiti Trečiojo amžiaus universitetai, kurių daugelis turi savo svetaines ir talpina jiems aktualią informaciją. Dažniausiai pasitaikančiame Trečiojo amžiaus universiteto interneto svetainės šablone yra išskirtos tokios skiltys: projektai, apie mus, galerija, kontaktai, naujienos, tvarkaraščiai ir kt. Dažniausiai veiklos yra susijusios su kultūra, sveika gyvensena, sportu ir veiklomis, kurios yra patrauklios senjorams (rankdarbiai, tautosaka, tautodailė ir pan.). Tik keleto universitetų tvarkaraštyje arba projektinėse veiklose buvo paminėti kompiuteriniai mokymai, kita su IKT susijusi informacija. Tačiau galima teigti, kad tai dar neapsprendžia kiek andragogai integruoja IKT į paskaitas bei studijų organizavimą ir kiek senjorai jas naudoja, todėl, kad galimybių spektras yra labai platus. „Kalbant apie atvirumą naujosioms technologijoms, pastebima, kad kompiuterinių technologijų diegimas ir naudojimas skatina individualizavimą, kuris siejamas su savarankiškumu, būdingu šiuolaikinei mokymosi sistemai. Savarankiškumas ypač aktualus trečiojo amžiaus studentams. Jie, būdami suaugę, jau turėtų būti savarankiški, tačiau, ypač, kalbant apie technologijas labai dažnai jiems reikia pagalbos. IKT ugdytų jų savarankiškumą ne tik šioje srityje, tačiau prisidėtų ir prie kitų įgūdžių ugdymo – greitesnės orientacijos, technologijų naudojimo įgūdžių, gebėjimo rasti reikiamą informaciją, pasitikėjimas savimi naudojant IKT priemones. Mokymasis ankstesniu supratimu labiau buvo siejamas su mokymu, o savarankiškumas šiuo atžvilgiu tik mokytojo, dėstytojo ar edukatoriaus skirti namų darbai, rekomenduojamos knygos ir pan. Šiuo metu savarankiškumas įgauna kitą prasmę. Galima teigti, kad mokymas labiau tampa žmogaus įgalinimas veikti pagal jam suteiktą informaciją, todėl keičiasi ir mokymo bei mokymosi supratimas. Taigi mokymosi aplinka yra platesnė sąvoka įtraukianti ir IKT kaip atskirą arba sudėtinę edukacinio proceso dalį. Brazdeikis (2009) pateikia tokias IKT diegimo į švietimą stadijas: 1) diegimo etapas – naujo kompetencijos turinio (kompiuterinio raštingumo) diegimas, prieiga prie kompiuterių; 2) taikymo etapas – tradicinio edukacinio proceso įvairinimas ir veiksmingumo didinimas; 3) integracijos etapas – mokymo ir mokymosi galimybių plėtra (komunikacijos kaita) naudojant internetą; 4) transformacijos etapas – pedagoginės sistemos elementų transformavimas, šios sistemos paradigminis virsmas. Panašiai etapiškumą vaizduoja AMPP – Atnaujinimo, Modifikavimo, Papildymo, Pakeitimo – modelis (angl. SAMR – Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition), apibrėžiantis technologijų naudojimo lygius (žr. lentelę nr. 1)

Lentelė 1 AMPP modelis

Lygmuo	Apibrėžimas	Pavyzdys
Transformacija		
Atnaujinimas	IKT leidžia sukurti naujus ugdymo uždavinius, kurie be technologijų atrodė neįmanomi	Virtualių darbo grupių sukūrimas mokymo uždaviniams atlikti (bendradarbiavimo grupių programinės įrangos taikymas)
Modifikavimas	IKT leidžia reikšmingai modifikuoti vykdomus ugdymo uždavinius	Įvairių tipų informacijos integracija, jos siuntimas (grafiniai paketai skaičiuoklėse, kūrinių siuntimas el. paštu)
Papildymas	IKT pakeičia ankstesnes priemones, kartu pagerina atliekamas funkcijas	Pagrindinių funkcijų vykdymo organizavimas (teksto kopijavimas ir kirpimas, rašybos tikrinimas)
Pakeitimas	IKT tiesiog pakeičia ankstesnes priemones be didesnių technologinių pokyčių	Teksto rengimas kompiuteriu vietoj popierinės versijos
Sustiprinimas		

(Puentedura, 2006) (sudaryta pgl. Brazdeikis, 2009)

Puentedura (2006) išskiria tokius transformacijos būdus naudojant IKT:

- Vizualizacija ir modeliavimas;
- Socialinė kompiuterijos aspektai;
- Skaitmeninis pasakojimas;
- Edukaciniai žaidimai.

Galima daryti prielaidą, kad suaugusiųjų švietime labiausiai naudojami socialiniai kompiuterijos aspektai. Tačiau, natūralu, kad technologijų diegimas reikalauja parengti ir šioms technologijoms pritaikytas studijų aplinkas bei būdus. Vadinasi, ir andragogas, ar kitas studijas organizuojantis asmuo turi turėti arba ugdomi tam tikras kompetencijas įtraukiant IKT į studijų organizavimą. IKT gali būti taikomos kaip mokomoji,

mokymosi priemonė, mokymosi aplinka, bendravimo, administravimo, užduočių atlikimo priemonė ir kt. Tam pritaria ir Tolūtienė ir kt. (2014) - IKT suaugusiųjų švietime gali būti naudojamos norint įgyvendinti šiuos tikslus: medžiagos pateikimas, mokymasis internetinėje aplinkoje, tyrimas, imitavimas, suaugusiųjų mokymosi kontrolė, bendravimas - bendradarbiavimas, aktyvus dalyvavimas, pristatymai – pateiktys. Tačiau nėra bendros IKT diegimo į universitetus strategijos. Dažnai tai priklauso nuo institucijos finansinių, techninių galimybių, andragogų turimos motyvacijos, administracijos ir, žinoma, studentų poreikių bei, gal būt, kitų aspektų. Mickus ir kt. (2009), mano, kad technologijų taikymo modelis priklauso nuo dėstytojų teigdami, kad „modelio efektyvumą lemia dėstytojų patirtis, išradingumas ir suinteresuotumas“. Galima pritari šiai įžvalgai, todėl svarbu ištirti andragogų, organizuojančių studijas, patirtį remiantis holistiniu požiūriu, kad IKT taikymas priklauso nuo andragogo, kaip pagrindinio aspekto, tačiau kas padeda pačiam andragogui? Iš kur atsiranda jo patirtis ir kaip jis ją pritaiko? Trečiojo amžiaus universitetas yra organizacija, kurioje IKT taikymas tampa aktuali bei įdomiu aspektu.

Apibendrinant galima teigti, kad dauguma trečiojo amžiaus universitetų jau įtraukia IKT į procesą, skelbdami informaciją, organizuodami kursus, rengdami projektus, vykdydami paskaitas ir pan. Kaip IKT įtraukiama į TAU studijų proceso organizavimą mokslinėje literatūroje nėra atskleista, tačiau AAMP (1 lentelė) yra nurodomos kelios funkcijos, kurios pakeičia anksčiau naudojamus būdus, pasitelkiant IKT švietimo srityje. Plačiąją prasme, yra daugybė galimybių įtraukti IKT ir praplėsti universiteto funkcijas (nuotolinis, mišrusis, kompozicinis modelis), tačiau tai reikalauja papildomų išteklių, kurie priklauso nuo konkrečios įstaigos.

1.2 IKT taikymo sunkumai Trečiojo amžiaus universitete

Greta IKT naudojimo privalumų mokslininkai išvelgia ir įvairių priemonių trūkumus į kuriuos svarbu atsižvelgti, norint diegti IKT į TAU. Noriko Hara ir Robas Kling, ištyrę internetinius kursus nustatė, kad pagrindiniu (nors ir ne pačiu svarbiausiu) e. mokymosi įtampos veiksniu yra izoliacijos jausmas, šie mokslininkai pastebėjo, kad studentų tokiu būdu nerimą dėl studijų sėkmės lemia operatyvaus arba aiškaus grįžtamojo ryšio iš dėstytojo trūkumas, komplikuojamas ir neaiškiais (nevienareikšmiškais) internetinių kursų studijų tvarkos aprašais (instrukcijomis), neišsamiais kurso instruktorių e. laiškais (cit. pgl. Stonkienė, 2013). Internetiniai kursai nėra šio darbo pagrindinis aspektas, tačiau tai yra viena iš studijų galimybių suaugusiesiems ir neišvengiamai įtraukia IKT naudojimą. Atkreipiant dėmesį į Trečiojo amžiaus universitetą šis trūkumas gali atrodyti dar didesnis arba labai

menkas. Analizuojant prieinamumo aspektą trūkumas gali atrodyti nedidelis, nes svarbiausi aspektai yra kiti – prieiga internetu, pasiekiami dėstytojai ir kt. Analizuojant šiuolaikiškumo aspektą šis trūkumas atrodo didesnis, nes šiuolaikiškas dėstytojas, naudojantis e. mokymąsi arba virtualų mokymąsi turi teikti tinkamą grįžtamąjį ryšį ir ypač sudaryti tinkamus internetinių kursų aprašus.

Mokslinių darbų analizė atskleidžia, kad informacinių ir ryšio technologijų naudojimas aukštojoje mokykloje atitinka studentų poreikius, formuoja į studentą orientuotam mokymuisi palankią studijų aplinką, o e. mokymosi trūkumai gali būti pašalinami derinant e. mokymąsi ir tradicinį mokymąsi. Tai rodo esant galimą tikslingą ir efektyvų, studentų poreikius atitinkantį informacinių ir ryšio technologijų naudojimą mokymuisi (Stonkienė, 2013). Galima daryti prielaidą, kad ir Trečiojo amžiaus universitete mišrusis mokymas padėtų išspręsti šią problemą. Taip pat šiuo būdu IKT būtų įtraukiama ir į studijas ir į senjorų gyvenimą. Mišriuojamu mokymo(si) būdu studentai ne tik atlieka užduotis, tačiau ir savarankiškai gilinasi į IKT teikiamas galimybes bei mokosi jomis naudotis. Tačiau, pastebima tendencija, kad vyresnio amžiaus asmenys rečiau naudojami IKT ir jų įgūdžiai yra menki (Nuotolinis mokymasis: mokymosi galimybių išplėtimas, 2012). Mišriojo mokymo(si) trūkumą galima išskirti tai, kad ne visi senyvo amžiaus žmonės moka tinkamai naudotis IKT ir svarbu jiems laiku suteikti žinių bei pagalbos. Tačiau nėra aišku, ar rengiami atskiri kompiuterinio raštingumo kursai universitetuose, ar jie yra integruoti ar asmenys turi savarankiškai mokytis kaip naudotis IKT. Taip pat nėra aišku, ar asmenims laiku suteikiama pagalba, jeigu jos reikia. Pagyvenę asmenys turi ir sveikatos sutrikimų, kurie apriboja IKT naudojimą. Kitas, šiame magistro darbe, nagrinėjamas aspektas atliepia andragogus. Prie suaugusiųjų švietėjo profesionalo pagrindinių kompetencijų yra minima ir „IKT paremtų mokymosi aplinkų palengvinimo ir paramos besimokantiems suaugusiesiems ir andragogams, naudojančioms šias aplinkas, kompetencija: gebėti projektuoti, kurti, įgyvendinti ir palengvinti mokymosi aplinkas naudojant IKT, padėti tas mokymosi aplinkas naudojančioms ir jose dirbantiems andragogams ir besimokantiems suaugusiesiems, gebėti įvertinti IKT paremtos mokymosi aplinkos veiksmingumą“ (Suaugusiųjų švietimas, aktualijos ir tendencijos, 2012). Studijas organizuojantis andragogas, nebūtinai gali organizuoti paskaitas, tačiau, remiantis šios kompetencijos aprašymu, jis vis tiek privalo gebėti naudotis IKT priemonėmis, tam, kad esant reikalui, suteiktų pagalbą kitiems andragogams arba studentams.

Targamadžė (2011), kalbėdama apie e. mokymosi aplinkos kūrimą suaugusiųjų švietime teigia, kad „neretai dėstytojų pastangos sukurti e. mokymosi aplinką baigiasi nesėkme. Dažniausiai susiduriama su šiais sunkumais:

- E. mokymosi aplinkos suvokimo spragos.
- IKT įgūdžių stygius.
- Dėstytojams sunku persikvalifikuoti pagal naujausių technologijų reikalavimus, pateikti elektroninę paskaitų medžiagą lietuvių kalba, sudaryti įvairias savikontrolės užduotis.
- Dėstytojams sunku suvaldyti didelius studentų srautus ir kokybiškai atlikti savo darbą.
- Kursų atnaujinimo ir tvarkymo sąnaudos.
- Perkėlimas į kitą aplinką (pvz., formato kėlimas iš *.html į *.pdf).
- Mokamos e. mokymosi sistemos.“ (Targamadzė, 2011)

Puškorius ir kt. (2014) taip pat aptaria sunkumus, taikant inovatyvias technologijas. „Kalbant apie mokėjimą inovatyvias technologijas taikyti, suaugusiųjų švietėjai – vis dar trapi visuomenės dalis. Technologijoms su pagreičiu skverbiantis į švietimą, daugelis jų jaučiasi nedrąsiai, stokoja informacijos, pagalbos, metodinės ir metodologinės medžiagos, kaip pasirinkti inovatyvias technologijas ir jas sėkmingai taikyti mokant suaugusiuosius, nepamirštant ir to, kad mokomosios medžiagos pateikimas yra vienas svarbių komponentų plėtojant suaugusiųjų švietimą.“. Tiek kuriant e.mokymosi aplinką, tiek taikant inovatyvias technologijas andragogai susiduria su panašiomis problemomis, dėl ko, IKT gali būti vis dar vangiai įtraukiamos į suaugusiųjų mokymąsi arba studijų organizavimą. Kaip dar vieną trūkumą galima išskirti informacijos platinimą apie Trečiojo amžiaus universitetus. Pirmuoju informacijos apie TAU šaltiniu dažniausiai tampa draugų, pažįstamų ir kaimynų nuomonė ir pranešimai laikraščiuose. Klausytojams patogiausiais informacijos apie TAU šaltiniais įvardyti TAU darbuotojai (vadovybė ir dėstytojai), laikraščiai, internetas, draugai, kaimynai ir pažįstami. Labiausiai paskatinę eiti mokytis į TAU asmenys yra draugai. (Trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje: situacijos analizė ir plėtros gairės, 2014). Nors pirminiai šaltiniai įvardinti draugai, pažįstami, kaimynai bei pranešimai laikraščiuose, nėra aišku, kiek pasitelkiama IKT, norint paspartinti šį procesą, o internetinių tinklalapių analizė atskleidė, kad informacijos apie universitetus internete vis dėl to nedaug. O ką suteikia IKT įtraukimas į studijų organizavimą bei informacijos platinimą andragogams? Ar organizatoriai platina informaciją apie TAU ir kokiais būdais?

Taigi IKT įtraukimas į TAU yra sudėtingas procesas, kurio metu išskiriami ne tik privalumai, tačiau ir išskylantys sunkumai. Diegiant IKT į universitetus svarbu atsižvelgti ir įvertinti mokslininkų išskirtus trūkumus, tarp kurių didelis dėmesys skiriamas dėstytojų (lektorių) kompetencijoms. Svarbu apžvelgti ir Trečiojo amžiaus universitetų veiklą, norint išsiaiškinti organizacinius aspektus, kurie taip pat gali turėti įtakos IKT įtraukimui į studijas.

2. TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETŲ ANALIZĖ

Greitai augantis pagyvenusio amžiaus žmonių skaičius atspindi istorinio precedento neturintį socialinį fenomeną. Pagal JTO prognozes 2025m. pasaulyje šią populiaciją sudarys daugiau kaip 1 milijardas žmonių (18 proc. visų gyventojų). (Bajorūnienė ir kt., 2010) Šios prognozės neaplenkia ir Lietuvos, todėl svarbu ieškoti įvairių problemos sprendimo būdų. Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2014) prognozuojama, kad artimiausiais 2020 metais senyvo amžiaus žmonių (65 metų ir vyresnių) bus netgi 546221 ir tai sudarys 20 proc. visos populiacijos ir 5 proc. peržengs jaunų asmenų (0-14m.) populiaciją. Dėl šių priežasčių visuomenėje atsiranda naujos problemos bei nauji poreikiai. Suaugusiųjų mokymas(is) yra viena iš galimybių spręsti tokias visuomenės problemas kaip – senyvo amžiaus žmonių užimtumo didinimas, prisitaikymas prie kintančios aplinkos, kvalifikacijos įgijimas, kėlimas arba keitimas. Trečiojo amžiaus universitetai padeda socialiai pažeidžiamai grupei tapti visaverčiais visuomenės atstovais, tobulėti, rasti bendraminčių, stiprinti fizinę, psichinę ir socialinę būseną. Trečiojo amžiaus universitetų analizė padės apžvelgti šių problemų sprendimo galimybes, atskleisti organizacinius principus, kuriuos reikia įgyvendinti organizuojant TAU studijas. Mokymasis visą gyvenimą taip pat plintantis reiškinys. Šiame amžiuje mokymosi visą gyvenimą paradigma (Longworth, Davies, 1996; Teresevičienė, 2001; Jarvis, 2002; Longworth, 2003; Intzidis, 2003; Olesen, 2004) apima visas žmogaus mokymosi sritis, formalųjį, neformalųjį ir neformalųjį savaiminį mokymąsi, taip pat numato suteikti žmogui galimybių mokytis visa gyvenimą“ (Rutkienė ir kt., 2009). Suaugusiųjų švietimas struktūriškai skirstomas pagal formalizavimo lygį ir veiklos pobūdį. Pagal formalizavimo lygį suaugusiųjų švietimas skirstomas į *formalųjį* švietimą, *neformalųjį* švietimą, *informalųjį* švietimą. Pagal veiklos sritį suaugusiųjų švietimas skirstomas į bendrąjį švietimą, su darbu, profesine veikla susijusį švietimą ir populiarųjį švietimą (Žemaitaitytė, 2007). Populiarusis suaugusiųjų švietimas sudaro sąlygas ugdyti asmenybę, jos kūrybiškumą, talentą, iniciatyvumą ir socialinės atsakomybės jausmą. Jis organizuojamas kursų, seminarų, studijų ratelių ar kitomis formomis, tinkančioms besimokantiems. (Melnikova, 2015). Neformalusis suaugusiųjų švietimas - asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Formalusis švietimas - valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas lavinimasis, mokymasis ir studijos, kurias sėkmingai baigusieji gauna valstybės pripažįstamą diplomą arba pažymėjimą. Formalųjį suaugusiųjų

švietimą - bendrąjį lavinimą, profesinį mokymą, aukštesniašias ir aukštąsias studijas - reglamentuoja Švietimo įstatymas, Mokslo ir studijų įstatymas ir Profesinio mokymo įstatymas (Valstybės žinios, 1998-07-24, Nr. 66-1909). Trečiojo amžiaus universitetas (TAU) yra neformaliojo suaugusiųjų švietimo institucija, padalinys arba programa, teikiantys vyresnio amžiaus asmenų neformalųjį švietimą ir tęstinį mokymąsi, tenkinantys jų žinių ir kompetencijos plėtotės ir kultūrinius poreikius. (Suaugusiųjų švietimas, politika, 2014). Trečiojo amžiaus universitetas apima neformalųjį švietimą, tęstinį bei savišvietos mokymąsi. Nustatyti šie pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo uždaviniai:

- padėti asmeniui tenkinti savišvietos poreikius, plėtoti savo kultūrinius interesus;
- ugdyti asmens kūrybines galias ir gebėjimus;
- padėti asmeniui tapti aktyviu demokratinės visuomenės piliečiu;
- sudaryti sąlygas įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų, taip pat sąlygas kvalifikacijai tobulinti. (Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė, 2012).

Neformaliuoju būdu įgyta bendroji arba specialioji kompetencija gali būti pripažinta kaip baigta formaliojo švietimo programos (išskyrus studijų programas) dalis arba aukštosios mokyklos nustatyta tvarka – kaip studijų programos dalis, kaip kompetencija, reikalinga įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti, kaip kvalifikacija, atitinkanti tam tikrą Lietuvos kvalifikacijų sandaroje nustatytą lygį. Šiuo metu Lietuvoje šią paslaugą atlieka 33 aukštojo mokslo institucijos. Esminis suaugusiųjų mokymosi uždavinys – sudaryti galimybę suaugusiesiems (pirmiausia žemos kvalifikacijos ir vyresnio amžiaus darbuotojams) stiprinti savo gebėjimą prisitaikyti prie darbo rinkos ir visuomenės pokyčių išryškėjo ekonominės krizės metu (Suaugusiųjų švietimas: aktualijos ir tendencijos, 2012). Trečiojo amžiaus universitetai padeda spręsti vieną iš suaugusiųjų mokymosi uždavinių visuomenėje – suteikia galimybę vyresnio amžiaus žmonėms prisitaikyti prie kintančių sąlygų bei realizuoti savo poreikius. Pasak Gustaitienės ir Benevičienės (2014) Trečiojo amžiaus universiteto veikla užtikrina geresnę vyresnio amžiaus žmonių integraciją į visuomenę, skatina jų produktyvumą, turiningą gyvenimą, tokiu būdu palaikant jų darbingumą, keliant žinių, kultūros lygį, keičiantis gyvenimo patirtimi. Pagyvenusiems žmonėms tokia švietimo forma tinkama, tuo, kad padeda išmokyti kritiškai apmąstyti ir įvertinti savo gyvenimo aplinkybes, atrasti naujų galimybių gyvenimo kokybei pagerinti ir imtis konstruktyvių pokyčių. Kad ir koks švietimas būtų – formalus ar neformalus, jis praplečia visus asmenybės vystymosi aspektus: asmeninį, socialinį, kūrybinį, profesinį, ekonominį, kultūrinį. Lietuvoje Trečiojo amžiaus universitetas dažnai suprantamas daug plačiau – kaip bet kokius veiklos ir

tobulinimosi tikslus (ne tik akademinio tobulinimosi, bet ir meninės veiklos, turizmo ir pan.) keliantis visų pirma vyresnio amžiaus žmonių susivienijimas. (Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė, 2012). Tai reiškia, kad studijų procesas turi atitikti visuomenės bei studentų poreikius. Andragogai, bei kiti studijas organizuojantys asmenys turi orientuotis į šias sritis. Visgi, daugiau dėmesio yra skiriama TAU klausytojų poreikiams. Tam gali turėti įtakos ir tai, kad klausytojai, pasirinkę Trečiojo amžiaus universitetą, dažnai jau turi galimybę nebedirbti, yra baigę darbinę karjerą arba dirba trumpesnę darbo dieną ir prie visuomenės poreikių prisideda tik nepamatuojamais aspektais, todėl studentų poreikiai tampa tiesioginiu tikslu, o visuomenės poreikiai yra įgyvendinami netiesiogiai. 2014 metais, aikos.lt duomenimis, iš viso buvo užregistruota 70 neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklų. Tuo tarpu 2012 m. veikė 24 TAU, o 2014 m. pavasarį Lietuvoje jau buvo žinomi 40 įvairiuose miestuose veikiančios trečiojo amžiaus universitetai. Kita vertus, TAU visą laiką nebuvo įtraukti į bendrą Lietuvos švietimo sistemą, o egzistavo autonomiškai (Kalvaitis ir kt., 2014). Trečiojo amžiaus universitetai susiformavo palyginus neseniai (nuo 1995 metų buvo įkurtas vienas Trečiojo amžiaus universitetas ir iki 2008 metų buvo įkurti dar 8 universitetai fizinių asmenų iniciatyva). Tik po 2008 metų situacija pasikeitė ir universitetai pradėti steigti savivaldybių, kitų universitetų iniciatyvomis ir iki 2012 jų susiformavo dar 32. Pirmasis TAU, Vilniaus Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universitetas, nuo pat pradžių buvo grupės fizinių asmenų kuriamas kaip juridškai įforminta asociacija. Vėliau MČTAU, siekdamas palengvinti kitose savivaldybėse entuziastų kuriamų trečiojo amžiaus universitetų steigimo juridinius formalumus, leido šiems kitose savivaldybėse steigiamiems TAU vadintis MČTAU filialais. Po to dalis tokių MČTAU filialų persiregistravo į savarankiškas organizacijas (paprastai asociacijas). Kita likusi MČTAU filialų kitose savivaldybėse dalis vykdo labai savarankišką veiklą (formuoja savo savivaldos institucijas, savarankiškai tvarko savo finansus ir pan.), todėl jų priklausomybė MČTAU yra gana formali. Kita vertus, nuo 2008 m. pradėjo rasti ne tik fizinių asmenų, bet ir savivaldybių politikų ar savivaldybių administracijų specialistų iniciatyva kuriami trečiojo amžiaus universitetai (Kalvaitis ir kt., 2014). Svarbu aptarti ir trečiojo amžiaus studijas organizuojančių asmenų statistiką, tam, kad būtų galima analizuoti tolimesnius aspektus, kalbant apie IKT taikymą studijose. Jau iš 2012 m. atlikto tyrimo rezultatų buvo aišku, kad TAU paprastai vadovauja vyresnio amžiaus žmonės, per savo iki tol buvusią profesinę karjerą apskritai rečiau įgiję didesnių organizacijos vadybos gebėjimų. Vadinasi, jie paprastai visko mokėsi iš naujo, darydami visas įmanomas klaidas. Atsiradus savivaldybių inicijuotiems TAU, kurių veiklai dažnai vadovauja savivaldybės įsteigtos įstaigos ar organizacijos vadovai, atrodytų, dėl TAU modernios vadybos įgūdžių turėtų kilti

mažiau problemų (Kalvaitis, 2014). Galima daryti prielaidą, kad kaip ir Trečiojo amžiaus universiteto studentai, taip ir dėstytojai kartu mokosi, tačiau tik kitų dalykų – t.y. daugiau organizacinių detalių. Taigi mokydami organizuoti studijas, jie turi užbėgti įvykiams už akių ir įtraukti IKT ne tik kaip savišvietos aspektą, bet gal būt ir kaip mokymo objektą.

Taigi Trečiojo amžiaus universitetai visapusiškai gerina pagyvenusio amžiaus asmenų gyvenimą, prisidedami prie jų kultūrinės, socialinės, fizinės ir kt. gerovės. Norint suprasti, kaip IKT įsitraukia į suaugusiųjų mokymąsi svarbu aptarti Trečiojo amžiaus universiteto pasirinkimo motyvus bei Trečiojo amžiaus universitetų organizavimo teorines išvalgas, todėl tai bus taip pat aptarta šiame skyriuje.

2.1 Studijų organizavimo teorinės išvalgos

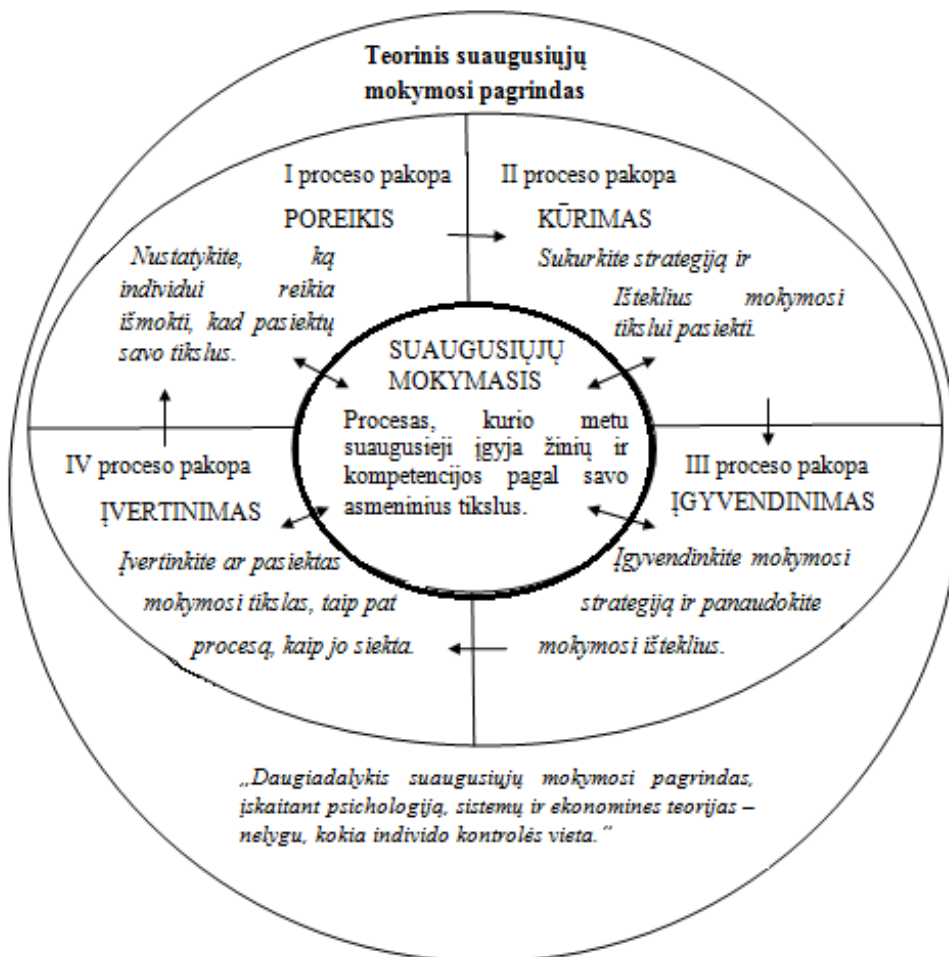
Organizuoti, pagal dabartinės Lietuvių kalbos žodyną (2015) reiškia – kurti, steigti, organizuoti visuomenės jėgas, daryti, rengti, tvarkyti. Studijų organizavimas prasideda nuo planavimo. Planuoti mokymo procesą reiškia pasirinkti ar sudaryti mokymo programą, mokymo turinį, numatyti mokymosi vietą, laiką, išteklius, surinkti pradinę informaciją apie dalyvius, jų skaičių, patirtį. (Teresevičienė ir kt., 2006). Autoriai M.S.Knowles, E.F.Holton III, ir R.A.Swanson (2005) cituodami R.A.Swanso, St.Paul, MN 1996, sudarė schemą, kurioje vaizduoja keturias suaugusiųjų mokymosi planavimo pakopas ir išorinį teorijos apskritimą (žr. Paveikslas 2). Pagal andragogo veiklos aprašą šias funkcijas atlieka andragogas. Andragogas tai - asmuo, įgijęs valstybės nustatytą išsilavinimą ir andragogo kvalifikaciją, patvirtinančią galimybę dirbti andragoginį darbą. (Andragogo veiklos aprašas, 2011). Tačiau, Trečiojo amžiaus universitete, asmenys, organizuojantys studijas, ir atliekantys visas ar dalines andragogo funkcijas gali būti neįgiję valstybės nustatyto išsilavinimo ir andragogo kvalifikacijos patvirtinančių dokumentų, todėl, kad neformali institucija to nereikalauja. Darbe, kalbant apie studijas organizuojančius asmenis, bus vadovaujamosi andragoginės veiklos aprašu, bei galimai vartojamas andragogo apibrėžimas, turint omenyje, kad asmuo atlieka andragogo funkcijas, tačiau nebūtinai turi tai patvirtinantį dokumentą. Pagal andragogo veiklos aprašą (2011) išskiriamos tokios pagrindinės veiklos sritys – edukacinės veiklos sritis, vadybinės veiklos sritis, tiriamosios veiklos sritis. Savarankiško mokymosi gide Andragogas praktikas (2003) (cit. pgl. Teresevičienė ir kt., 2006) teikiamos tokios andragogo veiklos sritys:

- asmeninio ugdymosi sritis;
- profesinės savybės – organizacinė sritis;
- profesinės savybės – veiklos sritis;

- profesinės savybės – vertinimo sritis.

Šveicarijoje, pažymi Ryser (2000), yra išskirtos trys andragogo svarbiausios kompetencijų sritys: mokymo, organizacinė/projektavimo ir vadybinė. (cit. pgl. Teresevičienė ir kt., 2006).

Paveikslas 2. „Teorinis suaugusiųjų mokymosi pagrindas“

(Knowles ir kt., 2005)

Galima daryti prielaidą, kad tiek studijų organizavime tiek mokymo procese andragogas atlieka itin svarbų vaidmenį. Dauguma mokslininkų išskiria tris svarbiausias veiklos sritis, tačiau visgi skirtingi autoriai pažymi skirtingas veiklas, kurias turi įgyvendinti andragogas. Holistiškai visų mokslininkų išskirtos veiklos apima visą suaugusiųjų ugdymą (nuo poreikių nustatymo iki plano sudarymo, veiklos įgyvendinimo, bei vertinimo). Lietuvoje labiausiai vadovaujama andragogo veiklos aprašu, kuris šiek tiek skiriasi nuo kitų mokslininkų išskirtų veiklos sričių, tačiau iš esmės apima didžiąją jų dalį. Remiantis antrame paveiksle išskirtomis pakopomis, galima teigti, kad tai vieni svarbiausių organizavimo žingsnių, tačiau visos veiklos išsiskaido į smulkesnes. Galima daryti prielaidą, kad kiekvienoje organizavimo pakopoje, vienaip ar kitaip būtų galima pritaikyti IKT, tačiau kol

kas dar nėra ištirta, kaip ikt pasireiškia kiekvienoje iš šių pakopų. Tai padėtų atskleisti studijas organizuojančių asmenų patirtis pritaikant ikt studijų organizavime.

Organizuojant neformalias Trečiojo amžiaus universiteto studijas remiamasi šiais įstatymais:

- Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija.
- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas.
- Andragogo veiklos aprašas.

Taip pat, priklausomai nuo studijų krypties bei pobūdžio suaugusiųjų mokymas remiasi šiais įstatymais:

- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo aukštosiose mokyklose rekomendacijos.
- Įsakymas „Dėl kvalifikacijos tobulinimo programų bedarbiams, turintiems aukštąjį išsilavinimą, sąrašo patvirtinimo“.
- Kvalifikacijos tobulinimo programų bedarbiams, turintiems aukštąjį išsilavinimą, sąrašas.
- Įsakymas „Dėl Teisės užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarkos“.
(Dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą, 2016).

Kalvaitis ir kt. (2014) išskiria Lietuvoje veikiančius TAU ir neformaliojo švietimo paslaugas teikiančias įstaigas pagal steigėjus į tris grupes:

- fizinių asmenų iniciatyva įsteigtas organizacijas;
- savivaldybių tarybų narių ar savivaldybių administracijų darbuotojų iniciatyva, ko gero, vykdant LR švietimo įstatymo nuostatas, senjorų neformaliojo švietimo vykdymo prievolę priskiriant kuriai nors savivaldybėje jau veikiančiai organizacijai;
- Lietuvoje veikiančio universiteto darbuotojų iniciatyva atsiradusius TAU.

Taigi kol kas Lietuvoje yra išskiriami trys Trečiojo amžiaus universitetų steigėjai, kurie gali būti, tačiau ne būtinai yra, ir studijų organizatoriais, kurie organizuodami studijas privalo atsižvelgti į esančius įstatymus bei kitus aspektus, kurie yra aptarti šiame darbe. Taip pat kiekvienas studijas organizuojantis asmuo privalo vadovautis universiteto viduje veikiančiais įstatymais, nuostatais ir kitomis priimtomis taisyklėmis. Studijos Trečiojo amžiaus universitete dažniausiai prasideda rugsėjo-spalio mėnesį, bet nebūtinai pradžioje. Studijų trukmė priklauso nuo pačių studentų. Klausytojai, pirmiausia, priimami metų laikotarpiui, tačiau jie gali pasirinkti studijuoti ir ilgiau. Taip pat į Trečiojo amžiaus universitetus priimami studentai sulaukę 50 m. ir vyresni, nors yra galimybė dalyvauti ir jaunesniems asmenims. Vis dėl to yra mažai informacijos kaip yra organizuojamos studijos pasitelkiant IKT prietaisus.

Lindermanas suformulavo suaugusiųjų švietimo principus ir jų mokymosi programą. Minėto autoriaus teigimu, suaugusiųjų švietimas turįs remtis 4 principais:

1. Tai visą gyvenimą trunkantis procesas, pasirengimas nežinomai ateičiai;
2. Tai ne profesijos mokymasis, o savanoriškas gero, džiaugsmingo, prasmingo gyvenimo patyrimo bei galimybių plačiau atsiskleisti individo asmenybei ieškojimas;
3. Mokymo procese svarbu orientuotis ne į situaciją ar atskirą dalyką, o į besimokančiuosius;
4. Suaugusiųjų mokymosi esmę sudaro jų patyrimas, nes suaugusieji viską įsisąmonina refleksyviai ir įvertina savo išgales, išmoksta keisti savo įpročius, vadovaujasi naujais motyvais (cit. pgl. Beresnevičienė, 2000). Linkaitytė, Širvaitė (2000) aprašo tam tikras sąlygas, kurios būtinos plėtojant suaugusiųjų švietimą: atitinkama mokymosi aplinka, motyvacija, savęs vertinimas ir teigiama nuostata mokymosi atžvilgiu. Mockus ir kt. (2013) rekomenduoja dirbantiems su vyresnio amžiaus žmonėmis ar organizuojantiems su jais veiklą atkreipti dėmesį į artimų, neformalių tarpasmeninių ryšių svarbą. Turėtų būti skiriamas dėmesys ne tik mėgstamam užsiėmimui kartu su kitais, bet ir pavienei veiklai. Taip pat rekomenduojama rūpintis vyresnio amžiaus žmonių pozityvaus mąstymo ugdymu. Kuncaitis (2009) nagrinėdamas atskiras psichologijos mokslo šakas išskiria tokius aspektus studijų organizavime:

Empirizmas, akcentuodamas pažinimą per patyrimą, leidžia daryti išvadą, kad kiekvienam individui turi būti pasiūlytos atitinkamos mokymosi galimybės, kurios atitiktų jau turimą jo patyrimą. Tai vienas iš faktorių lemiančių suaugusiųjų požiūrį į mokymą(si) ir mokymo(si) prieinamumą.

Pragmatizmas pagrindžia mokymosi visą gyvenimą svarbą, o tai yra vienas pagrindinių šiuolaikinės suaugusiųjų švietimo politikos elementų.

Egzistencializmo išryškinta pasirinkimo laisvė ir atsakomybė už savo veiksmus bei individualaus mokymosi svarba pagrindžia tai, kad poreikis mokytis turi kilti iš paties suaugusiojo, o patys suaugusiųjų mokymosi institucijų teikiami kursai turi kiek galima labiau atitikti egzistuojantį poreikį (potencijos ir akto santykis).

Socialinis konstruktyvizmas, akcentuodamas socialinių procesų vaidmenį, nurodo, kad įstatyminė bazė gali užtikrinti teorines mokymosi galimybes, tačiau praktinis dalyvavimo lygis priklausys tik nuo pačių individų.

Paprastai planuojant yra bent:

- apibrėžiami veiklos tikslai;
- tai veiksmai numatomi būtini finansiniai ir kitokie išteklių;
- turimi išteklių susiejami su planuojamais pasiekimais;

- aiškiai apibrėžiama pradinė situacija ir susitariama dėl jos įvertinimo;
- susitariama dėl veiksmų, kuriuos pakeisti per sunku ar per brangu, įtakos ir padarinių siekiant galutinio tikslo;
- susitariama, kada bus baigta vykdyti numatomas veiklas;
- aptariamai galimi planuojamų veiklų padariniai kitiems organizacijos veiklos aspektams. (Kalvaitis ir kt., 2014)

Vadinasi, yra įvairių požiūrių į mokymosi organizavimą, iš kurių vieni akcentuoja institucijos pasiūlymų, kiti, asmens pasirinkimo laisvės svarbą, taip pat, galima teigti, kad mokslininkai, vis dėl to, dažniausiai išvelgia psichologinius aspektus – motyvaciją, teigiamą savęs bei mokymosi aplinkos vertinimą ir žmogiškojo faktoriaus svarbą, nors teigiamą mikroklimatą gali padėti kurti ir technologijos. Sėkmingas integravimasis į visuomenės gyvenimą dažnai priklauso nuo paties žmogaus, tačiau kuo daugiau sudaroma sąlygų, užtikrinančių tinkamą integraciją, tuo didesnė tikimybė, kad jomis bus pasinaudota. (Gustaitienė, Benevičienė, 2014). Žmogiškąjį faktorių galima išskirti į du pagrindinius veiksnius, veikiančius organizuojant studijas – andragogų bei studentų veiksmai. Kiekviena institucija turėtų atsižvelgti į savo aplinką, kultūrą, turimą patirtį, galimybes. Taip pat organizuojant studijas svarbu, kad būtų sutvarkyta įstatyminė bazė, kad studentams būtų aiškūs vertinimo ir kiti kriterijai, turi būti pasiūlytos patrauklios programos. Šiuo metu įstatyminė bazė, reglamentuojanti suaugusiųjų studijas, bei įvairios programos akcentuoja valstybės bei asmens poreikių derinimą organizuojant studijas. Pavyzdžiui, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016-2023 m. plėtros programos strateginis tikslas – „sukurti ir išplėtoti neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir tęstinį mokymąsi laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje darbo rinkoje veikiančio asmens ir visuomenės poreikius. Tuo tarpu darbo rinkoje vis sparčiau diegiamos technologijos, todėl studijų organizatoriai, atkreipdami dėmesį į studentų poreikius, bei norėdami išpildyti programų tikslus, turi nepamiršti ir šio aspekto. Svarbiausias studijų organizatorius ir pagrindinis žinių šaltinis tebėra dėstytojas, o technologijos yra pagalbinė priemonė, kurią jis, siekdamas savo užsibrėžtų tikslų, turi sugebėti efektyviai naudoti (White, 2008) (cit. pgl. Mickus, Vidžiūnas, 2009). Tačiau dėstytojo, kaip svarbiausio studijų organizatoriaus, motyvacija ir veiksmai taip pat yra priklauso nuo tam tikrų veiksmų, studijų procesas taip pat priklauso nuo suteikiamų išteklių (laiko, pinigų, technologinių priemonių, turimų žinių), todėl visas studijų organizavimo procesas, pradedant nuo steigėjų, dėstytojų poreikių, kuriamos aplinkos, galimybių, išteklių, studentų poreikių, turi veikti kaip vientisas procesas nepamirštant nei vienos sudedamosios detalės.

Nors technologijos dažniausiai įvardinamos kaip pagalbinė priemonė, tačiau taip pat atlieka svarbų vaidmenį studijų procese, nes technologijų pagalba galima – organizuoti studijas greičiau bei didesniam kiekiui asmenų, kurti teigiamą mikroklimatą, pajvairinti studijų procesą, suteikti studentams naujų galimybių – išmokyti naudotis IKT, (padidinti galimybes studijuoti – kaip pasakyti kad suteikta prieiga gali būti per internetą, pvz. kaime gyvenantiems žmonėms), mokymasis elektroninėje aplinkoje arba naudojantis elektronine aplinka, kaip pagalbine priemone, padidinti galimybes studijuoti į universitetą negalintiems atvykti asmenims. Mokslininkų apžvelgti organizavimo principai akcentuoja orientavimąsi į studentus, todėl būtina išsiaiškinti TAU pasirinkimo motyvus.

2.2 Studentų poreikiai

Mokymo/si procesas visada prasideda nuo poreikių išsiaiškinimo: ko potencialiam klientui reikia, ko jis nori išmokyti, kokių žinių jam stinga. Kuo geriau žinomi besimokančiojo poreikiai ir interesai, tuo geriau galima suplanuoti mokymo/si eigą. (Teresevičienė ir kt., 2006). Tai patvirtina ir studijų organizavimo paveikslas (Pav. nr.2), kuriame yra išskirta dalis poreikių nustatymui. Taigi vienas iš pirmųjų organizavimo žingsnių prasideda nuo poreikių išsiaiškinimo. Kadangi organizavimas yra nenutrūkstantis procesas yra svarbu išsiaiškinti ne tik naujų klausytojų poreikius, tačiau nustoti domėtis ir jau esančių studentų poreikiais. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. pritarė Mokymosi pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programas finansavimo metodikai, kurios tikslas – plėtoti neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugas, pritaikyti jas prie visuomenės ir darbo rinkos poreikių. (Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos posėdžio protokolas, 2016). Lietuvos Respublikos Vyriausybėje taip pat buvo patvirtinta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016-2023 metų plėtros programa, skirta Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos, ketvirtajam tikslui – garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. Derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu – pasiekti ir Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymui įgyvendinti. <...> Programos tikslai yra sukurti ir išplėtoti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą ir suderinti mokymąsi visą gyvenimą su šalies ūkio ir visuomenės poreikiais. (Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos posėdžio protokolas, 2016). Tai reiškia, kad nuo 2016 metų ypatingas dėmesys yra skiriamas suaugusiųjų bei visuomenės poreikių derinimui. Todėl

organizuojant studijas ypač svarbu atkreipti dėmesį į abu šiuos aspektus ir žinoti, kokie poreikiai vyrauja. Remiantis Eurobarometro atlikto tyrimo (2012) duomenimis, galime teigti, kad visuomenėje vis dar vyrauja įgūdžių, reikalingų šiuolaikinėje darbo vietoje, trūkumas (62 proc.), pensijų ir mokesčių sistemos neskatina vyresnio amžiaus žmonių tęsti darbinės veiklos (59 proc.), darbo vietos nėra pritaikytos vyresnio amžiaus (55+) žmonių poreikiams (57 proc.), - ribotos galimybės mažinti darbo valandų skaičių palaipsniui (72 proc.), vyresnio amžiaus darbuotojų neįtraukimas į mokymus darbo vietoje (71 proc.), darbdavių neigiamas požiūris į vyresnio amžiaus darbuotojus (70 proc.). Tai sutampa ir su Lietuvoje atliktais tyrimais. Pasak Lengvinienė ir kt. (2014) „šiuo metu darbo rinkoje yra užimti tik mažiau negu pusė visų sulaukusių nuo 55 iki 65 metų amžiaus Lietuvos gyventojų. Didžiausi trukdžiai, kurie neleidžia vyresnio amžiaus asmenims likti aktyviais darbo rinkoje, yra siejami su amžiaus diskriminacija, sveikatos problemomis, kurios būdingos vyresniame amžiuje, gebėjimu greitai prisitaikyti kintančioje aplinkoje ir susivokti naujausiuose technologiniuose laimėjimuose bei juos taikyti, iniciatyvumo ir net motyvacijos stoka“. Akivaizdu, kad žmogus, turintis profesinę kvalifikaciją, atitinkančią darbo rinkos poreikius, gebėjimus bei praktinius įgūdžius, įvaldęs informacines technologijas, gebantis bendrauti, palaikyti gerus tarpasmeninius santykius yra labiau vertinamas. Taigi, esama glaudaus ryšio tarp žmogaus turimų profesinių žinių bei praktinių įgūdžių, bendrųjų gebėjimų ir tikimybės gauti darbą, atitinkantį profesinius interesus, konkuruoti darbo rinkoje bei visaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime (Bedarbių praktinio mokymo vertinimas, 2008). Suaugusieji, tenkindami savo prisitaikymo darbo aplinkoje poreikį gerina visą socialinę plėtrą, nes turėdami didžiulę darbo patirtį, žinių „bagažą“ bei prisitaikydami prie naujovių, jie gali labai produktyviai ir kokybiškai atlikti savo pareigas. Sėkmingai suaugusiųjų darbinei ir socialinei veiklai ir integracijai reikia ne tik tinkamos profesinės, bet ir pakankamai išlavintos bendrosios kompetencijos. 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (OL 2006, L 394, p. 10–18) nustatytos 8 bendrosios mokymosi visą gyvenimą kompetencijos, užtikrinančios kiekvieno žmogaus asmeninį tobulėjimą, aktyvumą, socialinę integraciją ir užimtumą. Svarbiausias šių kompetencijų ugdymo (-si) pagrindas – kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti ir informacinių komunikacijos technologijų įgūdžiai, o visos ugdymo (-si) veiklos grindžiamos mokėjimu mokytis. Visos šios kompetencijos laikomos vienodai svarbiomis, daugelis jų tarpusavyje susijusios ir papildo viena kitą – vienai sričiai būdingi aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. (Dėl Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programos patvirtinimo, 2016). Kaip teigia Aleliūnaitė ir

Lapinskas (2014) norint į karjeros sampratą įtraukti mokymosi veiklas verčia mokymosi visą gyvenimą būtinybės atsiradimas, siekiant išlikti konkurencingam nuolat kintančiame darbo pasaulyje. Norint atlikti bet kokią, net ir menkai kvalifikuotą, darbą šiandien būtinos tam tikros kompetencijos, kurios įgyjamos mokantis. Kadangi technologijų bei konkurencijos skatinamas darbo turinys sparčiai kinta, nepakanka būsimam darbui pasiruošti vieną kartą gyvenime – būtina žinias, gebėjimus bei įgūdžius nuolat atnaujinti. Dėl šios priežasties karjeros kelyje glaudžiai siejasi mokymosi ir darbinės veiklos, o gebėjimas jas valdyti duoda gerą sinerginį efektą karjeros sėkmei. Taip pat senėjančios Europos populiacijos perspektyva rodo, kad tik naujai ateinantys į darbo rinką šiuolaikinių žinių ir gebėjimų poreikio patenkinti negali (A Memorandum..., 2000), nes jaunų žmonių bus per mažai, o technologiniai pokyčiai – labai spartūs (cit. pgl. Rutkienė ir kt., 2009).

Taigi analizuojant visuomenės poreikius buvo pastebėta, kad vis dar vyrauja įgūdžių, reikalingų šiuolaikinio darbo sistemai trūkumas, o asmenys geriau įvaldę šiuos įgūdžius labiau pasitiki savimi darbo rinkoje bei yra patrauklesni darbdaviams. Todėl, kuriant naujas suaugusiųjų mokymo(si) plėtros programas akcentuojamos reikalingos kompetencijos atitinkančios visuomenės poreikius. Galima daryti prielaidą, kad, norėdami atitikti visuomenės poreikius Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizatoriai, organizuodami studijas turėtų atsižvelgti į gebėjimo prisitaikyti kintančioje aplinkoje ugdymą, motyvacijos bei iniciatyvumo didinimą, gebėjimą naudotis bei taikyti informacines technologijas, tarp jų ir IKT, gerinti komunikacinius, raštingumo ir skaičiavimo įgūdžius. Svarbu atsižvelgti į visuomenėje vyraujančią darbo rinką, nes tai pagerina ne tik ekonominę bei socialinę visuomenės būklę, tačiau ir pačių trečiojo amžiaus studentų psichologinę, socialinę būklę bei požiūrį į gyvenimą. Nustatyta tendencija, kad dirbančių vyresnio amžiaus žmonių požiūris į vyresnio amžiaus žmones yra labiau teigiamas. Nustatyta, kad dirbantys vyresnio amžiaus žmonės tolerantiškiau žiūri į jaunimą. Veikiausiai taip yra dėl to, kad dirbantys žmonės turi platesnę akiratį, daugiau socialinių ryšių su įvairaus amžiaus žmonėmis. Kartu ir patys vyresnio amžiaus jaučiasi reikalingesni, reikšmingesni, kas veikia jų bendrą savijautą ir psichosocialinį prisitaikymą. Dirbantys vyresnio amžiaus žmonės mažiau linkę skųstis sveikata, jos negalavimais. Žinoma, galėjimas dirbti savaime yra susijęs su geresne sveikata. Tačiau visuomenės poreikiai gali ne visada sutapti su Trečiojo amžiaus studentų poreikiais. Studentai į Trečiojo amžiaus universitetus atvyksta ne tik tobulinti, keisti ar kitaip įgyti kompetencijų, tačiau taip pat jie atvyksta tiesiog bendrauti, praleisti laisvalaikio, užsiimti mėgstama veikla. Tai ypač aktualu miestuose, kuriuose Trečiojo amžiaus universitetai gali pasiūlyti daug senjorams patrauklių veiklų. Respondentai virš 55 metų akcentuoja asmeninius

poreikius, domėjimąsi visuomeniniu gyvenimu, dalyvavimą bendruomenėje, turiningą laisvalaikio praleidimą. (Teresevičienė ir kt., 2006). Inga Jagelavičiūtė kalbėdama apie suaugusiųjų mokymosi finansavimą teigia – „vieni gyventojai siekia įgyti, kiti – pagerinti vidurinį išsilavinimą, treči papildomai mokosi kalbų ar menų. Vis dėlto suaugusiųjų švietėjai pastebi, kad randasi vis daugiau norinčiųjų mokytis ne tik dėl galutinio rezultato, bet dėl proceso – mokytis ir tobulėti visą gyvenimą.“ (Suaugusiųjų švietimas, 2012). Svarbu pažymėti, kad trečiojo amžiaus universitetuose IKT ir yra vienos svarbiausių taikomų inovatyvių priemonių. Studentų poreikiai trečiojo amžiaus universitete skiriasi nuo kitų universitetų studentų poreikių. Pirmiausia studentai atvyksta bendrauti, turiningai praleisti laisvalaikį, tobulėti visuomeniniame ir asmeniniame gyvenime. IKT yra viena iš priemonių padedanti praplėsti šių poreikių ribas bei kartu skatinti bei mokytis naudotis technologijomis, ryšio priemonėmis ir kt. Šie įgūdžiai gali padėti trečiojo amžiaus studentams neiškristi iš darbo rinkos, būti tvirtiems, bei pasitikintiems savimi keičiant darbą, didinti malonumą mokantis bei bendraujant taip pat padedant prisitaikyti prie sparčiai besikeičiančios aplinkos.

Studentų bei visuomenės poreikių išsiaiškinimas yra vienas pirmųjų organizacinių funkcijų, kurias atlieka asmenys organizuojantys studijas. Šių poreikių tenkinimas tai jau tolimesni organizaciniai aspektai, tačiau privaloma juos išsiaiškinti siekiant sėkmingo proceso. Visuomenėje vyrauja šiuolaikinių darbo įgūdžių trūkumas tarp vyresnio amžiaus asmenų. Pačių klausytojų poreikiai visgi yra ne tik šiuolaikinių darbo įgūdžių (kompiuterinio raštingumo, užsienio kalbų mokymosi ir pan.) patenkinimas (tam įtaką daro klausytojų amžius, kuriame jie gali jau nebedirbti). Jie taip pat atvyksta bendrauti, įgyti naujų kultūrinių, socialinių ir kt. sričių žinių, stiprinti savo sveikatą, o kai kurie asmenys tiesiog nori užsiimti kažkokia veikla bei tobulėti bet kurioje srityje.

TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODIKA

Kokybinis tyrimas. Kokybinio tyrimo pasirinkimo priežastys yra holistinis požiūris į objektą, kokybių duomenų gavimas, tyrimo atvirumas, tyrėjo kaip pažinimo instrumento statusas, įgytos ir naudojamos patirties aprašant objektą svarba pačiame tyrime. Pasak Bitino (2006) *holistinis požiūris į objektą* – objektas suvokiamas kaip vientisa sudėtinga sistema. Pabrėžiama, kad objekto komponentų, elementų visuma yra daugiau negu jų suma, siekiama suprasti ugdymo reiškinių esmę, apibūdinti asmens, ugdymo programos ar situacijos pilnutinę raišką. Tyrėjas siekia atskleisti kategorijas ir dimensijas, gilinasi į detales, jas interpretuoja visumos kontekste. Dėmesys telkiamas į ugdymo procesus, individų ir kultūros raidą. Vadovaujantis šiuo požiūriu tyrėjui svarbu ne tik ištirti IKT panaudojimo galimybes, bet ir suprasti panaudojimo galimybių, kaip ugdymo proceso detalės, svarbą visame ugdymo procese ir, svarbiausia, pačiam informantui. *Tyrėjas kaip pažinimo instrumentas* – tyrėjas tiesiogiai sąveikauja su tiriamaisiais, kitais ugdymo situacijos komponentais. Atlikdamas mokslinio pažinimo instrumento funkciją, stengiasi suvokti, pajauti ugdymo reiškinių prigimtį, esmę; remdamasis prielaida, kad edukologinių tyrimų objektyvumas yra dalinis, kad asmeninė patirtis ir empatinis insaitas neatskiriami nuo gautų duomenų, stengiasi likti neutralus tyrimo rezultatų atžvilgiu (Bitinas, 2006). Remiantis šiuo požiūriu tyrėjui svarbu atlikti tyrimą, kurio metu būtų ne tik fiksuojami statistiniai duomenys, tačiau ir stebima respondentų reakcija. Tyrėjas klausimų formuluotėje nepateikia užslėpto atsakymo. Labai svarbu analizuoti tiriamųjų patirtį atvirais klausimais. *Kokybiniai duomenys* – orientuojamasi į atskiras situacijas, kurioms priskiriamas individualumas, unikalumas, jos visapusiškai, detalčiai aprašomos bendrine kalba, nagrinėjama situacijų seka, analizuojami individų išsakymai apie situacijas, rezultatai interpretuojami istoriniame ir socialiniame kontekste. Matavimo skalės netaikomos, imties problema neformuluojama (Bitinas, 2006). Remiantis šiuo požiūriu, galima teigti, kad tyrėjas gali pasirinkti informantų skaičių atsižvelgdamas į „pedagoginį prisitotinimą“. Taip pat duomenų analizėje nėra išskiriamų kiekybinių duomenų, žiūrima į visumą, svarbiausia tai, ką atskleidžia ir pasako patys informantai.

Vieta: Trečiojo amžiaus universitetas

Laikas: 2016 – 06 – 01. (Pavasario semestro metu analizuojama ir aprašoma metodologinė dalis. 2016 – 09 – 01 (rudens semestro metu) buvo numatoma atlikti pusiau struktūruotą interviu ir analizuoti duomenis. Atlikimo laikas rekomenduotas darbo vadovės

dėl patogaus laiko informantų atžvilgiu, nes tuo metu vykdomas studijų organizavimas, prasideda studijos.

Renkami duomenys: svarbu išsiaiškinti kaip studijų organizatoriai įtraukia informacines komunikacines technologijas į Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimo procesą, kokia yra jų ankstesnė patirtis šioje srityje.

Tyrimo etapai:

- Mokslinės literatūros studijavimas, bibliografijos lietuvių ir užsienio kalbomis sudarymas, jos nagrinėjimas.
- Metodologijos aprašymas bei tyrimo metodų pasirinkimas ir aprašymas.
- Pokalbiai su kompetentingais asmenimis, susiduriančiais su studijų organizavimu trečiojo amžiaus universitete.
- Interviu analizė.
- Išvadų bei rekomendacijų formulavimas.

Strategija: buvo pasirinkta naratyvinė strategija, kurios duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu, todėl, kad ji geriausiai atliepia iškeltą tikslą. Tai taip pat yra naudinga informantų atžvilgiu, kadangi pokalbis apie jų sukauptą patirtį jiems yra patrauklus. Šiame tyrime taip pat buvo galima naudoti turinio analizės strategiją, arba atvejo analizę, kaip stebėjimą, tačiau stebėjimui, net gi kaip papildomam duomenų rinkimui nebeliko laiko, o turinio analizės strategija neatliepė tyrėjo požiūrio, todėl, kad sudarant klausimyną nebuvo formuluojamos kategorijos, o jos turėjo išryškėti tyrimo analizės metu. Tam labiausiai tiko naratyvinė strategija.

Duomenų rinkimo ir fiksavimo būdai: atliktas pusiau struktūruotas interviu. Buvo atlikta 11 interviu, kurių vidutinis laikas – 40 min . Trumpiausias interviu vyko – 13 min 57 s. Ilgiausiai interviu vyko – 61 min 04 s. Duomenys įrašinėjami, transkribuojami, atspausdinami ir atliekama kokybinė duomenų analizė iš naratyvų.

Imties sudarymo būdas: Universitetas pasirinktas remiantis prieinamumo principu ir vykdyta tikslinė atranka. Taip pat renkantis universitetą buvo pasiremta 2012-2013 metų tyrimo „Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė“ duomenimis, atsižvelgiant į didžiausius tuo metu esančius universitetus. Manytina, kad keturių metų eigoje vienaip ar kitaip pasikeitę skaičiai nepakeitė esmės, todėl daroma prielaida, kad didžiausių universitetų andragogai bei vadovai turi daugiau patirties organizuojant Trečiojo amžiaus studijas ir kuo didesnis universitetas, tuo daugiau prieinamų duomenų. Taip pat atsižvelgta į universiteto egzistavimo laikotarpį. Įvairios programos gali būti sudaromos iki metų, metams arba ilgesniam laikotarpiui, todėl universitetas buvo pasirinktas tas, kuris sudaro programas

ilgesniam nei metų laikotarpiui. Vienas iš kriterijų nebuvo specifinis fakultetas, kreiptasi į visų fakultetų atstovus, organizuojančius studijas, taip siekiant sulaukti atsakymų įvairovės be iš ankstinių nuostatų.

Imtis : išsiaiškinus tikslinę grupę, buvo numatoma apklausti maksimalų skaičių informantų, tai yra 14 dalyvių, organizuojančių Trečiojo amžiaus universiteto studijas. Tačiau, atsižvelgiama į duomenų informatyvumo aspektą – „Į tyrimą verta įtraukti naujus imties vienetus tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas. Pvz., jeigu atlikęs 18 individualių giluminių interviu tyrėjas iš devyniolikto ir dvidešimto informantų iš esmės nieko nauja nesužino, toliau tokiu būdu duomenų rinkti neverta.“ (Bitinas ir kt., 2008). Tačiau buvo apklausta 11 iš 14 informantų, įtraukiant ir rektorių, svarbiausią studijų organizatorių Trečiojo amžiaus universitete. Kokybinė imtis kryptinga, formuojama tyrėjo (ar jo pasitelktų ekspertų) nuožiūra. (Bitinas, 2006). 1 iš tyrimo dalyvių atsisakė atlikti interviu, kiti 2 dalyviai atidėliojo interviu dėl savo užimtumo bei laiko stokos. Atlikus 10 bei 11 interviu buvo pastebėti pasikartojantys duomenys, todėl nuspręsta nebeatlikti likusių 2 interviu. Duomenų pakako atlikti analizei iš naratyvų.

Pirmiausia analizuotas andragogo profesinės veiklos aprašas, iš jo išskirta, kurie informantai tiktų pagal iškeltą tyrimo tikslą (organizuojantys studijas, t.y. ne konkrečią paskaitą, tačiau koordinuojantys studijų procesą, turintys IKT įgūdžių). Po to analizuoti universitetų nuostatai. Nustatyta, kad kiekviename TAU gali būti skirtingi studijas organizuojantys asmenys, tačiau, bet kokių atveju, prie studijų organizavimo prisideda vadovybė. Visgi, nuvykus į universitetą, buvo klausama, kas atitinka šiuos kriterijus ir kas iš tikrųjų yra žmonės, organizuojantys studijas Trečiojo amžiaus universitete.

Kadangi informantų kontaktiniai duomenys buvo viešai prieinami tai užtikrino tyrimo etikos reikalavimus, ir buvo didesnė tikimybė apklausti reikiamą kiekį informantų. Keturiolika informantų yra maksimalus šios įstaigos asmenų, kurie organizuoja studijas, skaičius, į kurį įtraukta ir rektorė. Taigi, pirmiausia buvo išsiųsti elektroniniai laiškai su kvietimais, tačiau buvo gauti tik du atsakymai. Teko informantus į tyrimą kviešti gyvai (susitikus ir paprašius atlikti tyrimą). 8 informantams buvo skambinama telefonu ir tariamasi dėl susitikimo (mobilaus telefono numeriai buvo taip pat viešai prieinami). Vienas, iš informantų atsisakė suteikti interviu. Tačiau tuo metu jau buvo surikta pakankamai duomenų analizei iš naratyvų atlikti. Kitiems informantams teko skambinti keletą kartų, dažniausiai, dėl jų pačių užimtumo. Aštuoni interviu buvo atlikta Trečiojo amžiaus universiteto rektorate arba kitose Trečiojo amžiaus universiteto patalpose. Vienas interviu buvo atliekamas Karoliniškių seniūnijoje, vienas interviu buvo atliktas Druskininkų kavinėje, vienas interviu buvo atliktas

Lietuvos Edukologijos universitete. Atliekant interviu buvo prisitaikoma prie informantų laiko ir poreikių.

Tyrimo dalyviai: Trečiojo amžiaus universiteto studijas organizuojantys asmenys. Pasirinkti andragogai, kurių kompetencijų sritis priklauso **vadybinei** veiklos sričiai* (andragogai organizuojantys, planuojantys bei koordinuojantys studijas, sudarantys sąlygas mokytis visą gyvenimą ir kt.). Konkrečiai tai gali būti TAU universiteto prodekanai, dekanai, rektorius bei prorektorius (informacija gauta Trečiojo amžiaus universitete). Tačiau, omenyje vis dar turima, kad šie tyrimo dalyviai, gali neturėti valstybės pripažinto andragogo išsilavinimo patvirtinimo, tačiau atlieka andragogui būdingas funkcijas. Šie tyrimo dalyviai atitinka išorinį (tiriamuosius rekomendavo ekspertai) bei vidinį (duomenys apie patirties egzistavimą) kriterijų. Tai kompetentingi, studijas organizuojantys asmenys.

*(pgl. Andragogo profesinės veiklos aprašą, 2011)

Duomenų analizė: buvo vykdyta analizė iš naratyvų. T.y. visų naratyvų apžvalga, duomenys koduojami, žvelgiama į visumą, ką pasakė tyrimo dalyviai visumoje, o ne aprašinėjamas kiekvieno individualus atvejis. Naratyvų analizėje buvo daryta indukcinė analizė – be iš ankstinių nuostatų. Pirmiausia analizuota ir koduota ką pasakė tyrimo dalyviai, toliau analizuota kodėl jie taip pasakė (tyrėjo interpretacijos). Tyrimo duomenų analizės vizualinis planas pateikiamas prieduose (priedas Nr. 1).

Klausimai sudaryti remiantis teorine dalimi, taip pat stengiantis atliepti tyrimo tikslą buvo gilinamasi kas sudaro patirtį. Taip pat „Tyrėjų vasaros mokykloje“ buvo analizuojama bei klausama, kokie klausimai padėtų atskleisti patirtį. Visi klausimai atviri, tačiau ne visi klausimai naratyviniai. Taip yra todėl, kad yra keletas esminių klausimų, kurie galėtų atskleisti tyrimo tikslą ir studijų organizatorių patirtis, tačiau norint gauti daugiau tyrimo tikslą atskleidžiančių duomenų buvo įterpti keli klausimai apie informacinių komunikacinių technologijų panaudojimo studijų organizavime detales. Klausimai pateikiami prieduose (priedas Nr. 2). Interviu atlikimo metu buvo įterpiama ir daugiau klausimų.

Tyrimo etikos užtikrinimas:

- Informantams buvo pateikti sutikimai dalyvauti tyrime, kuriuos jie pasirašė parašu arba kitais inicialais. Visi dalyviai tyrime dalyvavo savo noru. Sutikimo pavyzdys pateikiamas prieduose (priedas Nr. 3)
- Visi informantų kontaktiniai duomenys buvo viešai prieinami.
- Tyrimo duomenų transkribavime bei analizėje nėra atskleidžiama nei vieno informanto asmeniniai duomenys. Visi tyrime vartoti vardai, pavardės bei kiti asmenybę atskleidžiantys duomenys yra pakeisti tyrėjo nuožiūra.

- Duomenys apdoroti etiškai. Darbe pateikiamos citatos, informantų sutikimu, visiškai nepakeistos, tai autentiškos informantų mintys (išskyrus tapatybę atskleidžiantys duomenys). Duomenys koduojami pagal autentiškas išsakytas frazes (duomenų analizės planas pateikiamas prieduose). Duomenys interpretuojami tyrėjo nuožiūra.
- Su duomenų analize bus supažindinami tyrimo dalyviai.
- Vienas iš visų atliktų interviu buvo atliekamas kavinėje, tačiau tuo metu aplinkoje nebuvo nei tyrėjo nei informanto pažįstamų asmenų, ir vyko individualus interviu. Tai buvo vienintelė pasiūlyta išeitis, dėl informanto užimtumo. Tyrimo klausimai nebuvo orientuoti į socialiai intymius bei jautrius išgyvenimus, todėl, net ir esant pašaliniais asmenims, buvo sutikta interviu atlikti viešojoje erdvėje.

Tyrimo patikimumo kontrolė:

Patikimumo kontrolę buvo užtikrinama keičiant tyrimo elementus. Kitų informantų įtraukimas į tyrimą padeda įsitikinti, kad gaunami identiški duomenys. Į tyrimą įtraukta ir rektorė, kuri prisideda prie studijų organizavimo, bei koordinuoja visą studijų organizavimą.

- Laipsniškas duomenų rinkimo kartojimas kitomis sąlygomis, pvz., ryte / dieną / vakare, mokslo metų pradžioje / pabaigoje (padeda įsitikinti, kad paros ar metų laikas, kiti situacijos pokyčiai neturi įtakos gaunamų duomenų stabilumui) (Bitinas ir kt., 2008)

Tyrimą galima pakartoti kituose Trečiojo amžiaus universitetuose naudojant tuos pačius metodus, taip pat po tam tikro laiko, naudojant tuos pačius metodus.

Tyrimo validumo akcentai susiję su natūralistiniais principais: natūrali aplinka, kaip pagrindinis duomenų šaltinis; detalus aprašymas; duomenys pateikiami, vartojant informantų, o ne tyrėjų terminus; duomenys nagrinėjami induktyviai, netaikant iš anksto numatytų kategorijų ir kt. Siekiant pagrįsti vidinį validumą tyrimo analizės duomenys numatomi pateikti informantams ir sužinoti, ką jie mano apie tyrimo analizės duomenų teisingumą.

Tyrimo ribotumas: laikas tyrėjo ir tiriamųjų atžvilgiu. *Tyrėjo atžvilgiu* - nepavyko pradėti tyrimo pavasario semestro metu, nes nebuvo išanalizuota teorinė dalis. Su vadove buvo aptarti ir sudaryti klausimai, tačiau pasibaigus pavasario semestru, nuspręsta pakoreguoti teoriją bei metodologinę dalį ir tyrimą pradėti vėliau. Pakoregavus metodologinę dalį vasaros metu buvo planuota susirasti informantus, tačiau vasaros tyrėjų mokyklos metu buvo pakoreguotas tyrimo planas (išgryninta, jog tinkamas yra naratyvų metodas), todėl reikėjo pergaltoti klausimus ir kartu su vadove galutinai nutarėme tyrimą pradėti rudens semestrą. *Tiriamųjų atžvilgiu* – studijų organizatoriai vasaros metu atostogauja, yra

pakankamai užimti, taip pat gan retai lankosi pačiame Trečiojo amžiaus universitete, o į jį atvyksta tik sutvarkyti reikalus, mokslo metai TAU dažniausiai prasideda spalio mėnesį.

Vieta – sudėtinga rasti vietą interviu atlikimui, nes dažnai Trečiojo amžiaus universitetas nėra pastovi dekanų ar kitų studijų organizatorių darbo vieta, nuomojamos patalpos leidžia jiems likti ten tik tol, kol sutvarkomi organizaciniai reikalai arba vedami užsiėmimai.

Tyrėjo patirtis – tai pirmasis tyrėjo kokybinis tyrimas, kurio duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu, o strategija – naratyvas, kuri reikalauja išanalizuoti individualias išgyventas patirtis. Tyrėjui, neturinčiam patirties šioje srityje „išklausti“ patirties yra sudėtinga. Pirmiausia pagalba sulaukta vasaros tyrėjų mokykloje, kurioje aptarėme keletą klausimų bei situacijų pasitelkiant šią strategiją. Taip pat buvo praktikuojamasi su draugais bei pažįstamais, norint pasijusti drąsiau, įgauti praktikos imant interviu ir apmąstyti galimus atsakymų variantus.

3. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

Atsižvelgiant į informantų atsakymus išryškėjo trys pagrindinės temos – studijų organizavimas, informacinės komunikacinės technologijos, proceso vertinimas. Šios temos išryškėjo analizuojant interviu ir išskiriant pasikartojančius, išskirtinius, svarbius teiginius. Pirmiausia buvo išrenkamos informantų citatos, vėliau jos buvo koduojamos, bei priskiriamos subkategorijoms iš kurių susidarė kategorijos ir išryškėjo temos (priedas Nr. 1).

Lentelė 2 „Studijų organizavimo tema“

TEMA	KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	PATVIRTINANTIS TEIGINYS
Studijų organizavimas	„Specifinis fakultetas“	Fakulteto specifiniai bruožai	<i>Kiekvienas fakultetas yra specifinis.</i>
	Organizacinės funkcijos	Paskaitų vykdymas	<i>Aš pasėdžiu prie paskaitos. <...> Nes aš žinau, kad žmonės laukia tos paskaitos, kad klausysis.</i>
		Studijų proceso organizavimas	<i>Reikėjo pradėti organizuoti, ieškoti kompiuterių klasių, ieškoti dėstytojų, kurie galėtų pamokyti mūsų senjorus ir senjoritas.</i>
		Neformalios funkcijos	<i>Jau vieną jubiliejų turėjom 90 metų. <...> nu taigi reikia pasirūpinti, kad būtų tas iškilu.</i>
	Pagalba organizuojant studijas	Padėjėjai, kurie prisideda prie studijų organizavimo	<i>Turiu du prodekanus ir yra kiekvienoj grupėj seniūnas.</i>
	Sunkumai	Susiję su studijų procesu	<i>Nėra kur tiem žmonėms atsisėsti, paskaityti paskaitos.</i>
		Susiję su IKT naudojimui studijose	<i>Man vat neseniai buvo sugedęs kompiuteris, dvi dienas neturėjau, buvo išsivežę, tai aš pasijutau tai kaip be rankų.</i>

Remiantis informantų atsakymais, galima teigti, kad studijų organizavimas priklauso nuo fakulteto, ir pačių studijas organizuojančių asmenų, tačiau dalį funkcijų atlieka

visi, be išimties informantai organizuojantys studijas. Taip pat išryškėjo skirtumas tarp tik studijas organizuojančių tyrimo dalyvių bei kartu ir paskaitas vykdančių tyrimo dalyvių. Informantai taip pat atskleidė sunkumus, su kuriais susiduria studijų organizavime. Nors Trečiojo amžiaus universiteto nuostatuose yra pažymėta, kad fakultetų veiklos negali dubliuotis, tačiau vis dėl to kartais jos kartojasi. Pavyzdžiui, informantai, teigdami, kad jų fakultetas yra specifinis „*kiekvienas fakultetas yra specifinis*“, „*kad čia tas mūsų fakultetas toks tai išskirtinis, jisai.*“, „*Pas mus fakultetas kitoks*“, ir tik jame yra ši organizavimo specifiška, neatkreipia dėmesio į tai, kad ir kituose fakultetuose yra organizuojami tokie patys dalykai, tik gal būt, mažesniu arba didesniu mastu. Galima pastebėti, kad savo fakultetą, kaip specifinį, dažniausiai, išskyrė meninės krypties fakultetai. Pavyzdžiui, vieno iš fakultetų dažniausia veikla yra organizuojamos ekskursijos, todėl, šiame fakultete, dažniau reikia gidų paslaugų, nei lektorių. Galima teigti, kad tai yra išskirtinumas, tačiau, ir kiti fakultetai, nepriklausomai nuo savo dėstomo dalyko, organizuoja ekskursijas tik gal būt ne taip dažnai. Galima daryti prielaidą, kad studijas organizuojantys asmenys atkreipia dėmesį ne į visumą, bet į detales, kuo kiekvienas fakultetas išsiskiria, nors visi siekia bendro tikslo ir dali organizacinių funkcijų atlieka visi, be išimties, studijas organizuojantys asmenys. Pasak informantų, šias funkcijas galima priskirti visiems studijų organizatoriams, bei išskirti, kaip svarbiausias Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimo sudedamųjų dalių –

- studentų poreikių išsiaiškinimas,
- studijų programos parengimas,
- dėstytojų paieška,
- patalpų paieška,
- komunikavimas su dekanais, rektore, studentais ir kitais dėstytojais,
- lankomumo ir kitų žiniaraščių pildymas,
- veiklų tobulinimas,
- veiklų vykdymas bei vertinimas.

„*reikėjo pradėti organizuoti, ieškoti kompiuterių klasių, ieškoti dėstytojų, kurie galėtų pamokyti mūsų senjorus ir senjoritas, taip?*“, „*mano darbas pagrindinis yra sudaryti programą užsiėmimų, o tai yra programos sudarymo pagrindinis dalykas yra suieškoti dėstytojų, paskaitų skaitovų*“, „*aptariam su kiekvienu dekanu ir programas, aptariam poreikius ir lektorių parinkimas, ir auditorijų parinkimas ir betarpiškas bendravimas su dekanais. Ir pati kartu skaitau paskaitas eilėje fakultetų*“, Taip pat dalis informantų į šį klausimą atsakė labai apibendrintai, „*stengiamės jį kiek galima, tą užsiėmimus, mokymą tą po truputį tobulinti ir plėsti*“, o kai kurie išskaidė veiklas iki pačių smulkesnių atliekant studijų

organizavimą „*sudarinėjam planus metinius, darbo planai grupėse, darbo planai fakultete, darbo planai MČ Tau universiteto mastu, na ir lankomumo žiniaraščių vedimas, ataskaitų teikimas, vertinimas ir t.t. ir vykdymas, taip*“. Visgi, svarbu pabrėžti, kad, pasak informantų, visko pradžia yra poreikių išsiaiškinimas arba žinojimas. „*Mūsų žiniomis buvo norinčių šokti, norinčių skaityti*“, „*Va, išsiaiškinti ko mokyti ir taip toliau*“.

Taip pat buvo paminėtos funkcijos, kurias, kaip studijų organizacinę dalį išskiria retas informantas. Tai yra knygų pardavimas, pasiruošimas neformaliai bendravimui, studijų viešinimo aspektas ir pan. Tai buvo priskirta neformalioms studijų organizavimo funkcijoms, nes patys informantai, tai išskiria kaip studijų organizavimo dalį, kaip atliekamas funkcijas, tačiau, dažniausiai tai susiję tik su vienu arba keletu studijų organizatorių bei apima neformalų bendravimą, veiklą po studijų ir pan. „*Čia tokia daugiau reklama. Vat sakysim, aš labai dažnai kalbu ir per televiziją, labai dažnai kalbu per radiją ir labai dažnai darau visuomenėj pranešimus*“. taip pat būtų galima išskirti ir tokį viešinimo aspektą, kaip pranešimų rengimas skirtinguose miestuose– „*mes turim nacionalinę TAU tą, asociaciją, tai aš po visą respubliką važinėju ir skaitau paskaitas, konferencijas, skaitau paskaitas jų užsiėmimuose ir pradėdant Akmenė, tolimiausiai Žemaitijos taške ir Rietave, čia jau , tada Visagine ir kitur*“, „*aš dar jau dvejus metus, važinėju ir dabar jau sudarytas tvarkaraštis į Elektrėnus. Ir dar vienas į Daugus važinau*“. Buvo išskirtas ir knygų pardavimas „*knygelių tas išpardavimas ant mano bėdos galvos dar pakabintas, kas daugiau rūpinsis, jei ne dekanas, tokiais dalykais*“. Išskirtos ir kitos neformalios veiklos, kurias atlieka studijų organizatoriai: „*jau vieną jubiliejų turėjom 90 metų. Sausio mėnesį, mūsų buvusi, seniau dekane buvusi, Jasmantienė 90 metų, nu taigi reikia pasirūpinti, kad būtų tas iškilu, ne šiaip sau susirinkom, pašnekėjom, išsiskirstėm ir viso gero*“, „*mane pareigos įpareigoja, dar tokius dalykus, kad svetys atėjęs į mūsų fakultetą, paskaitos arba poetas arba rašytojas, kad jam būtų pateikti klausimai. Aš turiu organizuoti, aš turiu paprašyti žmonių - „tu būk žmogus, perskaityk tą knygą*““. Yra ruošiami ir projektai universitete, nors oficialiai to neprivaloma atlikti, tačiau dekanai savo noru rengia ir projektus, prašo finansavimo ir moko žmones papildomai – „*čia su kitu fakultetu mes esam sudarę tokį, nu paprašėm pinigų, projektą paruošėm*“.

Toliau, kalbant apie studijų organizavimą, išryškėjo paskaitas vykdančių dekanų pasisakymai. Informantai, vykdančys paskaitas prie studijų organizavimo priskyrė daugiau funkcijų teigdami: „*Tai maža to, mes autobuse skaitom paskaitas į mikrofoną. Reiškia, tas kuris jau ten iš mūsų, nu iš tų projekto kur vadovauja, tai jisai, vežėmės vieną kartą lektorių, kitą kartą aš skaičiau, jis pats skaitė paskaitas, žodžiu netgi kelionės metu dirbam*

visa ta kompanija.“, „Taigi tenai nevyksta taip, kad saviveikla, taigi reikia atsistojus šitą pasakyti, ką mes šiandien veiksime, pasidomėti kokia žmonių sveikata, reikia“. Galima išskirti, anksčiau dėstytojais dirbę informantai, išskiria ir tai, kad paskaitą paruošti nėra labai sudėtinga, nes jie yra pripratę prie šito darbo *„Aš mažai čia ką įdedu, na aš šiaip kai esu visą gyvenimą esu dėstytoja, tai man paskaitą paruošti, paskaityti ją jokios problemos nėra.“.* Visgi, svarbu išskirti, kad paskaitas vedantys informantai papildomai turi pasiruošti kalbėti atitinkama tema, skirti tam papildomo laiko, nes Trečiojo amžiaus universiteto klausytojai dažnai turi specifinių poreikių, sukauptą patirtį, nuostatas ir kt. Tačiau, dažnai tai atneša daug džiaugsmo. *„Aišku, aš pasėdžiu prie paskaitos, nesvarbu, su ta paskaita, kurią skaitau studentams nenuėisi pas tuos žmones, nes čia jau kitas yra dalykas, bet man ne gaila tų pastangų. Nes aš žinau, kad žmonės laukia tos paskaitos, kad klausysis“.* Daugiau apie tai bus aprašyta vėliau prie studijų proceso vertinimo aprašymo. Galima teigi, kad tyrimo dalyviai atlieka itin daug funkcijų studijų organizavimo srityje. Informantų išskirtos funkcijos siejasi su teorijoje aptartais aspektais ir išskirtomis pagrindinėmis studijų organizavimo pakopomis. Informantai studijų organizavimą atskleidė kaip platų reiškinį, organizuojant ne tik formalų studijų procesą, tačiau ir neformalias bei papildomas veiklas, tokias kaip pranešimų, projektų, renginių, švenčių bei pasisėdėjimų paruošimas ir kt. Tam įtakos gali turėti ir tai, kad Trečiojo amžiaus universitetas yra neformali įstaiga ir visi asmenys dirba savanoriškai. Taip pat, tiek lankytojų, tiek studijas organizuojančių asmenų amžius, dažniausiai, yra virš 55 metų, arba netgi pensijinis, todėl šie asmenys gali atsisakyti darbinės veiklos ir turėti daugiau laisvo laiko.

Kalbėdami apie patirtį studijų organizatoriai minėjo, kad prie studijų organizavimo prisideda ir kiti asmenys, dažniausiai, prodekanai, fakultetų seniūnai, kuratoriai ar koordinatoriai. Taigi dekanai turi ir padėjėjus *„Turiu du prodekanus ir yra kiekvienoj grupėj seniūnas.“.* Dažniausiai šie padėjėjai atlieka komunikacinę funkciją ir kontaktuoja su studentais ar kitais, jeigu reikia, asmenimis *„visiems aš, seniūnams išsiuntinėju, o seniūnai jau savo grupėse“, „paskui dabar tai tos kitos grupės sakykim, išskyrus tas, kuriem pirmi metai, vat antrais metais, tai va, mano prodekanas Antanas, jau juos globoja“, pas mus fakultete yra informatorius. Aš žinutę iš Vilmutės gavęs perskaitau, persiūsti paspaudžiu, Saulei, reiškia, elektroninį paštą gaunu, tai paspaudžiu siūsti, nufutbolinu ir va trumpa kalba.“.* Šie padėjėjai, dažniausiai, yra studijų klausytojai, savanoriai ir kiti asmenys, kurie vienaip ar kitaip susiję su Trečiojo amžiaus universitetu – *„visi šitie vadovai yra mūsų universiteto klausytojai, tiesiog jie turi patirtį, savo srityje, ir gali mums vadovauti. na tie vadovai, jie atsakingi už tų grupių paruošimą“.* Galima daryti prielaidą, kad į studijų

organizavimą būtų galima įtraukti ir daugiau funkcijų, tačiau tai jau nebėra tyrimo dalyvių patirtis, o jų padėjėjų, kurių veikla susijusi su klausytojų grupėmis. Taip pat tai gali reikšti, kad informantams reikia padėjėjų, nes būtų sudėtinga kontroliuoti visus klausytojus, todėl atsakomybė yra paskirstoma ir kitiems, jų požiūriu atsakingiems, asmenims. Galima teigti, kad padėjėjus jie išsirenka patys. Padėjėjai galimai atlieka ir daugiau prie studijų organizavimo priskiriamų funkcijų, tačiau tai nėra pagrindinis tyrimo tikslas, todėl plačiau ši tema nebuvo nagrinėta.

Informantai išskyrė ir patiriamus sunkumus organizuojant Trečiojo amžiaus studijas. Buvo minimi sunkumai, susiję su studijų organizavimu bei IKT įtraukimu į Trečiojo amžiaus universiteto studijas. Pirmiausia buvo atskleisti tokie sunkumai, kurie yra susiję su patalpų paieška, paskaitų organizavimu ir kitomis funkcijomis, kurias informantai vykdo Trečiojo amžiaus universitete. *„Va dabar, praeitą savaitę, aš pati skaičiau paskaitą, aš taip norėjau ir ten pakalbėti, nu vat tokią įžangą padaryti. Iš pradžių tai bėgiojau, kokį pusvalandį, kad patvirtintų ten ūkio darbuotojams, kad tikrai turiu teisę tą auditoriją atsirakinti, ir pasakė taip „valandai gavot auditoriją, pusę 3 suleidžia, pusę 4 ateinu išvaryt“, ką tai reiškia, ateinu išvaryt“, „bet kad tų žmonių, kad surast, kurie sutiktų, tik visuomeniniais pagrindais tą naštą nešti, ne taip jau lengva sakysim“, „dėstytojai, aišku gali kartotis, tik kad temos nesikartotų, čia ir yra sunkumas, o taip tai nieko, kažkaip tai pavyksta susirasti žmonių, kurie sutinka paskaityti. Tuo labiau, kad gi viskas nemokamai“, „yra džiaugsmas, bet kartu ir liūdesys, kad 10 000 vyresnio amžiaus žmonių, kurie vis dėl to nori mokytis, mūsų nei vyriausybė, nei savivaldybės, neskuba padėt. Ir mes neturim patalpų, jas reikia mokėt, mes negalim susimokėt dėstytojams už jų darbą.“, „sunkumas – kas galėtų pasakyti apie sunkumą – nėra kur tiem žmonėms atsisėsti, paskaityti paskaitos. Nežinau, kas pasidarė, vat sėdim, reikia užmokėti už auditorijas, nedaug, bet mes ir tų pinigų neturim.“, „na ir šiomet sakė, vienam mėnesiui sutarė ir vėl derybos bus ir vėl bus derybos, vėl nervins, vat tuos rektoratą, rektorę mūsų nervins. Taip sakė visą vasarą nemiegojo dėl tų auditorijų. Bet tas požiūris, kad lyg tai čia kokie niekam nereikalingi žmonės, tai yra bjauru.“. Galima pastebėti, kad patalpų paieškos bei nuoma sukelia sunkumus dekanams, rektorei ir kitiems studijas organizuojantiems asmenims. Taip pat, akivaizdu, kad šie sunkumai sukelia neigiamas emocijas studijas organizuojantiems asmenims, sekina jų nervų sistemą. Nors buvo ir neutralių, emociškai ne jautrių pasisakymų *„galbūt ateity mūsų universitetas išsirutulios iki tokio lygio, kad bus paremtas taip kaip visi universitetai, valstybės paremtas, nes dabar gi viskas vyksta visuomeniniais pagrindais, tai čia yra nesąmonių muziejus man atrodo.“*, tačiau visgi tai sukelia tam tikrus nepatogumus organizuojant studijų procesą. Kitas, informantų*

minėtas sunkumas buvo įvardintas kaip dėstytojų paieška „*viskas vyksta dabar paprašymo pagrindais, kiek aš, kaip mums pasiseka priprašyti, bet dažnai būna, „na labai atsiprašau“, „aš labai užsiėmęs“, „mano ir sveikata prastoka“.*“ Tai, kad universitete reikia ieškoti savanoriškai norinčių dirbti dėstytojų bei patalpų, kuriose būtų galima vykdyti paskaitas, atskleidė ir abejonės „*Aš ilgai galvojau ar imti man tą dekaną ar ne, kadangi mūsų universitetas neturi jokios mokymo bazės. Neturi nei klasių nei kompiuterių, nei dėstytojų.*“ tai reiškia, kad norint įveikti šiuos sunkumus, reikia nemažai padirbėti, todėl tai labai atsakingas sprendimas.

Taip pat galima išskirti sunkumus, su kuriais susiduria informantai naudodamiesi IKT. Technologijos genda netikėtai, taigi gali sunkumų kilti tiek asmeniniame gyvenime tiek studijų organizavime. „*Man vat neseniai buvo sugedęs kompiuteris, dvi dienas neturėjau, buvo išsivežę, tai aš pasijutau tai kaip be rankų. (juokiasi) atrodo, kad kažkas kažką tai atėmė. Na yra dar telefonas, bet dauguma žmonių, kai ieškai, tai jie taip tiesiai šviesiai pasako, rašykit, rašykit, geriau rašyti.*“ Technologiniai gedimai gali stipriai paveikti organizavimo procesą visose studijų organizavimo pakopose. Sunkumus sukelia ir kompiuterinio raštingumo kompetencijų trūkumas. „*Visi tik „išjunkit telefoną“, o aiškiai suprantu, kad žmogus nemoka išjungti. Tai, nu bet aš iš to irgi nedarau tokios tai dramos, aš tik kartais sakau, aš džiaugiuosi, kad turiu primityvų.*“, „*aš sakau „gal kas nors galit, sakau, nebesusidoroju su kompiuteriu“, nes vienoks kompiuteris vienoj auditorijoje, kai nueini į kita auditoriją, kitoks jau, nu va*“ Taigi skirtingi kompiuteriniai bei kitos informacinės technologijos taip pat apsunkina dekanų darbą. Tai išskyrė tiek studijas organizuojantys, tiek paskaitas vykdančios informantai. Sena IKT materialinė bazė taip pat gali turėti įtakos darbo kokybei: „*O šiuo metu, kiek aš žinau, kažkoku tai būdu, informatikos fakultetas buvo gavęs kažkur atgyvenusius monitorius ir kompiuterius ir t.t., kurie dabar yra paprasčiausias laužas. Reikia materialinę bazę gerint.*“ Tačiau, buvo manančių, kad „*Nereikia sakyti, na daug kas pasakys, kad nuo finansų. Yra ir pigesnių, yra įvairių metodų kaip įsigyti, aš taip manau.*“, taigi galima įžvelgti kontrargumentus, kas reiškia, jog sunkumus, susijusius su sena IKT įranga galima lengvai išspręsti arba net neįžvelgti to kaip problemos. Dar vienas išryškėjęs sunkumas yra netiksli skelbiama informacija internete. T.y., dažnai į internetą patalpinta informacija gali būti parašyta ne specialistų, nekontroliuojama bei neatitinkanti tikrovės faktų. „*man nepatinka tie žemėlapiai, man atrodo jie nekvalifikuotai ruošiami, bet jau gali nebekreipti dėmesio, susidėjai į flešiuką namuose visus žemėlapius, nuėjai, ant sienos rodo bet kokį žemėlapią*“, „*kartais yra gerai tai jeigu ten deda medžiagą tą, žmogus kuris išmano. Kad ne kartą pagauni, taip kad, jis rašydamas, supratimo neturi*“, kurios yra begalė – „*tai*

taip, tos medžiagos yra begalės, reikia tikrai nu mokėti kokią nors vieną kalbą. Su lietuvių kalba toli nevažiuosi“, o tam, kad ją atsirinkti, reikia mokėti bent vieną užsienio kalbą. Informantų išskirtos kalbos, norint įveikti šį sunkumą bei tikslingiau naudotis IKT yra anglų arba rusų kalba. „per internetą vat galiu pats sau susirasti literatūrą, pats galiu suprasti, tik tiek, kad anglų kalba“, „labai daug medžiagos yra rusiškai“, „sakau, užrašykim kokį nors žodį, angliškai, užrašykim, jeigu nemokam, rusiškai“. Taigi, kalbėdami apie studijų organizavimo sunkumus, informantai išvelgė ir sunkumų sprendimo būdus. Dažniausiai informantai susiduria su sunkumais, kurie gali būti išspręsti pagerinus materialinę bazę, kuo, pasak informantų, turėtų rūpintis valstybinės institucijos, valdžia. „kodėl negali būti vyriausybės kažkokia tai eilutė, kad užmokėt už tas auditorijas, permestų tuos ten, kiek ten mums reikia, nu kokį 1000e per metus permestų į tos mokyklos sąskaitą, ir jie užmokėtų ir už tą nuleistą vandenį, ir ten tai valytojai primestų kokį pinigėlių, kad jinai papildomai ten gautų.“. Galima teigti, kad norint įveikti kai kuriuos sunkumus užtektų pačių andragogų pastangų, tačiau tam, kad įveikti visus reikėtų ir valstybės lygio pagalbos.

Kita išryškėjusi tema – informacinių komunikacinių technologijų naudojimas. Galima teigti, kad buvo atskleistos tos informacinės komunikacinės technologijos, kurias naudoja informantai. T.y. tyrimo dalyviai neaptarė tų informacinių komunikacinių technologijų, kurių neįtraukia į studijų organizavimą, taip pat neatsižvelgė į tai, kokios yra IKT panaudojimo galimybės. Taigi, galima teigti, kad ši samprata yra ribota. Aptariant informantų patirtį naudojantis IKT dėmesys buvo kreipiamas labiau į jų svarbą, į informantų savijautą, nuomonę apie IKT priemones.

Lentelė 3 „Informacinių komunikacinių technologijų panaudojimo tema“

TEMA	KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	PATVIRTINANTIS TEIGINYS
Informacinių komunikacinių technologijų panaudojimas	IKT samprata	„Technologijos – gyvenimo variklis“	<i>Bet šiais laikais jos yra gyvenimo variklis.</i>
		Prietaisai	<i>Kompiuteriai, paskui išmanieji telefonai, paskui įvairiausios įvairiausios programos.</i>
	Mokymasis IKT priemonių	Iš kur išmoko naudotis	<i>Ogi technologijom tai aš savamokslė.</i>
		Kas dabar pamoko	<i>Aš turiu sūnų tokį dar sąlyginai jauną, tai aišku be jaunimo pagalbos arba be kolegų pagalbos, vieni iš kitų mokomės</i>
	IT fakultetas Trečiojo amžiaus universitete	Prie ko prisideda IT fakultetas	<i>Mes savo Trečiojo amžiaus senjorus, ruošiam tokiam ne tik tai betarpiškam gyvenimui, bet kad jie ir tas komunikacines technologijas panaudotų ir savo gyvenimo kokybės pagerinimui.</i>
	Organizavimas įtraukiant IKT	Susisiekimasis su studentais	<i>Galima susirašyti elektroniniu paštu, o jeigu ne tai tada mobilus telefonas, tai taip pat priemonė. “,</i>
		Informacijos valdymas	<i>Tai visas bendravimas ieškant lektorių dažniausiai eina per internetą, elektroninio pašto pagalba.</i>
		Kitos IKT funkcijos organizuojant TAU studijas	<i>Rezultatų suvedimas, reiškia, jų išgryninimas, jų susisteminimas.</i>
	Įgūdžiai	Išugdyti įgūdžiai IKT dėka	<i>Geresnį informacijos naudojimą, geresnę informacijos paiešką, greitesnę.</i>
		Įgūdžių trūkumas naudojant IKT priemones	<i>Dar žinoma labai daug ko nemoku, kokių nors lentelių nemoku, visą medžiagą archyvuoti, dokumentuoti.</i>

Organizatoriai, informacines komunikacines technologijas apibrėžė labai apibendrintai, išskirdami tai, kad informacinės komunikacinės technologijos šiuo metu yra labai svarbios tiek gyvenime, tiek Trečiojo amžiaus universitete – „ai, tos informacinės, nu bet darbas dabar neįmanomas be jų.“, „Ir sakysim, ir dėstytojui, andragogui, ar kitam dėstytojui, sakysim, jau šiais laikais be tokių komunikacinių informacinių technologijų, sunku įsivaizduoti.“, „Bet šiais laikais jos yra gyvenimo variklis.“, „žinot, kažkada, gal atrodė,

tokia kaip, nu kažkoks baisus dalykas, mes vis tiek jau esam vyresnio amžiaus, tai tiesiog tai buvo, kad bebaigiant darbinę karjerą jau teko dirbti kompiuteriu ir daug teko dirbti, o dabar tai neįsivaizduojama be kompiuterio“, „Tai aišku neįmanoma nebūtų šiais laikais gyvent. Ir nei vienas dekanas jau nėra be kompiuterio be tų visų ryšių kurie neišvengiami ir būtini.“, tas įsivaizdavimas mūsų taip pat, labai sakyčiau toksai ribotas yra, bet iš kitos pusės, be jų, šiuolaikinis gyvenimas neįmanomas yra, be šitų technologijų“. Galima įžvelgti, kad informantai pabrėžia IKT svarbumą studijų organizavime, paskaitų vykdyme, gyvenime ir įvardina jas kaip „gyvenimo variklį“. Taip pat informantai išskyrė, kad šiais laikais, darbas be kompiuterio jau yra neįmanomas. Tai reiškia, kad jie kompiuterį priskiria, kaip vienom iš svarbiausių IKT priemonių, tačiau anksčiau juo naudotis buvo baisu dėl to, kad dažnai Trečiojo amžiaus universiteto dekanai yra vyresnio amžiaus ir tai jiems buvo nauja. Kaip jau buvo minėta, studijų organizatoriai minėdami prietaisus, kurie jiems asocijuojasi su IKT, išskyrė tokias kompiuterines priemones – kompiuteris, internetas, elektroninis paštas, mobilus telefonas, fotoaparatas, planšetės, multimedija – „asocijuojasi su kompiuteriais, be abejo, internetas, viskas. Pirmiausia, aišku kompiuteriai, paskui išmanieji telefonai, paskui įvairiausios įvairiausios programos, kurių mes anksčiau, kaip sakydavo mūsų senoliai, ir sapnuot nesapnavom, ir kiti dalykai.“, „Planšetės dabar girdžiu yra labai populiarios, ir mano amžiaus žmonės daug kas planšetes naudoja. ir fotoaparatas, ten viskas yra“, „tai kompiuteriu. Elektroniniu paštu. Mobiliomis ryšio priemonėmis. Vietiniu telefonu.“, „mes patys, asmeniškai, neturim tokių galimybių panaudoti kažkokius ypatingus prietaisus, apart interneto, apart kompiuterio. Na sakysim, jeigu paskaitoj tai ten panaudojama, reiškia, ir kitas, ir multimediją, kol kas, bet jau taip jau.“. Taip pat buvo išskirta ir keletas nedažnai pasikartojančių prietaisų – televizija, radijas, Trečiojo amžiaus universiteto svetainė, įrašai, fonogramos – „galima sakyti, kad įrašus naudojam, vat pavyzdžiui būna fonogramos“, Ir labai plačiai yra naudojamas mūsų svetainės puslapis. Kur, sakysim, pati naujausia informacija yra pateikiama arba šitas, sakysim, kokia, vat pavyzdžiui, pas mus yra laikomasi, kad kiekvienas turi būt pastebėtas, kiekvienas turi būt išklausytas, ką tu iš karto sužinai, ką tu pastebi ir pateiki iš karto internetiniam puslapy.“, „kalbu ir per televiziją, labai dažnai kalbu per radiją“. Tai parodo platesnį informantų supratimą apie informacines komunikacines technologijas, tačiau dažniausiai tai jų pačių naudojama įranga ar technologijos.

Šioje temoje išryškėjo informantų mokymosi naudotis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis patirtis. Organizatoriai atskleidė, kaip išmoko naudotis IKT priemonėmis, bei kas juos moko, bei skatina tobulėti dabar. Mokymosi etape buvo galima pastebėti, kad buvo dekanų, kurie mokėsi savarankiškai, bei tų, kurie lankė kursus,

mokymus ir pan. Kai kurie iš tyrimo dalyvių mokymosi procesą apibrėžė abiem šiais metodais. „*ogi technologijom tai aš savamokslė. Ir dabar gi aš gerai nemoku. Norėjau eit į kursas*“, „*pradžioj gi nemokėjau prisegti laiško, tai išmokau su ta sąvaržėle, paskui gi yra visokių kitokių ką tau reikia, kažkokių. Ar dar, o pradėjau naudotis tai ko gero tuo, kad reikėjo verst knygą iš lenkų kalbos*“, „*Visi mūsų mokslai buvo Maskvoje profesoriai, dėstytojai, va, aukštųjų mokyklų Maskvos, padėjo mums, ir lietuviams, ir latviams, ir kitų respublikų, va*“, „*vat taip sėdint, vienu pirštu badant, ir ieškant kur čia kokią rodyklę pastumt, va taip per kažkokį tai laiką, pats per save ir išmokau.*“, „*Matyt kaip ir didžioji dauguma žmonių, ir instrukcijos skaitymas, ir padėjo mano vaikai, padėjo, lankiau ten kompiuterių kursas*“, „*pati savarankiškai, kai kur kai kada reikia pagalbos, tai aš be abejonės kreipiuosi, ir į vaikus ir šalia, kolegas, ir ten kitame darbe.*“. Tai reiškia, kad mokymosi procesas tyrimo dalyviams siejasi su daugeliu būdų – savarankiškas mokymasis, mokymasis iš kolegų, mokymasis savarankiškai, tačiau kartu su kitais, mokymasis kursuose arba specialioje mokykloje. Tai atskleidžia įvairovę ir tai, kad keičiantis gyvenimo sąlygoms, net ir susidūrus su sunkumais žmonės randa būdų tobulėti. Tai pažymi ir savamoksliai šioje srityje „*pirmų pirmiausia tai sūnus pastatė tokį man prastą kompiuterį, na wordą parodė, tai wordą supratau ir pradėjau rašinėt su tuo vienu pirštu, supratau kaip užsiseivint kaip sakant, užseivint kad jis nepradingtų man, šiek tiek dokumentuot ir va toks pirmasis darbas buvo. O toliau jau buvo internetinis darbas, toliau labai domėjausi*“. Tačiau ir lankant kursas ar mokymus informantai patyrė tam tikrų išgyvenimų – „*toks Vytautas dėstė mums, mokslų daktaras ir aš jo, nu galima sakyti nesupratau, labai jisai buvo ir draugiškas ir darbštus ir rūpestingas ir iš tikrųjų rimtai dėstė, bet man tai buvo per aukštas lygis*“, „*Bet atėjau aš pirmą sykį, tenai pridėta visokių tipų tų kompiuterių, nesu nachalas, atsisėdau ten toli, tokia dėžė, dar tokia kaip šunio būda. Aš bandžiau įjungti, bet vos ir ta dėstytoja ir ta mokytoja vos įjungė. Ir kaip pradėjo jinai aiškinti, kaip dėlioti į tekstus paveikslėlius, aš pamačiau, kad čia man neįkertami dalykai ir aš ten daugiau nėjau*“. Informantų mokymosi patirtis atskleidžia ir tam tikrus darbo su vyresnio amžiaus žmonėmis specifiškumus. Informacija turi būti išdėstyta paprastai, aiškiai, ji turi būti kartojama iki tol, kol vyresnio amžiaus klausytojai supras ir išmoks dėstomą temą. Nors kai kurie, iš organizatorių, besimokydami naudotis IKT buvo ir jaunesnio (vidutinio amžiaus), tačiau tai jiems vis dėl to buvo naujas, sunkiai suprantamas dalykas. „*Na kaip tuo meniu naudotis, atrodo, pripratęs vat tokia logika, o čia kita logika, kitas mąstymas turi būt. Pirma atsisėdi, ne man vienam čia, prie to telefono, kaip mes vadindavom, mobiliojo, atsisėdi ir prakaituoja*“.

Savo mokymosi patirtį jie sieja su darbine veikla, asmeniniais poreikiais. „Aš nieko, prieš 20-30 metų, nieko nežinojau apie kompiuterius, ir pagaliau turėdamas 80 metų, žmona jaunesnė šiek tiek, mes nusipirkome kompiuterį ir pradėjome kažkiek tai mokytis dirbti su juo“, „tais laikais, tik prasidėjo kompiuterizacija ir aš perėjau dirbti tokį darbą, kur praktiškai be kompiuterio buvo nei žingsnio.“. Galima teigti, kad mokytis kaip naudotis IKT privertė darbas, kai į Lietuvą buvo pradėti diegti kompiuteriai, tačiau, galima atkreipti dėmesį į tai, kad tuo metu mokslai vyko Maskvoje, arba su Maskvos dėstytojais. Kadangi tuo metu buvo IT taikymo pradžia, galima teigti, kad tai buvo vienintelė galimybė, ir su technologijomis susidūrė tik nedaugelis. Visgi dalis informantų domėtis IT priemonėmis pradėjo nuo pat jų diegimo pradžios ir galima daryti prielaidą, kad tai priklausė nuo jų pareigų, nes pasak informantų, savanoriškai mokytis ar įsigyti tam tikras priemones buvo per brangu - „ir pasakė tada tokią kainą, aš buvau užmokėjusi pinigus už kooperatinį butą, va tiek pasakė. <...> O tada brolis, pirko automobilį, tai žiguliai buvo toks automobilis, tai buvo brangiau už tą automobilį kompiuteris“. Tuo metu kompiuteriai ar kita įranga neatliko komunikacinės funkcijos ir neperduodavo jokios informacijos, tačiau ją kaupdavo, saugodavo ir atlikdavo kitas funkcijas. Vėliau, ypatingai įvedus internetą, kompiuteriai pakeitė, atnaujino arba papildė savo funkcijas ir tapo IKT priemonėmis, todėl reikėjo mokytis naujų dalykų. Šis mokslas tęsiasi iki dabar, nes įrenginiai kuriami su vis naujesnėmis funkcijomis, taip pat ir informantų gyvenimas bei veiklos reikalauja naujų įgūdžių.

Kalbant apie IKT mokymosi patirtį buvo minima ir kas tyrimo dalyvius moko naudotis IKT šiuo metu. Išryškėjo, kad informantai dažniausiai mokosi iš „jaunimo“, šeimos narių, kolegų bei savarankiškai. „Aš turiu sūnų tokį dar sąlyginai jauną, tai aišku be jaunimo pagalbos arba be kolegų pagalbos, vieni iš kitų mokomės“, „mano šeimoje yra žmogus, kur jo tiesioginis darbas informacinės technologijos. Jeigu jau tik man ko nors reikia, sugedo kas nors, neaišku kas nors, ar kaip, aš paskambinu – „atvažiuok“ ir viskas“, „Bet na aš tai, na sūnus kai kada padeda, sako aš tau pasakysiu teoriją, sakau vaikeli man nereikia teorijos, aš neužsiimsiu, tegul, pasakyk kokius mygtukus man čia suspaudyt. „tu mama užmirši“, na aš užsirašysiu.“, „Aš dar norėjau šiek tiek patobulėti čia TAU fakultetas yra informacinės technologijos, po blatu paprašiau dekanı, kad jis leistų mane į grupę“. Taigi tai patvirtina, kad studijų organizatoriai ir toliau tobulėja, bei atskleidžia ir kitą, svarbų išryškėjusį aspektą – Informacinių technologijų fakulteto svarbą Trečiojo amžiaus universitete. Informantai įrodo, kad pirmiausia pagalbos yra ieškoma artimoje aplinkoje – tarp šeimos narių, pažįstamų bei darbinėje ar kitoje veikloje. Galima teigti, kad jaunimas, formuodamas andragogų patirtį,

kartu netiesiogiai prisideda ir prie Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimo įtraukiant IKT.

Informantai, kalbėdami apie mokymąsi naudotis IKT paminėjo ir Informacinių technologijų fakultetą, kuriame gali mokytis kompiuterinio raštingumo. Buvo išskirta, kad kai kurie iš dekanų norėjo lankyti šį fakultetą, o kai kurie ir lankė, siekdami patobulėti šioje srityje. Taigi šis fakultetas svarbus ne tik klausytojų, bet ir pačių studijų organizatorių tarpe. Tai patvirtina ir IKT svarbą visuomenėje, nes paklausa, net gi vyresniame amžiuje, į šį fakultetą yra didelė. Vadinasi, yra poreikis. *„Reikėtų gal prisiminti, dabar yra tas fakultetas, naujas informacinių technologijų, tai ten aišku, kaip ir reikia, kad mokytoji pirmiausia, tie, kurie iš viso neturi kompiuterinio raštingumo, kad išmokyti“, „mes savo Trečiojo amžiaus senjorus, ruošiam tokiam ne tik tai betarpiškam gyvenimui, bet kad jie ir tas komunikacines technologijas panaudotų ir savo gyvenimo kokybės pagerinimui.“* Informantai, atkreipė dėmesį ir į studentų poreikius kalbant apie IKT ir pabrėžė, kad jiems svarbu mokytis naudotis IKT priemonėmis, kad pagerintų savo gyvenimo kokybę. Vis dėl to, pasak informantų, dar yra tokių, kurie apskritai neturi informacinio raštingumo, tačiau jų vis mažėja, nes dauguma mokosi, bei tą verčia padaryti gyvenimo sąlygos. Galima išskirti, kad net nesimokant fakultete, o tik studijuojant, naudotis internetu klausytojams vis tiek yra naudinga.

Buvo atskleista viena svarbiausių, tyrimo tikslą atliepančių temų, t.y – IKT įtraukimo į studijų organizavimą patirtis. Vienas iš IKT panaudojimo TAU studijose yra susisiekimasis su studentais. *„Jau dabar tikrai pas mus, tikriausiai, pusė studentų turi elektroninius paštus ir galima susirašyti elektroniniu paštu, o jeigu ne tai tada mobilus telefonas, tai taip pat priemonė.“*, *„Sakysim, gali būt tas virtualus bendravimas sprendžiant vienus ar kitus klausimus. Sakysim, šiandien mes su senjorais, neturėtumėm tiek galimybių pateikti informacijos, kiek mes jos turim, jeigu nesinaudotumėme šitomis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis“*, *„su studentais šiaip visiems yra pasakyta, kad žiūrėti skelbimus mūsų universiteto internetinėje svetainėje, arba jeigu, yra daug tokių, kurie neturi kompiuterio namie, ir išmanaus telefono neturi ir jis nesinaudoja internetu, tai tokiu atveju belieka rašyti žinutę arba skambinti“*, *„Nu ir sakysim, mes žinom vat ir visus telefonus, ir elektroninius paštus ir visą laiką va taip ir dirbam“*. Įvardinti pagrindiniai susisiekimasis būdai – elektroninis paštas, mobilusis telefonas, internetinis tinklalapis, bei kitos, konkrečiai neįvardintos IKT priemonės. Galima teigti, kad svarbiausia yra turėti internetinę prieigą (prie elektroninio pašto arba internetinio tinklalapio), neturint jos, pagrindiniai susisiekimasis būdai lieka skambinimas ir žinučių rašymas. Nebuvo įvardinta jokių kitų susisiekimasis su studentais

būdų, todėl, galima teigti, kad tai viena iš svarbiausių informantų atliekamų funkcijų įtraukiant IKT į studijų organizavimą. Tačiau IKT yra panaudojami ir kitais tikslais.

Taip pat, buvo atskleista informacijos valdymo svarba naudojant IKT priemones Trečiojo amžiaus universitete „*Tai visas bendravimas ieškant lektorių dažniausiai eina per internetą, elektroninio pašto pagalba*“, „*tai mes telefonu pasikalbam – „aš tau siunčiu tą“, aha, ar gi ten pasižiūri, tada jin ten kažką pataiso ir jau man siunčia.*“, „*galime susipažinti, valdyti informaciją, taip?*“, „*kai reikia ne tik informaciją susirast, bet kai reikia susisiekti su kažkuo tai, iš kažko kažką tai gauti tą informaciją, išprašyti arba net gi išreikalauti, pavyzdžiui*“, „*tai laiškus gaunu, jeigu man reikia sužinoti informaciją apie kokį tai žmogų. žymų rašytoją, poetą, pažįstamą, susirenku pavardę ir man išmeta viską*“. Galima teigti, kad informantai turi informacijos paieškos ir keitimosi, informacijos užfiksavimo ir saugojimo, informacijos platinimo bei viešinimo patirties įtraukiant jau anksčiau jų įvardintas IKT priemones, iš kurių pagrindinės yra kompiuteris, internetas bei mobilusis telefonas. Tyrimo dalyviai įvardino ir kitas funkcijas, kurias atlieka pasitelkdami IKT Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavime. „*sąrašus kuriam, lankomumo žurnalus, aišku, yra seniūnai grupių, tai vat, su jais keičiamės ta informacija, na žodžiu, viskas vyksta taip*“, „*kompiuterio pagalba ir nuostatus rengėme, fakulteto seniūnų, dekanų ir t.t.*“, „*nu tai sąrašai visi sudaromi studentų*“, „*Pavyzdžiui jie bėgioja po tas ekskursijas su fotoaparatais, vakare jau mes dalinamės nuotraukomis per, reiškia, elektroninius paštus*“, „*mes, vat, naudojam, bent aš, visada naudoju ir mūsų auditorijoje, aš neatsimenu nei vienos paskaitos, kad būtų be multimedijos, bent tiek jau*“, „*rezultatų suvedimas, reiškia, jų išgryninimas, jų susistemimas. Ir vat šiandien aš, pavyzdžiui, jūsų paklausiau, kiek yra vyrų, kiek yra moterų, ir jūs greitai radote. Na dabar visas mūsų sandėlis, visas mūsų protas šiai dienai yra kompiuteryje*“, „*Arba atsispausdinus nunešu parodyti, „pažiūrėkit va kaip atrodo“*“, „*Aš kaip sakiau, ruošiant visas programas, ruošiant tvarkaraščius, viską, na tai, žinių ieškant*“. Galima įžvelgti, kad vėl išsiskyrė tik studijas organizuojančių, bei studijas organizuojančių ir paskaitas vykdančių studijų organizatorių patirtis. Kartu ir paskaitas vykdančios tyrimo dalyviai šiek tiek praplečia IKT įtraukimo į studijų organizavimą supratimą, nes, įtraukia ir multimediją, fotoaparataus, spausdintuvą. Visgi, išlieka galimybė, kad ir tik studijas organizuojantys dekanai vienaip ar kitaip įtraukia tas pačias ar kitas priemones, tačiau nepaminėjo jų interviu metu, todėl, tai, kad kartu ir paskaitas vykdančios dekanai plačiau naudoja IKT priemones nėra absoliuti tiesa. Tyrimo eigoje išryškėjo ir šios atliekamos funkcijos pasitelkiant ikt priemones: sąrašų kūrimas, rezultatų suvedimas, išgryninimas ir sistemimas, lankomumo žymėjimas. Tačiau, buvo teigiama ir priešingai – „*į studijų, žinot*

neįtraukiu“, „tai čia mano seniūnė domisi. Ji ir tuos lankomumus rašosi visa kita, o aš permažai domiuosi“. Kai kurie organizatoriai teigė, kad į studijų organizavimą neįtraukia IKT priemonių. Vienas iš pastebėtų aspektų gali būti funkcijų perleidimas kitiems – pavyzdžiui, lankomumo tikrinimą bei vedimą perleisti fakulteto seniūnui ar kitam asmeniui. Tačiau išlieka kitų funkcijų, kurias informantai priskyrė prie studijų organizavimo. Šiam reiškiniui, numatomos trys pagrindinės priežastys. Studijas organizuojantys asmenys randa kitų būdų kaip susisiekti su lektorais, studentais, dekanais ir kitais su studijomis susijusiais asmenimis arba perleidžia daugelį funkcijų kitam-kitiems asmenims; dekanas, atlieka labai nedaug funkcijų, kurioms nereikia IKT priemonių ir tai gali priklausyti tiek nuo paties asmens tiek nuo fakulteto veiklos bei specifikos; informantas tiesiog nepriskyrė jokių atliekamų funkcijų IKT prietaisams pokalbio metu. Vėliau išryškėjo, kad būtent taip teigęs informantas, įtraukia IKT į studijų organizavimą, jis susisiekiama su lektorais bei kitais asmenimis, taip pat ieško su studijomis susijusios informacijos internete, tik nesusiejo šių dviejų dalykų savo pasakojimo metu. Galima daryti prielaidą, kad tyrimo dalyviai įtraukia įvairias IKT priemones į studijų organizavimą, nors anksčiau, kalbėdami apie jų supratimą, nebuvo įvardinę keletą technologinių priemonių. Dažniausiai atliekami veiksmai, į kuriuos yra įtraukiamos IKT priemonės yra susisiekimasis su studentais, lektorais bei kitais asmenimis, informacijos paieška, platinimas, keitimasis ir kt. valdymas, duomenų fiksavimas (lankomumas, sąrašai, rezultatai ir pan.), paskaitų/pranešimų vedimas. Taigi pasitelkiamų IKT įvairovė studijų organizatorių praktikoje ir priklauso nuo atliekamų funkcijų. Svarbu atkreipti dėmesį, kad neišskirdami konkrečių prietaisų, informantai vis pabrėždavo technologijų svarbą *„nu taigi pagrindas yra organizavime“*. Taigi ir patirtis įtraukiant IKT į studijų organizavimą yra gan plati.

Taip pat, šioje temoje išryškėjo ir įgūdžių reikšmė ir svarba naudojantis IKT priemonėmis. Tyrimo dalyviai išskyrė, kokius įgūdžius padėjo išsiugdyti IKT naudojimas bei kokių įgūdžių dar trūksta. *„Įgūdžiai atsiranda visada kada veiksmas yra kartojamas. Ir to elektroninio pašto jau tas rašymas, paieškos jau yra, žinojimas kur eiti, kur čia ką nuspausti, ką daryti, nu ir kartu tos žingeidumas atsirado. Sakysim jau ryte tu jau nori pažiūrėti, ką ten delfi rašo, ką kiti, ką ten komentuoja, o čia buvo avarija, čia tas, paieškos tas toks įgūdis. Nu ir tokių...smalsumo sakyčiau irgi atsirado. Gal va tai ir neleidžia tam senjorui, sakysim, smegenų ląstelėms numirti. Visą laiką jos va duoda to peno galvojimui.“*, *„orientacija greitesnė ir apskritai technikos valdymas vat kažkokių techninių dalykų“*, *„Dingo baimė ta tokia“*, *„aišku toks įgūdis paieškos yra jau, orientacijos greitesnės, technologijų valdymo šiek tiek“*, *„Kai pradėjau naudotis kompiuteriu, rašyti raštus viską, tai iš pradžių rašiausi, visus*

raštus rašiausi ant popieriaus, o paskui jau rašiausi klaviatūra į kompiuterį. Dabar jau, žinot, man mintis jau sunkiau eina jeigu jau aš nebenoriu rašyti ant popierių.“, „Geresnę informacijos naudojimą, geresnę informacijos paiešką, greitesnę. Na elementarų dalykų, jeigu pirma kur galėjai surasti autobusų tvarkaraštį, tai būdavo tik autobusų stotelėse, ar dar kažkur tai. Dabar sėdi namuose, arba net gi eini gatve ir viską gali sužinoti, ir viską“. Galima išskirti, kad IKT informantų gyvenime bei studijų organizavime suteikė patogumo, o labiausiai išryškėję išsiugdę įgūdžiai yra – techninių priemonių valdymo įgūdžiai, paieškos įgūdžiai, kompiuterinio raštingumo įgūdžiai, orientaciniai įgūdžiai, informacijos valdymo įgūdžiai. Tai reiškia, kad dėka IKT įtraukimo į studijų organizavimą bei gyvenimą dekanai mokosi vis naujų dalykų ir tai jiems nuolat tobulėti, bei atnaujinti smegenų ląsteles. Taigi, galima daryti prielaidą, IKT įtraukimas prisideda ir prie psichologinių-biologinių aspektų, kurių dėka dekanai tobulėja.

Buvo išskirta ir kokių įgūdžių, naudojantis IKT trūksta tyrimo dalyviams. *„Trūksta, pavyzdžiui, jeigu excel, tai iš tiesų, ten jau sudėtinga arba ten jau tokią lentelę išrašyti arba ką, tai te jau sėdi ir išradinėji dviratį kitą kartą, bet tai yra vis tiek labai įdomu.“, „Dar žinoma labai daug ko nemoku, kokių nors lentelių nemoku, visą medžiagą archyvuoti, dokumentuoti.“, „atsidarai ir...“jūs turbūt ne to norėjot, ar kaip ten taip“, tarp eilučių skaitau ir varo po velniais ir šitą ir dar anglišką tekstą, kurio aš nelabai ir permanau, apie ką jis ten teigia. Bet įsijungia kompiuteris, reiškia pelės nėra ant ekrano visiškai arba ji stovi nekruta iš vietos“, „Na dar norėtusi gal su excel daugiau funkcijų išmokti, su wordu. Nors tuos pagrindus tai žinom.“, aš pavydžiu tiems, vat, šiuolaikiniam jaunimui, kurie šalia lietuvių kalbos, daugelis yra įvaldę anglų kalbą. Jiems yra daug lengviau, ar ne, valdyti visokius informacinius prietaisus, tame tarpe ir kompiuterius“. Įvardinti trūkstami įgūdžiai, leidžia daryti prielaidą, kad dekanai žino, ko jiems trūksta, vadinasi, atsiradus tinkamoms aplinkybėms, gali siekti tobulėti šioje srityje. Todėl tai, kad dekanams trūksta tam tikrų įgūdžių IKT valdymo srityje, gali reikšti tik dar vieną numatomą tobulėjimo sritį. Taip pat galima įžvelgti, kad visi įgūdžių trūkumai yra susiję su kompiuterinėmis programomis ar pačiu kompiuteriu bei kalbų mokėjimu. Daroma prielaida, kad tai dvi sunkiausios, tačiau perspektyviausios specializacijos tyrimo dalyvių patirtyje. Galima pastebėti, kad informantai, kalbėdami apie tai, kokius įgūdžius jie išsiugdė naudodami IKT labiau dėmesį atkreipė ne į studijų organizavimo procesą įtraukiamas priemones, tačiau kalbėjo apie viso gyvenimo patirtį, tačiau kalbėdami apie įgūdžių trūkumą, dėmesį labiau atkreipė į studijų organizavimą.*

Išryškėjo vertinimo tema, kurioje studijų organizatoriai, kalbėdami apie savo patirtį, vertino tiek IKT naudojimą, tiek studijų procesą, tiek perspektyvas bei požiūrį į Trečiojo amžiaus universitetą.

Lentelė 4 „Proceso vertinimo tema“

TEMA	KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	PATVIRTINANTIS TEIGINYS
Proceso vertinimas	IKT naudojimo vertinimas	„Užtenka tiek kiek moku“	<i>Išmokau tiek, kiek man reikia kasdien.</i>
		Lengva naudotis	<i>Ten pakankamai paprasta, ten daug nereikėjo pastangų su internetu.</i>
		Sunku naudotis	<i>Ypatingai vyresnio amžiaus žmogus vis tiek minties jau yra, nėra tokia pajėgi.</i>
		IKT naudojimas vyresniame amžiuje	<i>Kaip vaikai taip ir senjorai, ribotas yra dėmesio skaldymas.</i>
		Balansas tarp IKT ir gyvo bendravimo	<i>Niekada technologijų pagalba bendravimas neatsvers tikro bendravimo, kaip mes dabar bendraujam</i>
	Emocijos	Teigiamos	<i>Aš tai tik tai teigiamas emocijas turiu, labai, labai yra gerai.</i>
		Neigiamos	<i>Man pačiai norisi verkti, kad šitaip yra.</i>
	Ateities perspektyvos	IKT gali pakeisti studijų procesą	<i>Man atrodo, kad praeis toks ilgas laiko tarpas ir mes pamatysim ko net neįsivaizdavom.</i>
		„Permainos įvyks negreit“	<i>Už daugelio, už 20-30 metų bus kitaip.</i>
	Studijų proceso vertinimas	TAU labai prisideda prie visuomenės gerovės	<i>Tiem kurie lanko tą universitetą, jie tikrai yra labai geros nuotaikos visada. Ir pamiršta ir ligas savo atėję čia, ir su didžiausiu noru eina.</i>

Kalbant apie savo patirtį įtraukiant IKT į studijų organizavimą, informantai išskyrė ne tik įgūdžius, kuriuos jiems pavyko išsiugdyti, tačiau atkreipė dėmesį ir į tai, ką jos suteikia gyvenimui. Tyrimo dalyviai atkreipė dėmesį, kad nepaisant trūkstamų įgūdžių, jiems pakanka to, ką ir kaip jie moka šiuo metu – „žinoma ir dabar aš negreit spausdinu, bet man užtenka to mano greičio“, „minimaliai aš esu pasiruošus ir man dalinai užtenka, bet, žinoma, reikėtų dar tobulėti“, „aš moku padaryti tą multimedijai reikalingą medžiagą, aš moku

išsikviesti kokį romaną iš interneto, moku išsikviesti filmą kokį, nu parašyti laišką, gauti laišką, su nuotraukomis daryti tenai viską, man atrodo, kad man to užtenka“, „Aš, pavyzdžiui, ir pati išmokau tiek, kiek man reikia kasdien“. Informantai, teigę, kad turi moka užtekinai šiai dienai, tai vertino labai asmeniškai. Buvo paminėta ir tai, kad pasiruošimas yra minimalus ir jo užtenka, tačiau dar reikėtų tobulėti. Galima teigti, kad tobulėti reikėtų visiems dekanams, nes dauguma IKT funkcijų skirtos palengvinti darbą bei procesus, todėl bet koks naujų funkcijų mokymasis, nepriklausomai nuo to, kuriame jie dabar yra lygyje, jiems padėtų darbe bei gyvenime. Tačiau tai labai individualus procesas, todėl, kad priklauso nuo jų pačių poreikių. Visgi, tyrime išryškėjusios studijų organizavimo funkcijos, leidžia daryti prielaidą, kad jų vertinimas buvo subjektyvus ir šiuos procesus galima pagreitinti naudojantis IKT. Pavyzdžiui, laiško prisegimas visiems dalyviams vienu kartu, arba nematomos laiškų kopijos, internetiniai klausytojų sąrašai, dokumentų archyvavimas ir kitos funkcijos vis dėl to prisidėtų prie spartesnio darbo. Tačiau šie pareiškimai taip pat gali reikšti tai, kad jie yra apsibrėžę savo funkcijas, ir konkrečioje srityje tikrai išpildo visas IKT panaudojimo galimybes tiek, kiek jiems to reikia arba gal būt skiria tam daugiau laiko, todėl informantams atrodo, kad jiems to pakanka. Pavyzdžiui, vietoj to, kad paspartintų procesą ir siųstų laišką iš karto dvidešimt žmonių, jie skiria tam daugiau laiko ir siunčia kiekvienam atskirai. Darbas vienu bei kitu būdu yra atliktas, informantas moka naudotis pagrindine priemone – elektroninių laiškų siuntimu, bei turi laiko, tikslas pasiektas, todėl, galima teigti, kad informantui pakanka jo turimų įgūdžių.

Kalbant apie IKT naudojimo patirtį tyrimo dalyviai apibūdino ir proceso sudėtingumą. Išryškėjo dviprasmiškas požiūris, kad mokytis ir sunku, ir lengva. Taip pat buvo įvardinama ir nauda arba sunkumai šiuo metu. *„ten pakankamai paprasta, ten daug nereikėjo pastangų su internetu“, „tai yra tik tai praktikos reikalas, kuo daugiau naudoji, tuo daugiau turi praktikos ir lengviau tas einasi“, „tikrai palengvina daug ką palengvina“, „Tai labai palengvina ir labai pagreitina“, „daug laiko sutaupo, daug plačiau gali susisiekti, su didesniu kiekiu, platesniu kiekiu žmonių ir organizacijų.“, „tai yra efektyvumas darbo, laiko taupymas, nu ir sprendimų priėmimo greitis“, „tos technologijos, nu ir mano amžiui, kad ir tiems veikiantiems dėstytojams nėra labai lengvas dalykas“, „sunkiai, sunkiai, visiškai, kai savo laiku mes nesinaudojom.“, „Aš įsivaizduoju, kad žmogus, kuris daro kokį tokį mechaninį darbą, pusė gyvenimo, ir jam reikia pereiti kažkur tai, jam čia yra sunkiau, o man yra lengviau“, nu ne ypatingai sunku, neypatingai lengva, normaliai, vidutiniškai. Prireikė ir darai. Na, vargo buvo, iš pradžių kai pradėjom dirbti tai taip“.* Kaip jau buvo minėta, galima įžvelgti, kad IKT naudojimas organizatoriams atnešė šiek tiek sunkumų, ypatingai mokantis

jomis naudotis, nors buvo ir tokių, kuriems išmokti buvo gan paprasta. Galima daryti prielaidą, kad tai priklauso ir nuo dirbamo darbo bei įpročių. Jeigu asmuo anksčiau dirbo mechaninį darbą ir neatliko jokių kitų funkcijų, jam, gal būt, buvo sudėtingiau, nei asmeniui, kuris ir prieš IKT atlikdavo po keletą funkcijų, domėjosi įvairiais dalykais ar pan. Taip pat, tyrimo dalyviai minėjo, kad tai priklauso ir nuo praktikos. Kuo daugiau naudojamos IKT priemonės, tuo tampa paprasčiau. Taip pat, nepriklausomai nuo to, ar naudojama dažnai ar ne, buvo įvardinama, kad IKT palengvina darbo procesus, gyvenimo kokybę.

Taip pat, viso interviu metu, vienaip ar kitaip buvo minimas besinaudojančiųjų IKT priemonėmis amžiaus įtaka patirčiai bei naudojimui. Išsiskyrė dvi skirtingos nuomonės teigiančios, kad IKT senjorams yra sunkiai suprantamas ir „įkandamas“ dalykas, o kiti teigė, kad senjorai gan lengvai išmoksta naudotis IKT priemonėmis ir tai jiems suteikia daug teigiamų dalykų. Šios nuomonės nebuvo kategoriškos, tačiau buvo pagrįstos. Išryškėjo nuomonė, kad *„kad vyresnio amžiaus žmogus neįsisavins technologijų tai blefas, absoliutus blefas.“*, *„visą laiką jos va duoda to peno galvojimui“*. Tai reiškia, kad informantai išskyrė naujos informacijos svarbą smegenų atsinaujinimui ir nuolatiniam darbui, kuri yra suteikiama informacinių technologijų pagalba. Tačiau, buvo teigiančių ir, kad tai sunkiai suprantamas dalykas. Vienas iš informantų net gi teigė, kad *„I tėviškę parvažiavęs aš geriau grybaut einu arba uogaut, be tų informacinių komunikacinių technologijų“*. *„sakyčiau, sakysim, kaip vaikai taip ir senjorai, ribotas yra dėmesio skaldymas. Reiškia, jis susikoncentruoja į vieną, sakysim, vat ir jeigu skaitai paskaitą ir naudoji daug komunikacinių tokių technologijų, informacinių technologijų ir jie nesugeba sukcentruoti to dėmesio, vat jie dabar arba klauso, arba skaito, arba žiūri. Ten va dėmesys yra blaškomas, padalinamas ir pavyzdžiui ne viskas užsifiksuoja, todėl senjorai labai dažnai klausia po du kartus“*, *„ypatingai vyresnio amžiaus žmogus vis tiek minties jau yra, nėra tokia pajėgi“*. Taigi galima daryti prielaidą, kad amžius visgi daro įtaką tiek senjorams, tiek informantų patirčiai įtraukiant IKT į studijų organizavimą. Galima teigti, kad išmokyti naudotis IKT yra tikrai įmanoma, tačiau tam reikia gero pasiruošimo (garsaus kalbėjimo, pakartojimų, aiškaus ir paprasto pasakojimo ir pan.), taip pat ir naudojant IKT studijų organizavime reikia atsižvelgti į tikslinės grupės specifinius bruožus. Informacijos turi būti ne per daug, pateikiama didelėmis raidėmis, jeigu informacija pateikiama paskaitos metu, geriausia, kad ji būtų atitinkama kalbėjimui, tam, kad senjorams būtų ne per sunku sutelkti dėmesį.

Šioje temoje pastebėta, kad organizatoriai visgi siekia balanso tarp IKT naudojimo ir gyvo bendravimo bei kitų priemonių naudojimo. Nors tyrimo dalyviai pabrėžė IKT naudojimo svarbą *„Tai yra labai svarbus dalykas, tai yra kartu ir žinios ir emocijos, kas*

yra labai svarbu“, minėdami ir naudą, ir patogumą, taip pat išskirdami, kad IKT suteikia ir tam tikras žinias, išugdo įgūdžius, bei suteikia emocijas, tačiau buvo teigiama, kad yra labai svarbu nepamiršti ir kitų mokymo būdų, gyvo bendravimo ir pan. „*pats gražiausias dalykas tai yra bendravimas, moterys pasiilgsta viena kitos*“, „*Ir sakysim vat, technokratinio proto mes turime daug, bet labai mažai mes turime sielos ir dvasios. Ir ta siela ir dvasia neauginama kompiuteriu*“, „*Net 80% senjorų, ir ne tik senjorų, bet apskritai žmonių yra vienišiai, o vienvė gimdo depresiją. O vaistas nuo depresijos geriausias yra buvimas kartu. Tai technologijos turėtų tik papildyti mūsų gyvenimą, bet ne pakeisti.*“, „*Bet žinoma, nereikia lazdos perlenkti, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmonės, ypač vyrai, jie ir taip labai mėgsta televizorių žiūrėti, vien tik tai laikraštį paskaityt, bet jau jie nebeskaito o tik tai žiūri, o neskaityt ir vien tik tai žiūrėti tai mūsų atminties yra bloginimas. Tai, kaip sakant, lazdos negalima perlenkti, kad jūs tik turėkit kompiuterį ir vien tik žiūrėkit. Vis tiek reikia skatinti ir knygas skaityt*“, „*Na ir vat šitaip man dar gyvas bendravimas su žmogum yra daug geriau nei susirašinėjimas ar dar kas*“, „*Niekada technologijų pagalba bendravimas neatsvers tikro bendravimo, kaip mes dabar bendraujam*“, „*jau girdžiu iš kai kurių Europos valstybių, kad mes per daug, galbūt, įklimpom, į tas informacines technologijas, gal per daug esam pririšti prie kompiuterių ir kitų prietaisų, kad mažai esam gamtoj, mažiau bejudam, taip? Mažiau beskaitom knygu, gal gadinam sveikatą, ir gal ateis toks laikotarpis, kad galbūt pradėsime galvoti kaip apriboti tą sėdėjimą prie įvairių prietaisų*“. Tyrimo dalyviai išreiškė nuostatas, kad visgi kompiuteris negali pakeisti gyvo bendravimo ar kitų aspektų. Taip pat galime pastebėti, kad vis dėl to jie išvelgė tiek teigiamų tiek neigiamų pasekmių ir vėl gi atkreipė dėmesį į sprendimo būdus šioje situacijoje teigdami, kad technologijos turėtų papildyti, tačiau ne pakeisti mūsų gyvenimo. Tai reiškia, kad sąmoningai naudodamiesi IKT priemonėmis mes galime tas pačias problemas tik dar labiau padidinti arba išspręsti. Pavyzdžiui, informantai teigia, kad dauguma žmonių yra vieniši, todėl reikia būti su kitais žmonėmis, kad tai išspręsti. Tačiau, toje pačioje situacijoje gali išgelbėti virtualus bendravimas, ypač žmonės, kurie yra sunkiai pasiekiami, arba neturi daug galimybių būti tarp kitų žmonių. Vis dėl to, reikia išlaikyti balansą, kaip ir kitose gyvenimo srityse ir tai reikia ugdyti. Atsižvelgus į ankstesnius tyrimo dalyvių pasisakymus bei atskleistą patirtį, galima daryti prielaidą, kad studijų organizatoriai šioje srityje technologijas pasitelkia tik kaip pagalbines priemones pagerinti gyvenimo kokybei, pagreitinti darbams.

Informantams kalbant apie savo patirtį išryškėjo kokias jie patiria emocijas organizuodami studijų procesą bei įtraukdami IKT priemones. Trečiojo amžiaus universitete studijas organizuojantys asmenys išreiškė daugiau teigiamų nei neigiamų emocijų. „*kad nori*

mokytis užsienio kalbų, kad nori mokytis informacinių technologijų, sulaukę pavyzdžiui 70 metų, tiesiog mane ir stebina, ir jaudina, ir aš tiesiog žaviuosi daugiausiai senjoromis, nes vyrų pas mus mažiau stoja“, „aš noriu reiškia, pasidžiaugti, kad jaunimas vat domisi, ir padeda TAU, ir kad mokslininkai gvildena tas temas, kurios komunikacines informacines technologijas mūsų gyvenime ir sakysim, ne tik, dabar TAU mokosi, bet jie jau kai pareina į namus, visai kitas gi jų gyvenimas, sakysim. Ir jie virtualiai bendrauja su kitais, jau jie nebėra vienišiai“, „aš tai tik galiu pasidžiaugti, pasakyti, kad tai yra geras dalykas, aš net ir šiek tiek esu pati savimi nusivylusi, kad neturiu laiko daug tam skirti, o tai yra įdomu, tai yra perspektyvu“, „aš užsiėmimuose aš esu tiesiog laiminga, aš pasiilgstu ir tų moterų“, „Aš tai tik tai teigiamas emocijas turiu, labai, labai yra gerai. Tai čia yra didelis džiaugsmas“, „Man tai jau nugyvenus gyvenimą, atrodo, kad emocijos, kokias žmogus gauna per gyvenimą yra nei kiek ne mažiau svarbios negu žinios“, „Ir labai lengvai, smagu, kad yra prieinamos įvairios kompiuterinės aplinkos“, „Aš tai tik tai teigiamas emocijas turiu, labai, labai yra gerai“. Dekanai atkreipė dėmesį, kad emocijos yra tiek pat svarbios kaip ir žinios. Tai reiškia, kad žmogaus pasirinkimai gali priklausyti ne tik nuo turimų žinių, tačiau ir patirtų arba patiriamų emocijų. Teigiamos tyrimo dalyvių emocijos taip pat kuria jų patirtį ir, galima daryti prielaidą, kad daro įtaką ir jų pasirinkimui savanoriškai dirbti Trečiojo amžiaus universitete. Nors, buvo minėta, kad informantai turi nedaug laiko, tačiau patirdami džiaugsmą, jie prasmingai praleidžia laiką organizuodami studijų procesą. Galima atkreipti dėmesį, kad informantams Trečiojo amžiaus universitetas yra labai svarbus, jie džiaugiasi, kad į universitetą atvyksta vis daugiau klausytojų, kurie nori mokytis taip pat tuo, kad yra ir kitų suinteresuotų žmonių, kurie domisi TAU veikla. Neigiamų emocijų buvo išreikšta daug mažiau. Labiausiai tai buvo susiję su sunkumais (jie aprašyti ankstesnėje temoje). Buvo paminėta, kad reikėtų ugdyti pagarbą vyresniam asmeniui „kur nors, jeigu galima akcentuoti, daugiau pagarbos vyresniam žmogui. Jis yra nusipelnęs“. Taip pat išskirtos neigiamos emocijos susijusios su įžeidinėjimais internete, kurie IKT pagalba plinta labai sparčiai „jūs pažiūrėkit, Agne, kiek yra baisių komentarų, gi galima ir nusižudyti paskui kiek iš tavęs ten tyčiojasi, ką daro, gi tai yra baisu, tai yra labai baisu. Jie į akis nedrįsta pasakyti, o į kompiuterį parašo komentarą“. Jautriai reaguota ir į klausytojų gyvenimo patirtį, kuri nuliūdino tyrimo dalyvius „Reiškia, susiskaičiavo ir mato, kad negali užmokėti, o reikia užmokėti 3e, pavyzdžiui, už vakarienę. Tai man pačiai norisi verkti, kad šitaip yra, kad žmogus negali, reiškia, ir ta vakarienė iš tikrųjų buvo ir malonu, ir tikrai skanu, ir daug“. Taigi galime išskirti, kad informantų neigiamos emocijos yra susijusios ne su savo pačių sunkumais, tačiau su tuo, kad sunkumų turi kiti asmenys. Tai parodo studijų organizatorių

empatiškumą, kai jie sugeba įsijausti į kitų asmenų būseną ir ją suprasti. Empatija švietimo sistemoje yra svarbi kiekvienam prie to prisidedančiam asmeniui, o ypač tiems, kurie tiesiogiai susiję su kitų žmonių ugdymu. Gudonis ir Masiokienė (2008) ištyrė, kad empatija – svarbus žmonių, kurių darbas susijęs su pagalba kitiems, asmenybės ypatumas, turintis svarbią reikšmę jų profesiniam efektyvumui.

Tyrimo eigoje išryškėjo ir tai, kad informantai įžvelgė ateities perspektyvas pasitelkiant IKT, taip pat buvo atskleisti kiti ateities siekiai bei norai. „*aš ne specialistas, šitos srities, taip tik tai organizatorius daugiau, bet mano manymu tai neįmanoma bus įsiversti, na bent po 5 metų tai, o jau po 10 tai tikrai*“, „*labai greit bus permainų, labai greit, už daugelio, už 20-30 metų bus kitaip*“, „*man atrodo, kad praeis toks ilgas laiko tarpas ir mes pamatysim ko net neįsivaizdavom. Be abejo, mokslas yra taip stipriai žengiantis, dabar iš dnr molekulės gali išimti nereikalingą segmentą ir nuo ligų apsaugoti ir panašiai*“, „*mano svajonė yra, kad sakysim, kad TAU turėtų savo namelį, savo pastatą, ir kur mes galėtumėm dirbti. Ir kad pas mus kiekvienoj auditorijoje, ant kiekvieno kompiuterio stalo ar rektorate, ar kur, būtų kompiuteris*“, „*tik tai, gal galėtų ir užsiregistruoti čia? Va, ateina mūsų klausytojai, ar ne? Užpildo kažkokią tai anketą, galėtumėm kada nors padaryti, na vat, atsisėdi prie kompiuterio, jie galėtų užpildyti elektroninių būdų prašymą, taip? Paskui susimokėti jeigu reikia, kokius tai mokesčius, dar kažką. Bet kol kas tai ateities dalykai*“, „*vyksta neakivaizdiniai susitikimai, kad pavyzdžiui, kad ir turistų būrį surenka, prie kompiuterio kažkokia tai gidė, ir pasakoja. Ir ten galima ir klausimus užduoti, viską. Tai gal būt būtų galima va tokį vat dalyką bus įvesti ateity ir mokymus taip organizuoti*“, „*Na, jeigu dievulis duos, ateity atsiras sponsorius arba seimas nuspręs, kad reikia šituos senjorus, tokio ne finansinio pobūdžio organizacijas remti, atnaujintų kompiuterinę bazę, ir visa kita*“. Taigi galima atkreipti dėmesį į tai, kad organizatoriai įžvelgia gan abstrakčius pokyčius ateityje, teigdami, jog to tiesiog neįmanoma numatyti. Buvo manančių, kad pokyčiai įvyks dar greitai. Šioms nuomonėms įtaką gali daryti jau turima patirtis. Galima daryti prielaidą, kad apie ateities perspektyvas informantai gali kalbėti vienaip ar kitaip atsižvelgiant į tai, su kuo susiduria šiuo metu, ką naudoja bei kuo domisi. Tačiau yra konkrečių pasiūlymų kaip būtų galima integruoti IKT į Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimą, t.y. virtualus mokymas(is) arba galimybė užsiregistruoti internetu bei sumokėti reikiamus mokesčius. Įvardindami savo lūkesčius bei svajones tyrimo dalyviai taip pat buvo gan konkretūs. Trečiojo amžiaus universitete įvardinta problemos tokios kaip materialinės bazės trūkumas, patalpų stygius ir yra organizatorių siekiamybė. Galima daryti prielaidą, kad išsipildžius informantų

lūkesčiams, būtų lengviau organizuoti Trečiojo amžiaus universiteto studijų procesą, atsirastų patogumas.

Taip pat svarbu paminėti, kad studijų organizatoriai išskyrė, jog Trečiojo amžiaus universitetas labai prisideda prie visuomenės gerovės. Labiausiai išryškėjo nauda pasireiškusi TAU klausytojams – „*dabar TAU mokosi, bet jie jau kai pareina į namus, visai kitas gi jų gyvenimas, sakysim. Ir jie virtualiai bendrauja su kitais, jau jie nebėra vienišiai*“, „*Kad šviesa mus kaip sakant skatintų darbui ir kad toks dvasingumas vyrautų, ar ne? Kaip žvakės gražiai dega, kaip žmonės dirba ir nenori nieko, nei susibarti, nei susipykti, jiems tiesiog dvasia kažkokia kelia*“, „*aš manau, kad šitam universitete, tiem kurie lanko tą universitetą, jie tikrai yra labai geros nuotaikos visada. Ir pamiršta ir ligas savo atėję čia, ir su didžiausiu noru eina, tie kurie ateina į universitetą, tai jo nemeta. Nebent, kas nors su sveikata, mūsų amžiuje, o šiaip tai iš tikrųjų puiki institucija*“, „*Tai yra nenuprasakojamai svarbus dalykas, jeigu tas pagyvenęs žmogus ir neina į darbą, jis rūpinasi jaunesnės kartos gerbūviu, tai vėl dirba Lietuvai. Ir jie nieko nenori, jie nori paklausti paskaitos, nieko jiems daugiau nereikia*“. Taip pat informantai atskleidė, kad tai teikia naudą ir visai visuomenėj – „*taigi šitaip svarbu yra, kad žmonės domisi, veikia, juda, tai čia ir ligų prevencija ir visokių kitų dalykų šitame universitete*“, „*Ir tuo pačiu mes kaip ir tokį ne tik patys mokomės, prisimename ką mokėjome, bet ir publiką įtraukiame. Reiškia, toks kaip ir edukologinis dalykas*“, „*taigi šitie senjorai mokosi, tai tuo pačiu jie ir savo anūkus moko vis naujų dalykų, o anūkai juos moko, ir mūsų internetinį tinklalapį pažiūrėti, vat, tas mokymosi ratas turi nenustoti suktis*“. Nors tyrimo dalyvių pasisakymuose galima išžvelgti išskirtą naudą klausytojams bei plačiajai visuomenei, tačiau, galima daryti prielaidą, kad bet koku atveju nauda klausytojams taip pat prisideda prie visuomenės gerovės. Mažiau vienišų žmonių, įgyvendinama socialinių, psichologinių bei fizinių ligų prevencija, kas yra viena aktualiausių temų pagyvenusio amžiaus žmonėms. Taip pat Trečiojo amžiaus universiteto dalyviai bei administratoriai nuolat bendradarbiauja su kitomis institucijomis, kurioms tai taip pat yra svarbu bei reikalinga – „*tiems muziejams mes esam labai reikalingi, nes tų lankytojų ne visada tiek daug, kaip suprantat*“. Taigi, galima teigti, kad Trečiojo amžiaus universitetas, pirmiausia, prisidedamas prie senjorų gerovės kūrimo, paliečia ir netikslinę grupę – klausytojų šeimos, draugai, pažįstami, įvairios bendradarbiaujančios institucijos, taip pat kita visuomenės dalis, kurios dalį sunku apskaičiuoti. Visgi, galima įvardinti, kad Trečiojo amžiaus universitetas prisideda ir prie socialinių pokyčių, gerindami klausytojų psichologinę, socialinę bei fizinę sveikatą.

Apibendrinant galima teigti, kad Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizatoriai turi specifinę organizavimo patirtį. Organizatoriai bei kiti tam tikras pareigas užimantys asmenys dirba TAU savo noru, todėl kartais yra sudėtinga surasti dėstytojų, lektorių ar netgi pačių dekanų. TAU studijų organizatoriams įtaką daro valstybės finansavimo stoka, kuri labai apsunkina šį procesą. Taip pat visam organizavimo procesui didelę įtaką daro studentų poreikiai, kadangi, dar prieš pradėdant kurti tam tikro dalyko programą studijas organizuojantys asmenys turi išsiaiškinti ar tai bus aktualu studentams. Vis dėl to tyrimo dalyviai yra patenkinti savo veikla ir, dažniausiai, gerai išmano organizuojamo dalyko veiklą, tačiau, nebūtinai, turi organizacinių gebėjimų. Tam įtakos turi ir neformalus Trečiojo amžiaus universiteto statusas, nes nėra reikalaujama turėti atitinkamą išsilavinimą ar darbo patirtį, o darbas vyksta savanoriškais tikslais. Kalbėdami apie patirtį įtraukiant IKT į organizavimo procesus tyrimo dalyviai atskleidė, kad jos yra labai svarbios tiek organizavime, tiek gyvenime. Per IKT priemonės atliekamos tokios organizacinės funkcijos, kaip – dėstytojų paieška, komunikavimas tarpusavyje, su studentais, rektoratu ir kitais asmenimis ar grupėmis, informacijos paieška, informacijos platinimas, ir pan. Buvo išskirta, kad technologijos gali sukelti teigiamas emocijas, kurios yra ne mažiau svarbios nei žinios. Taigi, galima daryti prielaidą, kad tiek žinios, tiek emocijos, kurias galima įgyti IKT pagalba, konstruoja patirtį. Taip pat, informantai atkreipė dėmesį į tai, kad visgi IKT neturėtų pakeisti gyvo bendravimo, o tik papildyti mūsų gyvenimą.

IŠVADOS

1. Apibendrinant teorinę analizę atskleista, kad Trečiojo amžiaus universitetas apima neformalųjį, tęstinį bei savišvietos mokymąsi. Tai gali būti suaugusiųjų švietimo programa, institucija, padalinys, kuris vyresnio amžiaus žmonėms teikia neformalųjį bei tęstinį švietimą bei tenkina jų, bei visuomenės poreikius. Studijas Trečiojo amžiaus organizuoja universiteto vadovybė (dekanai, prodekanai, rektorius, prorektorius, administracija, universiteto klausytojų taryba ir pan.). Svarbu atkreipti dėmesį, kad kalbant apie studijų organizavimą mokslinėje literatūroje, kaip pagrindinis studijas organizuojantis asmuo yra įvardinamas andragogas. Trečiojo amžiaus universitetuose studijas organizuojantys asmenys, paskaitas vedantys ir kitas funkcijas atliekantys asmenys, nebūtinai turi andragogo kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus, nors ir atlieka andragogui skirtas funkcijas.
2. Trečiojo amžiaus universitete IKT panaudojimas yra gan platus. Plačiaja prasme IKT gali būti taikomos kaip mokomoji, mokymosi priemonė, mokymosi aplinka, bendravimo, administravimo, užduočių atlikimo priemonė ir kt. IKT taikymą bei naudojimą apriboja Trečiojo amžiaus universiteto ištekliai bei galimybės bei lektorių, dėstytojų ir kitų vadovų IKT naudojimo kompetencija bei studentų IKT priemonių naudojimo kompetencijos, poreikiai ir galimybės.
3. Tyrimo duomenys atskleidė, kad labiausiai IKT taikymas Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavime priklauso nuo pačių studijas organizuojančių asmenų, tačiau tam įtakos gali turėti ir įstaigos materialiniai šaltiniai, fakulteto specifiškumas, net gi studentų ar kitų asmenų poreikiai bei galimybės naudotis IKT priemonėmis. Tyrimo dalyviai atskleidė, kad beveik į visus studijų organizavimo procesus yra įtraukiamos IKT priemonės. Bendrosios organizacinės funkcijos – studentų poreikių išsiaiškinimas, dėstytojų paieška, patalpų paieška, laiko derinimas, užsiėmimų organizavimas, komunikavimas, lankomumo ir kitų žiniaraščių pildymas, studijų programos parengimas, veiklų vykdymas bei vertinimas, veiklų tobulinimas. Šios veiklos nuo kitų suaugusiųjų švietimo įstaigų skiriasi finansavimo prasme, kuris apsunkina visą organizavimą. Tyrimo eigoje išryškėjo, kad valstybės finansavimas padėtų lengviau organizuoti studijų procesą, nes būtų lengviau surasti dėstytojų, taip pat tai palengvintų ir patalpų paiešką.

4. Tyrimo duomenys parodė, kad išmokti naudotis IKT priemonėmis dekanams buvo sąlyginai sudėtinga, tačiau tai vienareikšmiškai palengvina tiek studijų organizavimo procesą, tiek asmeninį gyvenimą. Šiuo metu informantai daugiausiai mokosi iš „jaunimo“, šeimos narių, kolegų ir kitų asmenų. Šie asmenys, mokydami naudotis IKT priemonėmis, netiesiogiai prisideda prie TAU studijų organizavimo. Galima teigti, kad pakanka minimalių technologinių ar informacinio raštingumo lygio norint neatsilikti nuo šiuolaikinės visuomenės ir išlaikyti darbingumą, aktyvumą. Visgi kiekvieno IKT naudojimo lygis gali būti skirtingas, priklausomai nuo konkrečių veiklų. Pagrindinės pasitelkiamos informacinės komunikacinės technologijos tarp studijas organizuojančių asmenų yra kompiuteris, mobilusis telefonas, internetas, įvairios kompiuterinės programos.
5. Tyrime buvo atskleista, kad TAU prisideda prie valstybės gerovės. Augantis klausytojų skaičius rodo, kad TAU veikla yra naudinga. Taip pat buvo atskleista, kad proporcingai didėja ir informacinių technologijų fakulteto dalyvių skaičius, todėl galima teigti, kad TAU kelia visos valstybės kompiuterinio raštingumo lygį. Vis dėl to, didelis dalyvių skaičius apsunkina studijų organizavimo procesą, tačiau, galima teigti, kad IKT priemonės padeda spręsti šią problemą (greitas susisiekimasis, greita paieška, duomenų tvarkymas, archyvavimas, duomenų išskyrimas ir pan.), tačiau reikia nuolat tobulėti.

Rekomendacijos

Trečiojo amžiaus universitetui

1. Įtraukti savanorius iš Lietuvos aukštųjų mokyklų (studentų tarpo) ir pritaikyti jų turimas IKT taikymo žinias, suteikiant jiems organizacinės praktikos bei kitų kompetencijų.
2. Rengti projektus, kurie leistų finansuoti bent dalį veiklų ir/ar organizuoti papildomas veiklas.
3. Parengti informacinius pranešimus apie vykdomas veiklas ir platinti juos aukštosiose mokyklose (ir/arba kitose institucijose) siekiant rasti asmenų, galinčių prisidėti prie paskaitų/užsiėmimų vykdymo.
4. Domėtis organizatorių turimomis IKT žiniomis ir suteikti reikiamą pagalbą bendriems reikalavimams vykdyti.

Miesto savivaldybėms

1. Bendradarbiauti su TAU įgyvendinant projektus, suteikiant patalpas ir taip prisidedant prie pagyvenusių žmonių gerovės.
2. Skirti paskatinimus (materialinius, žodinius ar kt.) asmenims, kurie savanoriškai prisideda prie pagyvenusių žmonių gerovės TAU.

Lietuvos aukštosioms mokykloms

1. Bendradarbiauti su TAU, kviesti doktorantus ir dėstytojus būti TAU lektoriams.
2. Esant galimybei, skirti patalpas užsiėmimų/paskaitų/renginių vykdymui.

LITERATŪRA

1. Aleknaitė-Bieliauskienė, R. (2009). Lietuvos suaugusiųjų ugdymo sistemos ypatumai. *Edukologija*, 8(1), 46-57
2. Aleliūnaitė, R. Lapinskas, E. (2014). *Karjeros konsultavimas*. Vilnius.
3. Alytaus Trečiojo amžiaus universitetas. (2016). Prieiga per internetą: <http://alytaustau.info/alytaustau/apie-tau/>,
4. Bajorūnienė, S. I. Patašienė, I. Žitkienė, R. (2010). Pilietinės kaimo visuomenės ugdymas per informacines technologijas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3(19), 69-79. Prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6081615/datastreams/MAIN/content>. ISSN 1648-9098
5. Batarlienė, N. (2011). *Informacinės transporto sistemos*. Vilnius: Technika.
6. Brazdeikis, V. (2009). Švietimas žinių visuomenėje. Informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis papildytu edukacinių aplinkų kaita. *Informacijos mokslai*, 50, 57-63. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/163/articles/3305/public/57-63.pdf>
7. Dagienė, V. Grigas, G. Jevsikova, T. (2016). *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. Prieiga per internetą: <http://ims.mii.lt/EK%C5%BD/enciklo.html>
8. *Dokumentai reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą*. (2016.) Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/suaugusiųjų-svietimas/dokumentai-reglamentuojantys-suaugusiųjų-svietimą>
9. Gudonis, V. Masiokienė, G. (2008). Mokytojų empatiškumo tyrimas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2(18), 102-108.
10. Gustaitienė, L. Benevičienė, V. (2014). Vyresnio amžiaus žmonių psichologinių bei socialinių veiksnių, psichosocialinio prisitaikymo ypatumai socialinių ir demografinių duomenų atžvilgiu. *Socialinis darbas*, 13, 248-262. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/pdfpreview/bitstream/handle/007/12997/2148-8514-1-PB.pdf?sequence=1>
11. *Informacinių komunikacinių technologijų taikymo ugdymo procese galimybės*. (2005). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo plėtotos centras. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/knyga.pdf>

12. Įsakymas dėl pritarimo andragogo profesinės veiklos aprašui 2013 spalio 22d. Nr. V-996, Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2016/02/Andragogo_profesines_veiklos_aprasas.pdf
13. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
14. Kuncaitis, R. (2009). *Suaugusiųjų mokymo(si) prieinamumas Europos sąjungos švietimo politikos kontekste* (daktaro disertacija).
15. Labutė, Ž. ir Žemaitaitytė, I. (2015). Informacinių komunikacinių technologijų pritaikymo galimybės socialinio ugdymo pamokose. *Socialinių mokslų studijos*, 7 (2), 292-304.
16. Lengvinienė, S. Rutkienė, A. Tandzegolskienė, I. (2014). Vyresnio amžiaus asmenų išlikimo darbo rinkoje teoriniai aspektai. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 25, 128-137.
17. *Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema*. (2015). Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/>
18. Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos posėdžio protokolas. (2016). Vilnius. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/LNS%C5%A0T%20protokolas_2016%2006%2020.pdf
19. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. (1998). *Valstybės žinios*, VIII-822, 1998-07-24. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60192&p_query=&p_tr2
=
20. Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatymas (1994). *Valstybės žinios*. Nr. 63-1231. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259520&p_query=&p_tr2
=
21. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. (2006). *Informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimas gerinant mokymo ir mokymosi mokykloje kokybę*. Kaunas. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/IKT%20taikymas.pdf>.
22. Lietuvos statistikos departamentas. (2014). *Pagyvenę žmonės Lietuvoje*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3030>
23. Linkaitytė, G. M. ir Žilinskaitė L. (2008). Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje. *Vilnius: Pedagogika*, 89, 45-51.

24. Medardo Čoboto Trečiojo amžiaus universitetas. (2010). Prieiga per internetą: <http://www.treciojoamziausuniversitetas.lt/lt/projektine-veikla>.
25. Melnikova, J. (2015). *Suaugusiųjų švietimo ir mokymosi kokybė: realybė ar siekiamybė? Įvadas*. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/epale/lt/content/suaugusiuju-svietimo-ir-mokymosi-kokybe-realybe-ar-siekiamybe-ivadas>
26. Mickus, A. ir Vidžiūnas, A. (2009). Informacinių komunikacinių technologijų ir nuotolinių studijų metodų diegimas tradicinėse studijose. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 23, 21-28. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/view/3051/2192>
27. Mockus, A. Sondaitė, J. Butėnaitė, J. (2013). Socialiai aktyvių vyresnio amžiaus žmonių pasitenkinimo gyvenimu psichosocialinių veiksnių kokybinė analizė. *Psichologija. Socialinis darbas*, 12 (2), 342-352. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/upload/iblock/fb9/12_SD_Mockus_str_LT.pdf
28. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. Briuselis: Europos Bendruomenių Komisija. (2000).
29. Nutarimas dėl Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programos patvirtinimo. (2016). *TAR*, 2016-04-12, Nr. 8676. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3a34e780007811e6b9699b2946305ca6>
30. Rutkienė, A. ir Trepulė, E. (2009). *Nuotolinis suaugusiųjų mokymas(is) mokymosi visą gyvenimą kontekste*. *Acta Paedagogica Vilnensia*.
31. Rutkienė, A. Teresevičienė, M. (2012). IKT svarba andragogų profesionalizacijai grundtvig programos kontekste. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 23, 136-146. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2015/05/SMF_Tereseviciene_Rutkiene_94.pdf
32. Sakalauskas, L. Preidys S. (2009). Nuotolinių studijų vartotojų poreikių analizė. *Informacijos mokslai*. 50. 117-123.
33. Skačkauskienė, I. ir Katinienė, A. (2015). Žinių potencialo sampratos formavimasis tinklaveikos visuomenėje. *Mokslas – Lietuvos ateitis*, 7(2), 163-171.
34. Skyrius, R. Mikalauskiene, A. Zalieckaitė, L. (2008). *Informacijos ir komunikacijos technologijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
35. Socialinė politikos grupė. (2008). *Bedarbių praktinio mokymo vertinimas*. Prieiga per internetą:

<https://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/Bedarbiu%20praktinio%20moky%20vertinimas.pdf>

36. Skurvydas, A. (2015). LSU trečiojo amžiaus universitetas. Pranešimas laidoje Universitetai TV. Prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?time_continue=303&v=957vdqbDB4w
37. Stonkienė, M. (2013). *Virtualios mokymosi aplinkos naudojimas mišriajam mokymuisi: darbui su virtualia mokymosi aplinka „Moodle“ ypatumai į studentą orientuotame ugdyme.*
38. Suaugusiųjų švietimas. Politika. (2014). *Esminės permainos laukia besimokančiųjų: priimtas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas.* Prieiga per internetą: <http://www.suaugusiujušvietimas.lt/lt/zurnalas/politika/2014-07-14-esmines-permainos-laukia-besimokanciuju-priimtas-neformaliojo-suaugusiuju-svietimo-istatymas/>
39. Suaugusiųjų švietimas: aktualijos ir tendencijos (2012, lapkritis Nr. 19 (83)). *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.* Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Suaugusiuju-svietimas-2012.pdf>
40. Šiaulių miesto savivaldybė. (2016). Prieiga per internetą: <http://edem.siauliai.lt/Trecio-amziaus-universitetas228360>.
41. Targamadžė, A. (2011). *Technologijomis grįsto mokymosi priemonės ir sistemos. Mokomoji knyga.* KTU Informatikos fakultetas. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Technologijomis_gristas_mokymasis.pdf/428e7cc9-f214-4c55-8972-a8af35370765
42. Teresevičienė, M. Gedvilienė, G. Zuzevičiūtė, V. (2006). *Andragogika.* Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
43. Trečiojo amžiaus universitetų sistemos veiklos analizė. (2012). *„Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas (II etapas)“.* Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/svietimas/tyrimai/TAU%20tyrimo%20ataskaita%202012.pdf>
44. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. (2014). *Nuotolinės studijos.* Prieiga per internetą: <http://www.vgtu.lt/norintiems-studijuoti/nuotolines-studijos/26779?lang=1>

45. Zumeras, R. (2013). *Pagyvenusių žmonių fizinis aktyvumas ir sveikata. Metodinė-informacinė medžiaga, skirta visuomenės sveikatos priežiūros specialistams, renginių organizatoriams ir sveikos gyvensenos edukologams*. Vilnius. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras.
1. Puentedura, R. (2006). Transformation, Technology, and Education. Prieiga per internetą: http://hippasus.com/resources/tte/puentedura_tte.pdf
 2. Knowles, M. S. Holton, E.F. Swanson, R. A. (2005). The adult learner: the definitive classic in adult education and human resource development. Oxford: Elsevier

Santrauka

Lietuvoje bei Europoje ryškėja senėjančios visuomenės tendencija. Ilgėja gyvenimo trukmė, o gimstamumas yra mažesnis nei vyresnių amžiaus asmenų skaičius, todėl ši tendencija tik dar labiau ryškėja. Šios problemos verčia imtis tam tikrų priemonių, kurios būtų efektyvios ir ateityje. Sparčiai plinta suaugusiųjų neformaliojo ugdymo institucijos, tarp jų ir Trečiojo amžiaus universitetas, padedantis pagyvenusio amžiaus asmenims išlaikyti darbiningumą, fizinę, socialinę bei psichologinę sveikatą. Tam, kad būtų teikiama kuo didesnė nauda svarbu atkreipti dėmesį ne tik į Trečiojo amžiaus studentų, tačiau ir visuomenės poreikius bei kaitą. Akivaizdu, kad dvidešimt pirmame amžiuje gyvenimas yra neįsivaizduojamas be informacinių-komunikacinių technologijų, kurios ne tik sparčiai plinta bei keičia funkcijas, tačiau integruojasi ir keičia ir kiekvieno iš mūsų gyvenimą, nepriklausomai nuo amžiaus. Todėl svarbu, kad pagyvenusio amžiaus asmenys taip pat turėtų bent minimalius kompiuterinio raštingumo ar technologijų naudojimo įgūdžius, tam, kad sugebėtų prisitaikyti prie šiuolaikinės visuomenės.

Tyrimo tikslas:

- išanalizuoti studijas organizuojančių asmenų patirtį įtraukiant informacines komunikacines technologijas į Trečiojo amžiaus universitetų studijų organizavimą

Darbo uždaviniai:

- išnagrinėti informacinių komunikacinių technologijų panaudojimo galimybes TAU;
- apžvelgti Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimo ypatumus;
- ištirti studijas organizuojančių asmenų patirtį įtraukiant IKT į TAU studijų organizavimą.

Kokybiniame tyrime buvo analizuojama studijas organizuojančių asmenų patirtis įtraukiant IKT į Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimą. Ši tema nėra nagrinėta anksčiau, todėl duomenys suteikia ne tik praktinę, tačiau ir mokslinę naudą.

Tyrimo metu buvo atskleista, kad Trečiojo amžiaus studijas organizuojančių asmenų informacinių komunikacinių technologijų patirtis priklauso nuo jų pačių suinteresuotumo naudotis šiomis priemonėmis. Informantai išryškino IKT svarbą šiuolaikiniame pasaulyje bei studijų organizavime, atkreipdami dėmesį, kad dabar be technologijų neįmanoma gyventi, todėl kiekvienas studijų organizatorius turi bent minimalius IKT naudojimo įgūdžius. Jų patirtis įtaką daro ir kiti veiksniai, šeimos nariai, kolegos ir pan., kurie padeda mokytis IKT taikymo įgūdžių šiuo metu. Taip šie asmenys netiesiogiai prisideda prie studijų organizavimo.

Summary

Tendency of aging society becomes apparent in Lithuania and Europe. Life expectancy is longer and the birth rate is lower than the number of older age people; due to these facts tendency is even more distinct. All these problems require certain measures which would be effective in the future. Non-formal education institutions establish rapidly, including University of the Third Age, which helps elders to maintain working-capacity, physical, social and psychological health. In order to provide the greater benefits, it is important to pay attention not only to the students of the Third Age but needs of society and changes. It is obvious that in the twenty-first century life is hardly imaginable without information-communication technologies, which not just fast spread and modify features but integrate and change each and every one of our lives, regardless of age. Therefore, it is extremely important that elder persons have skills at least minimal of computer literacy, technologies in order to conform in modern society.

The Aim of the Research:

- To analyse experience of people arranging studies involving information and communication technologies to the University of the Third Age studies organization.

The Tasks:

- To investigate usage possibilities TAU of the information and communication technologies;
- To review the University of the Third Age studies organization peculiarities.
- To examine experience of people organizing studies incorporating ICT into the TAU study organization.

In qualitative research was analysed experience of people who arrange studies incorporating ICT into the University of the Third Age studies organization. This topic has not been analyzed before, therefore the data provides not only practical, but also the scientific benefits. The research revealed that experience of people arranging Third Age studies highly depends on their own interest to use these tools. The informants highlighted importance of ICT in today's world and studies organization. They draw attention to the fact that it is impossible to live present day without technologies, wherefore each study organizer has at least minimal ICT usage skills. Experience is also influenced by other factors, family members, colleagues and etc. who helps to practice skills of ICT application at the moment. Thus these people are indirectly contributing to the organization of studies.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Tyrimo duomenų analizės planas

IŠRYŠKĖJUSIOS TEMOS

1. Studijų organizavimas
2. Informacinės komunikacinės technologijos
3. Proceso vertinimas

TEMA	KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA
Studijų organizavimas	„Specifinis fakultetas“	Fakulteto specifiniai bruožai
	Organizacinės funkcijos	Paskaitų vykdymas
		Studijų proceso organizavimas
		Neformalios funkcijos
	Pagalba organizuojant studijas	Padėjėjai, kurie prisideda prie studijų organizavimo
	Sunkumai	Susiję su studijų procesu
Susiję su IKT naudojimu studijose		
Informacinių komunikacinių technologijų panaudojimas	IKT samprata	„Technologijos – gyvenimo variklis“
		Prietaisai
	Mokymasis IKT priemonių	Prie ko prisideda IT fakultetas
		Kas dabar pamoko
	IT fakultetas Trečiojo amžiaus universitete	Prie ko galėtų prisidėti IT fakultetas
		Ilgūdžių trūkumas naudojant IKT priemones
	Organizavimas įtraukiant IKT	Susisiekimas su studentais
		Informacijos valdymas
		Kitos IKT funkcijos organizuojant TAU studijas
	Ilgūdžiai	Iš kur išmoko naudotis
Išugdyti ilgūdžiai IKT dėka		
Proceso vertinimas	IKT naudojimo vertinimas	„Užtenka tiek kiek moku“
		Lengva naudotis
		Sunku naudotis
		IKT naudojimas vyresniame amžiuje
		Balansas tarp IKT ir gyvo bendravimo
	Emocijos	Teigiamos
		Neigiamos
	Ateities perspektyvos	IKT gali pakeisti studijų procesą
		„Permainos įvyks greitai“
	Studijų proceso vertinimas	TAU labai prisideda prie visuomenės gerovės

Priedas Nr. 2

Klausimai tyrimui

1. Papasakokite prašau, kaip jūs prisidedate prie studijų organizavimo.
2. Prašau atskleisti kas, Jums, yra informacinės komunikacinės technologijos?

Jeigu, interviu eigoje, prisiminsite daugiau informacinių komunikacinių technologijų, prašau drąsiai jas paminėti.

3. Kaip jūs išmokote naudotis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis?
4. Kaip, dažniausiai, susisiekiate su studentais ne paskaitų metu, dėstytojais?

Kokiais būdais ieškote rėmėjų, patalpų, dėstytojų ir kitų priemonių?

5. Kaip informacines komunikacines technologijas įtraukiate į studijų organizavimą?
6. Ką teko patirti įtraukiant IKT į studijų organizavimą? Kokie jūsų jausmai, išgyvenimai
7. Kokius įgūdžius ugdo šis IKT panaudojimas? Kam jis naudingas?
8. Kuo IKT įtraukimas į Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimą skiriasi nuo IKT panaudojimo kitose srityse?
9. Kokiais dar tikslais tenka panaudoti IKT, trečiojo amžiaus universitete?
10. Nuo ko, jūsų nuomone, priklauso IKT naudojimas Trečiojo amžiaus universitete?
11. Kas jums padeda tobulėti naudojantis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis?
12. Kaip jūs vertinate IKT naudojimą TAU?
13. Kaip Trečiojo amžiaus universitetas dar galėtų prisidėti ugdant jūsų Informacinių komunikacinių technologijų naudojimo įgūdžius?
14. Kokias matote perspektyvas IKT panaudojimo galimybėms Trečiojo amžiaus universitete?
15. Gal būt norėtumėte ką nors dar pasakyti, pridėti ar papildyti?

Priedas Nr. 3

SUTIKIMAS DALYVAUTI TYRIME

„Studijas organizuojančių asmenų patirtis įtraukiant informacines komunikacines technologijas į Trečiojo amžiaus universiteto studijų organizavimą“

Sutinku dalyvauti šiame tyrime:

1. Aš esu supažindintas (-a) su šio tyrimo projektu: man buvo paaiškintas mano dalyvavimo jame tikslas, būdas ir duomenų naudojimo tvarka.
2. Tyrime dalyvauju savanoriškai.
3. Suprantu, kad dalyvaudamas (-a) tyrime turėsiu atsakyti į tyrėjo klausimus.
4. Turiu teisę neatsakyti į bet kurį klausimą.
5. Man yra paaiškinta, kad galiu bet kuriuo metu nutraukti savo dalyvavimą tyrime.
6. Man yra užtikrinta, kad tyrimo rezultatų pristatymuose nebus atskleista mano tapatybė, bus išsaugotas mano pateiktos informacijos konfidencialumas.
7. Sutinku, kad tyrimo rezultatų pristatymuose būtų naudojamos mano duoto interviu autentiškos ištraukos, neatskleidžiančios mano tapatybės.
8. Visiems tyrimo duomenų tolesnio naudojimo atvejams bus taikomos Mykolas Romeris universiteto Akademinės etikos kodekso nuostatos.

Tyrimo dalyvio parašas

Daugiau informacijos apie tyrimą: agne.balciunaite01@gmail.com